Stockholms läns landsting

FÖRSLAG 2015:50

LS 1310-1360

Landstingsstyrelsens förslag till beslut

RUFS 2010 – en bedömning av aktualitet och användbarhet inklusive redovisning av uppdraget att utvärdera handlingsprogram som arbetsmetod

§ 146
RUFS 2010 - en bedömning av aktualitet och användbarhet inklusive redovisning av uppdraget att utvärdera handlingsprogram som arbetsmetod

LS 1304-0578 och 1310-1360

Ärendebeskrivning

Uppföljning och aktualitetsbedömning av den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010 samt förslag om utarbetande av ny regional utvecklingsplan.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 26 mars 2015
Tillväxt- och regionaplanenämndens protokollsutdrag den 12 mars 2015
M, FP, C och KD-ledamöternas särskilda uttalande
S-ledamöternas särskilda uttalande
V-ledamotens särskilda uttalande
Tillväxt- och regionplaneförvaltningens tjänsteutlåtande den 9 januari 2015

Förslag och yrkande

På sammanträdet föreligger landstingsrådsberedningens förslag i skrivelse den 6 maj 2015 (bilaga).

Följande yrkanden framförs:
Bifall från ordföranden Torbjörn Rosdahl (M) till landstingsrådsberedningens förslag.

Bifall från Susanne Nordling (MP) till Miljöpartiets förslag (bilaga).

Bifall från Gunilla Roxby Cromvall (V) till Vänsterpartiets förslag (bilaga).

Proposition

Ordföranden frågar på vart och ett av de framställda yrkandena och finner att landstingsstyrelsen bifaller landstingsrådsberedningens förslag.

Landstingsstyrelsens beslut

Landstingsstyrelsen beslutar enligt landstingsrådsberedningens förslag föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna samrådsredogörelsen den 9 januari 2015

att godkänna slutsatsen att RUFS 2010 är aktuell och ska fortsätta gälla under hela giltighetsperioden

att godkänna återrapporteringen om utvärderingen av handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS 2010

att godkänna inriktning för hantering av förändrade förutsättningar av betydelse för RUFS 2010

att godkänna inriktning för stärkt genomförandet av RUFS 2010

att godkänna inriktning för arbetet med en ny regional utvecklingsplan.

Reservation
Susanne Nordling (MP), Tomas Eriksson (MP) och Malin Karlsson (MP) reserverar sig mot beslutet till förmån för Miljöpartiets förslag.
Gunilla Roxby Cromvall (V) reserverar sig mot beslutet till förmån för Vänsterpartiets förslag.

Särskilt uttalande
Erika Ullberg (S), Dag Larsson (S), Jens Sjöström (S), Nanna Wikholm (S) och Anders Lönnberg (S) anmäler ett särskilt uttalande till protokollet från Socialdemokraterna (bilaga).

Beslutsexpediering:
Landstingsfullmäktige
Akt

Stockholms läns landsting

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2015-05-06

LS 1310-1360

Landstingsstyrelsen

RUFS 2010 - en bedömning av aktualitet och användbarhet inklusive redovisning av uppdraget att utvärdera handlingsprogram som arbetsmetod

Föredragande landstingsråd: Gustav Hemming

Ärendebeskrivning

Uppföljning och aktualitetsbedömning av den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010 samt förslag om utarbetande av ny regional utvecklingsplan.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna samrådsredogörelsen den 9 januari 2015

att godkänna slutsatsen att RUFS 2010 är aktuell och ska fortsätta gälla under hela giltighetsperioden

att godkänna återrapporteringen om utvärderingen av handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS 2010

att godkänna inriktning för hantering av förändrade förutsättningar av betydelse för RUFS 2010

att godkänna inriktning för stärkt genomförandet av RUFS 2010

att godkänna inriktning för arbetet med en ny regional utvecklingsplan.

Landstingsrådsberedningens motivering

Det övergripande målet i RUFS 2010 är att Stockholm ska bli Europas mest attraktiva storstadsregion där en stark ekonomi kombineras med en hållbar utveckling och en lockande livsmiljö. Den snabba befolkningsutvecklingen innebär att utmaningarna är än mer relevanta idag än när den nu gällande planen antogs.

Kollektivtrafiken och bostadsbyggandet är intimt sammanlänkat i regionen och det är viktigt att dessa samplaneras i högre utsträckning än idag. Trafiken och regionplaneringen kan stärka varandra genom att regionplaneringen belyser framtida infrastrukturbehov och bebyggelsemönster. Utgångspunkten är att bygga hållbart och kollektivtrafiknära och som en del av detta är det viktigt att landstinget lever upp till avgivna löften kring framtida kollektivtrafik när nya bostadsområden växer fram. I Alliansens vision för Stockholmsregionen spelar cykel, bil och kollektivtrafik på spår, vatten och vägar alla en viktig roll.

I en tät, hållbar stad som är uppbyggd kring bra kopplingar och gemensamma offentliga rum är det naturligt att röra sig mellan områden i en enhetlig region. Nu när vi är inne i en stark expansionsfas måste vi även tänka på den sociala dimensionen av bostadsutbyggnaden. Det är viktigt att inte upprepa historiska misstag utan att planera och bygga attraktiva bostadsområden som präglas av en varierad arkitektur och är anpassade efter människor i alla åldrar.

Den nuvarande utvecklingen innebär även att vi riskerar att inte nå miljö- och klimatmålen i RUFS 2010, som till stor del beror på att utsläppen från transportsektorn fortfarande ökar. Det finns ett behov att samordna insatserna på regional nivå för att uppnå det nationella målet om en fossilfri fordonsflotta, bland annat när det gäller planeringen och utbyggnaden av tankningsinfrastruktur för biogas- och elfordon. Länets aktörer bör även beakta hur en fossilfri fordonsflotta påverkar samhällsbyggandet, exempelvis innebär elbilar starkt minskat trafikbuller, vid sidan om de reducerade utsläppen, vilket förbättrar möjligheterna att bygga en tät och hållbar stad.

Täthet är ett viktigt begrepp i flera sammanhang, likaså när det gäller människors hälsa. Studier visar att urban utglesning leder till en ökad ohälsa. En tät, grön och hållbar region är därför även en hälsosammare region och landstinget har goda möjligheter att ta del av synergierna mellan hållbart samhällsbyggande och god hälsa.

Vår region ska vara nationellt och internationellt tillgänglig och konkurrenskraftig. Arlanda är Stockholmsregionens främsta port mot omvärlden och måste kunna utvecklas och expandera under de kommande åren. Ett komplement till Arlanda, som i allt högre grad koncentreras på internationell trafik, är Bromma flygplats, en nära, lättillgänglig och effektiv flygplats.

Regionen bör även lägga i en högre växel när det gäller forskning och utveckling. I sex av våra nio jämförelseregioner har FoU-andelen av BNP ökat, medan den har minskat i Stockholm under de senaste åren. Stockholm är en kunskapsregion och behöver ha en hög och stigande FoU-investeringsgrad. Att ha välrenommerade universitet och högskolor är i det sammanhanget betydelsefullt. Men även utbildning och lärande i förskola, grundskola och gymnasium måste hålla hög kvalitet för att Stockholm och Sverige ska kunna vara en ledande kunskapsregion framöver.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 26 mars 2015
Tillväxt- och regionaplanenämndens protokollsutdrag den 12 mars 2015
M, FP, C och KD-ledamöternas särskilda uttalande
S-ledamöternas särskilda uttalande
V-ledamotens särskilda uttalande
Tillväxt- och regionplaneförvaltningens tjänsteutlåtande den 9 januari 2015

Torbjörn Rosdahl

Gustav Hemming

Carl Rydingstam

Stockholms läns landsting

Bordlagt § 146

FÖRSLAG TILL BESLUT

LANDSTINGSSTYRELSEN
Miljöpartiet de gröna

2015-06-02

LS 1304-0578 och 1310-1360

Ärende 24

RUFS 2010 - en bedömning av aktualitet och användbarhet inklusive redovisning av uppdraget att utvärdera handlingsprogram som arbetsmetod

Miljöpartiet föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta i enlighet med förvaltningens förslag samt bifalla förslaget med följande tilläggsyrkanden:

att i fortsatta arbetet med slutförande och utvärdering av RUFS 2010 samt i förberedande arbete att ta fram ny RUFS, ta hänsyn till uttalade ambitioner om regionbildning.

att därutöver anföra följande:
Det är med stolthet och stort intresse Miljöpartiet tagit del av den aktualitets- och användbarhetsbedömning som gjorts. Många viktiga synpunkter och förslag lyfts fram och vi vill särskilt peka på ett par av dessa.

Social hållbarhet
Vi delar oron för ökande sociala klyftor och alltmer ojämlik hälsa i Stockholmsregionen. Här har Stockholm län landsting och dess verksamheter en viktig funktion att fylla i utvecklingen av ett socialt hållbart samhälle.

Vi ser att ett förbättrat mångfalds- och integrationsarbete ingår som viktiga delar i att minska dessa problem, och därför kan det inte nog understrykas vikten av att den sociala dimensionen, utifrån ett brett perspektiv, inkluderas i det sammantagna hållbarhetsarbete som nya RUFS ska omfatta.

Klimatåtgärder och klimatanpassning
Vi börjar nu allt tydligare se konsekvenser av klimatförändringarna, och det är naturligtvis helt avgörande att nya RUFS så långt det är möjligt hanterar dessa komplicerade frågor. Det rör då både åtgärder för att minska landstingets och regionens klimatpåverkan, direkt och indirekt, men det handlar även om konkreta anpassningar för ett föränderligt klimat som kan inverka negativt på landstingets verksamheter samt på människors hälsa. För nya RUFS krävs väl underbyggda prognoser med olika scenarion, samt omfattande omvärldsbevakning för att inkludera viktiga erfarenheter och impulser från när och fjärran.

Kollektivtrafik
I Stockholmsregionen ska kollektivtrafiken vara det självklara resesättet för de resor som inte kan göras till fots eller med cykel. Under många decennier har bilismen varit norm i samhällsplaneringen, och kollektivtrafiken setts som ett alternativ för den som inte har möjlighet att äga och köra bil. Nu är det dags att vi vänder på synsättet. Att resa kollektivt har så många fördelar. Det blir bättre för klimatet och luften i regionen, mindre trängsel och köer, färre trafikolyckor. För att ta några exempel.
Ska vi lyckas med den här omställningen så måste vi göra kollektivtrafiken till det mest attraktiva färdmedlet. Redan idag ser vi en glädjande trend i många städer runt om i världen: biltrafikens ökning har stannat av, medan efterfrågan på möjligheter att cykla och resa kollektivt ökar kraftigt. I Stockholmsregionen är det allt fler människor som vill prioritera kollektivtrafiksatsningar framför nya bilvägar. För att möta och förstärka den här positiva trenden så behöver politiken också öka kollektivtrafikens attraktivitet. Det handlar om att utveckla och förbättra det vi redan har, samtidigt som vi behöver bygga nytt.

Regionbildning
Majoriteten av landets landsting har redan ombildats, eller är på väg att ombildas, till regioner. I Stockholm har på senare tid alltfler röster höjts över parti- och blockgränser för att Stockholms läns landsting bör ombildas till region. Miljöpartiet har sedan länge sett fördelar med en regionbildning med tanke på det ansvar för regionplanering som landstinget har och möjligheterna att i samverkan med berörda kommuner och andra parter ”gå från ord till handling”. Därför vill vi här framföra att i framtagandet av nya RUFS måste även regionbildningsaspekterna genomlysas i syfte att resultera i ett kombinerat förslag till Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFS) och Regionalt utvecklingsprogram (RUP) som är långsiktigt aktuellt och implementeringsbart under hela den period som dessa dokument och förslag ska omfatta. Detta är kanske den enda aktualitetsaspekt och ändrade förutsättningen, som inte berörs i förvaltningens i övrigt föredömligt heltäckande underlag.

I rapporten framkommer att det behövs en ordentlig genomlysning av godsinfrastrukturen. Detta kan med fördel samordnas med Mälardalsrådets arbete i "en bättre sits" om godshantering och flöden i Mälardalen. Begreppet kärnöar är i många fall inte adekvat. Det behövs även skärgårdsbåttrafik till andra öar och fastlandet. Även om befolkningen är liten finns ett samhällsansvar att upprätthålla funktionell kollektivtrafik.

Frågan om Bromma flygplats är viktig. Med perspektivet Mälardalen finns flera flygplatser inom kort reseavstånd. Bromma mitt i bostadsbebyggelse bör läggas ner och ge plats för en ny stadsdel i ett attraktivt och kollektivtrafiknära läge.

Utsläppen från trafiken är en stor klimatbov. Trafiken bör därför minska och fordon ska köras på fossilfria bränslen men även kraftvärmeverken är

miljöbovar. Fortum står för 1/4 av utsläppen i Stockholm. Konkurrensen mellan kommuner och producenter har ökat och riskerar leda till överproduktion av fjärrvärme. Det är därför viktigt att det finn sen strategi i hela länet för övergång till förnybara bränslen till 2020.

Stockholms läns landsting

FÖRSLAG TILL BESLUT

Bilaga § 146

LANDSTINGSSTYRELSEN
VÄNSTERPARTIET

2015-06-02

Ärende nr 24
LS 1304-0578
LS 1310-1360

RUFS 2010 – en bedömning av aktualitet och användbarhet inklusive redovisning av uppdraget att utvärdera handlingsprogram som arbetsmetod

Vänsterpartiet föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta i enlighet med förvaltningens förslag samt bifalla förslaget med följande tilläggsyrkanden:

att i det fortsatta arbetet med att ta fram en ny RUFS ta hänsyn till, och anpassa arbetet efter, till ambitioner om regionbildning

att därutöver anföra följande

Aktualitetsbedömningen visar att RUFS är fortsatt aktuell, att frågeställningarna är fortsatt relevanta och utmaningarna är aktuella och svåra att klara av. Vi väljer här att kommentera några av dem.

Social hållbarhet
Det sociala perspektivet är fortfarande ett område där det finns mycket kvar att både belysa och åtgärda i innevarande RUFS. Vi anser att social hållbarhet ska vara ett av de övergripande målen för en ny RUFS. De sociala klyftorna ökar, hälsotillståndet för befolkningen ser mycket olika ut i olika geografiska delar av vår region, och tillgängligheten till sjukvård, arbete och sysselsättning är inte lika för alla. Stockholms läns landsting har en mycket viktigt roll i utvecklingen av ett social hållbart samhälle.

Minskad klimatpåverkan
Klimatfrågan är en global fråga, men mycket kan göras på lokal och regional nivå. Redan nu syns tydliga konsekvenser av klimatförändringarna och Stockholmsregionen måste minska sina utsläpp, verka för att utsläppen minskar globalt och anpassa regionen för ett förändrat klimat. Vi anser det som helt uteslutet att utarbeta en ny regional utvecklingsplan som inte bidrar till att nå de nationella klimatmålen, nya RUFS ska snarare gå ännu längre. Konsumtionsperspektivet ska vara rådande i alla mätningar av klimatutsläpp.

Kollektivtrafik
Det kollektiva resandet ska vara grunden i Stockholmsregionen. Ingen ska vara beroende av egen bil. Kollektivtrafiken måste vara tillgänglig för alla.

Det ska vara lätt att ta sig till en station/hållplats, det ska vara säkert att vänta där, det ska vara lätt att ta sig in i färdmedlet, resan ska upplevas som snabb och gen och byten ska fungera. Eventuella störningar måste kommuniceras och ett hela-resa-perspektiv ska vara grunden i synen på kollektivtrafiken. Att fortsätta bygga in bilberoende för boende, studerande och arbetande i Stockholmsregionen är helt fel väg att gå. Kollektivtrafiken ska vara det närmaste, lättaste och smidigaste färdmedlet.

För att öka andelen som reser kollektivt måste kollektivtrafiken byggas ut och byggas ihop med smidigare byten mellan trafikslag. Den måste också upplevas som tillgänglig och attraktiv och den måste vara säker och fungera. Nya bostäder och arbetsplatser måste ha närhet till bra kollektivtrafik när de första flyttar in eller de första börjar arbeta.

Region
För att skapa en robust Stockholmsregion krävs ett nära samarbete med länets kommuner. Detta är en förutsättning för att samplaneringen mellan fysisk planering och transporter av människor och gods ska kunna utvecklas i en hållbar riktning. Landstinget ska bli en starkare aktör i den regionala planeringen och ska därför ansöka om att bilda region.

En region, som följer de geografiska gränser som Stockholms Läns Landsting har idag, men med ett utökat ansvar inom bostadsförsörjning och samhällsplanering har stora förutsättningar att rätta till nuvarande brister i Stockholmsregionen. För att skapa en hållbar, tillgänglig och jämställd region måste snedfördelningen av bostäder i söder och arbetsplatser i norr rättas till. Tillgängligheten mellan regionkärnorna måste bli bättre på flera plan. Det räcker inte att bygga ut kollektivtrafik på tvären utan fler måste också få tillgång till arbete och utbildning.

Cykelinfrastrukturen behöver också styrande planer i RUFS genom ett sammanhållande cykelnät genom hela länet och över kommunernas gränser.

Region- och trafikplaneringen ska utgå från målet att minska klass- och könsklyftorna, öka mångfalden och skapa en hållbar utveckling i regionen. För att nå miljö- och klimatmålen krävs en sammanhållen regional transportplanering där utvecklingen mot mer energieffektiva och klimatsmarta godstransporter prioriteras liksom att en samordning sker mellan Mälardalens flygplatser med syfte att minska flygets andelar. Bromma flygplats ska läggas ner och ersättas av ett stadsutvecklingsområde med bostäder, arbetaplatser och service.

Stockholms läns landsting
SOCIALDEMOKRATERNA

Bilaga § 1/16

SÄRSKILT UTTALANDE

2015-06-02
LS 1304-0578
LS 1310-1360

Landstingsstyrelsen, ärende 24

RUFS 2010 – en bedömning av aktualitet och användbarhet

Vi instämmer med förvaltningens slutsats att RUFS 2010 är aktuell och kan fortsätta gälla. Det är glädjande att RUFS 2010 har ett brett stöd och uppfattas som aktuell och relevant. Samtidigt lever vi i en verklighet där de regionala klyftorna ökar, där bostadsbristen är stor och där kollektivtrafiken måste bli ett mer attraktivt alternativ och miljöarbetet intensifieras. Det är därför viktigt att ta till sig av remissinstansernas synpunkter kring att genomförandet av RUFS 2010 måste stärkas och att de sociala frågorna behöver få en ökad tyngd.

Vi ser att det finns flera verktyg för att stärka genomförandet. Ett verktyg är att ta ett helhetsgrepp på regionens utveckling genom att bilda Region Stockholm. Ett samlat ansvar för kollektivtrafik och länsplaneupprättande skulle effektivisera insatserna för ökat kollektivresande samt övriga trafiksatsningar och ge bättre förutsättningar för bostadsbyggande. En regionbildning skulle också förbättra möjligheterna till samverkan med kommunerna och därmed stärka förutsättningarna till ett samlat regionalt agerande för en hållbar utveckling.

Handlingsprogrammen har varit ett av verktygen för att driva på genomförandet av RUFS. TMR/ RTFs utvärdering visar att stödet för handlingsprogrammen som arbetsmodell är stort. Vi socialdemokrater är positiva till att fortsätta arbeta med handlingsprogram och menar att det är angeläget att hitta ytterligare vägar som driver på genomförandet. Vi behöver en gemensam plattform för kommuner, SLL och Länsstyrelsen, med möjlighet att agera pådrivande, samordnande och initiera och driva processer i det praktiska arbetet med att göra verklighet av RUFS. Vi menar också att SLL tydligare bör koppla samman satsningar på kollektivtrafik med krav på bostadsbyggande.

Vår region har stora tillgångar och förutsättningar. Vi har en attraktionskraft som gör att många vill flytta hit, utbilda sig, forska, utveckla innovationer. Vi har en god tillväxt och en stark vilja att värna miljön. En förutsättning för att vi ska kunna ta till vara allt detta är att regionen håller ihop, att vi ser och förstår varandras tillgångar som invånare. Att vi strävar efter en region som präglas av social sammanhållning och jämlika livsvillkor där alla ges förutsättningar till bra utbildning, attraktiva bo-

stadsmiljöer med varierande upplåtelseformer, en mångfacetterad arbetsmarknad för olika yrkesgrupper och möjligheten att leva ett sunt och hälsosamt liv.

RUFS behöver på ett tydligare sätt lyfta och analysera frågor kring social hållbarhet. Järfälla kommun för i sitt remissvar ett intressant resonemang kring hur man kan arbeta med att minska utanförskapet. Järfälla menar att den regionala utvecklingsplanen bör beskriva denna utmaning tydligare, till exempel genom att analysera vad stigande arbetslöshet och utanförskap kan kosta regionen samhällsekonomiskt och vilka andra oönskade konsekvenser detta kan medföra, samt koppla utanförskapet tydligare till andra insatsområden. För detta krävs nya modeller för att analysera den socioekonomiska utvecklingen samt hur dessa kan synliggöras för att stötta genomförandet av planen.

Vi socialdemokrater ser fram emot framtagandet av en ny RUFS och kommer att verka för att social hållbarhet genomsyrar utvecklingsplanen.

Landstingsstyrelsens förvaltning
Landstingsdirektörens stab

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2015-03-26

LS 1310-1360

Ankom
Stockholms läns landsting
2015 -04- 01
Dnr LS 1310-1360
Rotel IX

Landstingsstyrelsen

RUFS 2010 - en bedömning av aktualitet och användbarhet inklusive redovisning av uppdraget att utvärdera handlingsprogram som arbetsmetod

Ärendebeskrivning

Uppföljning och aktualitetsbedömning av den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010 samt förslag om utarbetande av ny regional utvecklingsplan.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 26 mars 2015
Tillväxt- och regionaplanenämndens protokollsutdrag den 12 mars 2015
M, FP, C och KD-ledamöternas särskilda uttalande
S-ledamöternas särskilda uttalande
V-ledamotens särskilda uttalande
Tillväxt- och regionplaneförvaltningens tjänsteutlåtande den 9 januari 2015

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta

att godkänna samrådsredogörelsen den 9 januari 2015

att godkänna slutsatsen att RUFS 2010 är aktuell och ska fortsätta gälla under hela giltighetsperioden

att godkänna återrapporteringen om utvärderingen av handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS 2010

att godkänna inriktning för hantering av förändrade förutsättningar av betydelse för RUFS 2010

att godkänna inriktning för stärkt genomförandet av RUFS 2010

att godkänna inriktning för arbetet med en ny regional utvecklingsplan.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
En uppföljning och aktualitetsbedömning har gjorts av regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010, med anledning av att halva giltighetstiden passerat. Grundat i tillväxt- och regionplaneförvaltningens egna analyser och inkomna remissvar från regionens aktörer föreslås att RUFS 2010 ska fortsätta att gälla under hela den tidigare beslutade giltighetsperioden.

Bakgrund
Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010, gäller formellt som Stockholms läns regionplan och regionala utvecklingsprogram, RUP. Planen gäller som regionplan i sex år, till och med augusti 2016, om inget annat beslutas. Landstingsfullmäktige beslutade den 11-12 juni 2013, i samband med budget 2014, LS 1301-0040, att uppdra åt landstingsstyrelsen att under år 2014 återkomma med resultat från aktualitetsbedömning av RUFS 2010, samt att följa upp erfarenheterna av att arbeta med handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS 2010.

SLL tillväxt, miljö och regionplanering, TMR, arbetade under år 2013 med att bedöma aktualiteten och användbarheten hos RUFS 2010. Under oktober till december genomfördes en remissomgång där regionens aktörer fick tillfälle att ge sin bild av hur planen används och vilka förutsättningar de eventuellt anser har förändrats. Det finns två syften med aktualitetsarbetet. Dessa är dels att kunna dra slutsatser kring RUFS 2010:s aktualitet och användbarhet för att kunna göra genomförandet fram till år 2016 än mer kraftfullt, dels att få in synpunkter som kan vägleda den inledande planeringen för en ny regional utvecklingsplan.

Överväganden
Sammanfattningsvis visar de inkomna remissvaren att RUFS 2010 är fortsatt aktuell i sina huvuddrag och att det finns en bred uppslutning kring den gemensamma visionen, målen och strategierna. RUFS 2010 bedöms kunna tjäna som underlag för ställningstaganden under resterande del av planens giltighetstid. RUFS 2010 har ett starkt stöd i regionen, liksom utanför länets gränser. Remissinstanserna understryker behovet av uthållighet i arbetet med att uppnå RUFS 2010:s rumsliga struktur och mål. De inkomna remissvaren summeras i en samrådsredogörelse. De ligger, tillsammans med tillväxt- och regionplaneförvaltningens egna analyser och årliga uppföljningsrapporter, till grund för landstingets bedömningar av vilka förutsättningar av betydelse för RUFS 2010 som har förändrats, hur

genomförandet kan stärkas samt vilka frågor och processer som behöver belysas inför uppstarten av arbetet med att ta fram en ny regional utvecklingsplan.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets Miljöpolitiska program 2012 – 2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Toivo Heinsoo
Landstingsdirektör

§ 14
RUFS 2010 – en bedömning av aktualitet och användbarhet (inkl. redovisning av uppdraget att utvärdera handlingsprogram som arbetsmetod)

TRN 2015-0020, TRN 2015-0021

Beslutsunderlag:
Förvaltningens tjänsteutlåtande den 9 januari 2015
Samrådsredogörelse, RUFS 2010 – Underlag för att bedöma aktualitet och användbarhet, den 9 januari 2015
Utvärdering av handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS 2010, den 9 januari 2015
Inriktning för hantering av förändrade förutsättningar av betydelse för RUFS 2010, den 9 januari 2015
Inriktning för ett stärkt genomförande av RUFS 2010, den 9 januari 2015
Inriktning för arbetet med en ny regional utvecklingsplan, den 9 januari 2015

Förslag och yrkande

På sammanträdet föreligger följande förslag.
Förvaltningens tjänsteutlåtande den 9 januari 2015

Följande yrkanden framförs:

Ordföranden yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Tillväxt- och regionplanenämndens beslut

Tillväxt- och regionplanenämnden beslutade i enlighet med förvaltningens förslag att föreslå landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna samrådsredogörelsen,

att godkänna slutsatsen att RUFS 2010 är aktuell och ska fortsätta gälla under hela giltighetsperioden,

att godkänna återrapporteringen om utvärderingen av handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS 2010,

att godkänna inriktning för hantering av förändrade förutsättningar av betydelse för RUFS 2010,

att godkänna inriktning för stärkt genomförandet av RUFS 2010, samt

att godkänna inriktning för arbetet med en ny regional utvecklingsplan.

M, FP, C och KD-ledamöterna anmälde *särskilt uttalande, bilaga 1.*

S-ledamötena anmälde *särskilt uttalande, bilaga 2.*

V-ledamoten anmälde *särskilt uttalande, bilaga 3.*

Tillväxt- och regionplanenämnden
Sammanträde 2015-03-12
Ärende 4

Bilaga 1

Särskilt uttalande
Gustav Hemming (C)
Charlotte Broberg m.fl. (M)
Mattias Lönnqvist (FP)
Lennart Nilsson (KD)

RUFS 2010 – en bedömning avaktualitet och användbarhet (inkl. redovisning av uppdraget att utvärdera handlingsprogram som arbetsmetod), TRN 2015-0020, TRN 2015-0021

Det övergripande målet i RUFS 2010 är att Stockholm ska bli Europas mest attraktiva storstadsregion där en stark ekonomi kombineras med en hållbar utveckling och en lockande livsmiljö. Den snabba befolkningsutvecklingen innebär att utmaningarna är än mer relevanta idag än när den nu gällande planen antogs.

Bostäder och infrastruktur

Kollektivtrafiken och bostadsbyggandet är intimt sammanlänkat i regionen och det är viktigt att dessa samplaneras i högre utsträckning än idag. Trafiken och regionplaneringen kan stärka varandra genom att regionplaneringen belyser framtida infrastrukturbehov och bebyggelsemönster. RUFS kan därmed utgöra samtalsgrunden för både landstinget och kommunerna när ny kollektivtrafik och nya bostäder diskuteras.

Utgångspunkten är att bygga hållbart och kollektivtrafiknära och som en del av detta är det viktigt att landstinget lever upp till avgivna löften kring framtida kollektivtrafik när nya bostadsområden växer fram. I Alliansens vision för Stockholmsregionen spelar cykel, bil och kollektivtrafik på spår, vatten och vägar alla en viktig roll. I en tät, hållbar stad som är uppbyggd kring bra kopplingar och gemensamma offentliga rum är det naturligt att röra sig mellan områden i en enhetlig region.

Det är också viktigt att involvera den privata sektorn i högre utsträckning än idag för att få aktörer som tjänar på en kollektivtrafikutbyggnad att vara med och samfinansiera expansionen. För att åstadkomma detta krävs nya samarbetsprocesser mellan landstinget, kommunerna och privata aktörer som tar avstamp i regionplaneringen.

Nu när vi är inne i en stark expansionsfas måste vi även tänka på den sociala dimensionen av bostadsutbyggnaden. Det är viktigt att inte upprepa historiska misstag utan att planera och bygga attraktiva bostadsområden som präglas av en varierad arkitektur och är anpassade efter människor i alla åldrar.

En tillgänglig och hållbar region

Vår region ska vara nationellt och internationellt tillgänglig och konkurrenskraftig. Arlanda är Stockholmsregionens främsta port mot omvärlden och måste kunna utvecklas och expandera under de kommande åren. Ett komplement till Arlanda, som i allt högre grad koncentreras på internationell trafik, är Bromma flygplats, en nära, lättillgänglig och effektiv flygplats. Insatserna för att minska flygets klimatpåverkan måste rikta in sig på bränsleförsörjningen och inte den infrastruktur som stärker Stockholms position på den globala arenan.

Utvecklingen innebär även att vi riskerar att inte nå miljö- och klimatmålen i RUFS 2010, som till stor del beror på att utsläppen från transportsektorn fortfarande ökar. Det finns ett behov att samordna insatserna på regional nivå för att uppnå det nationella målet om en fossilfri fordonsflotta, bland annat när det gäller planeringen och utbyggnaden av tankningsinfrastruktur för biogas- och elfordon. Förvaltningen bör även se hur en fossilfri fordonsflotta påverkar samhällsbyggandet, exempelvis innebär elbilar starkt minskat trafikbuller, vid sidan om de reducerade utsläppen, vilket förbättrar möjligheterna att bygga en tät och hållbar stad. En förtätning innebär också att vi kan bevara de gröna kilarna

En hälsosammare region

Täthet är ett viktigt begrepp i flera sammanhang, likaså när det gäller människors hälsa. Studier visar att urban utglesning har samband med ökad fetma, att en bilburen stadsbild ger sämre luft med medföljande hälsobesvär, att en gles stadsbild genererar fler trafikolyckor och att trafikexponering svarar för mer hjärtattacker än någon annan aktivitet, globalt sett. En tät, grön och hållbar region är därför även en hälsosammare region och landstinget har goda möjligheter att ta del av synergierna mellan hållbart samhällsbyggande och god hälsa.

En kunskapsregion

Regionen bör även lägga i en högre växel när det gäller forskning och utveckling. I sex av våra nio jämförelseregioner har FoU-andelen av BNP ökat, medan den har minskat i Stockholm under de senaste åren. Stockholm är en kunskapsregion och behöver ha en hög och stigande FoU-investeringsgrad. Att ha välrenommerade universitet och högskolor är i det sammanhanget betydelsefullt. Men även utbildning och lärande i förskola, grundskola och gymnasium måste hålla hög kvalitet för att Stockholm och Sverige ska kunna vara en ledande kunskapsregion framöver. Höga placeringar i internationella jämförelser synliggör regionen i ett internationellt perspektiv, det lockar humankapital och investeringar.

Forskning visar att arbetstillfällen tenderar att följa efter människor. En tät, hållbar och attraktiv stad med bra innovationsklimat hänger ihop med detta. Är Stockholmsregionen en attraktiv plats för högutbildade och kvalificerade människor följer företagen efter. Det innebär också fler arbetstillfällen och följaktligen en starkare ekonomi, vilket i sig är en förutsättning för att nå de övriga målen.

En kommunikativ region

För att öka användarvänligheten välkomnar vi möjligheten att i än högre utsträckning göra plandokumentet digitalt. Informationen måste göras intressant och kommuniceras brett. Vi anser även att förvaltningen bör utnyttja all data och information för benchmarkning och lättillgängliga jämförelser mellan länets kommuner. Informationen ska även göras tillgänglig för andra aktörer som öppen data. Detta bör öka intresset för regionala utvecklingsplanen och bidra till att nå en större och bredare krets.

Det är positivt att förvaltningen påpekar att en ökad läsbarhet ska eftersträvas genom tre olika planeringsperspektiv. Detta rimmar med många remissvar som menar att intentionen med mål och åtaganden är god, men att dessa riskerar att tappa i verkställandegrad om det saknas en tydlig prioriteringsordning och ansvarsfördelning. Det är även värt att beakta en annorlunda geografisk indelning där regionens olika förutsättningar och utmaningar beaktas.

Stockholms läns landsting
SOCIALDEMOKRATERNA

SÄRSKILT UTTALANDE

Bilaga 2

2015-03-12

Tillväxt och regionplanenämnden ärende 4

RUFS 2010 – en bedömning av aktualitet och användbarhet

Vi instämmer med förvaltningens slutsats att RUFS 2010 är aktuell och kan fortsätta gälla. Det är glädjande att RUFS 2010 har ett brett stöd och uppfattas som aktuell och relevant. Samtidigt lever vi i en verklighet där de regionala klyftorna ökar, där bostadsbristen är stor och där kollektivtrafiken måste bli ett mer attraktivt alternativ och miljöarbetet intensifieras. Det är därför viktigt att ta till sig av remissinstansernas synpunkter kring att genomförandet av RUFS 2010 måste stärkas och att de sociala frågorna behöver få en ökad tyngd.

Vi ser att det finns flera verktyg för att stärka genomförandet. Ett verktyg är att ta ett helhetsgrepp på regionens utveckling genom att bilda Region Stockholm. Ett samlat ansvar för kollektivtrafik och länsplaneupprättande skulle effektivisera insatserna för ökat kollektivresande samt övriga trafiksatsningar och ge bättre förutsättningar för bostadsbyggande. En regionbildning skulle också förbättra möjligheterna till samverkan med kommunerna och därmed stärka förutsättningarna till ett samlat regionalt agerande för en hållbar utveckling.

Handlingsprogrammen har varit ett av verktygen för att driva på genomförandet av RUFS. TMR/ RTFs utvärdering visar att stödet för handlingsprogrammen som arbetsmodell är stort. Vi socialdemokrater är positiva till att fortsätta arbeta med handlingsprogram och menar att det är angeläget att hitta ytterligare vägar som driver på genomförandet. Vi behöver en gemensam plattform för kommuner, SLL och Länsstyrelsen, med möjlighet att agera pådrivande, samordnande och initiera och driva processer i det praktiska arbetet med att göra verklighet av RUFS. Vi menar också att SLL tydligare bör koppla samman satsningar på kollektivtrafik med krav på bostadsbyggande.

Vår region har stora tillgångar och förutsättningar. Vi har en attraktionskraft som gör att många vill flytta hit, utbilda sig, forska, utveckla innovationer. Vi har en god tillväxt och en stark vilja att värna miljön. En förutsättning för att vi ska kunna ta till vara allt detta är att regionen håller ihop, att vi ser och förstår varandras tillgångar som invånare. Att vi strävar efter en region som präglas av social sammanhållning och jämlika livsvillkor där alla ges förutsättningar till bra utbildning, attraktiva bostadsmiljöer med varierande upplåtelseformer, en mångfacetterad arbetsmarknad för olika yrkesgrupper och möjligheten att leva ett sunt och hälsosamt liv.

RUFS behöver på ett tydligare sätt lyfta och analysera frågor kring social hållbarhet. Järfälla kommun för i sitt remissvar ett intressant resonemang kring hur man kan arbeta med att minska utanförskapet. Järfälla menar att den regionala utvecklingsplanen bör beskriva denna utmaning tydligare, till exempel genom att analysera vad stigande arbetslöshet och utanförskap kan kosta regionen samhällsekonomiskt och vilka andra oönskade konsekvenser detta kan medföra, samt koppla utanförskapet tydligare till andra insatsområden. För detta krävs nya modeller för att analysera den socioekonomiska utvecklingen samt hur dessa kan synliggöras för att stötta genomförandet av planen.

Vi socialdemokrater ser fram emot framtagandet av en ny RUFS och kommer att verka för att social hållbarhet genomsyrar utvecklingsplanen.

Stockholms läns landsting

Tillväxt- och regionplanenämnden
VÄNSTERPARTIET

SÄRSKILT UTTALANDE

2015-03-12

TRN 2015-0020
TRN 2015-0021

Ärende 4
Bilaga 3

RUFS 2010 – en bedömning av aktualitet och användbarhet

Det är positivt att remissinstanserna anser att RUFS 2010 är fortsatt aktuell i sina huvuddrag och att det finns en bred uppslutning kring den gemensamma visionen, målen och strategierna. Det är också positivt att en aktualitetsbedömning görs. RUFS 2010 gäller formellt till augusti 2016 så tiden är begränsad liksom självklart möjliga åtgärder. Men, målen i RUFS 2010 ska självklart i möjligaste mål uppfyllas. Grunden för nästa RUFS ska också vara tydligare mål och tydligare måluppföljning såsom flera av remissinstanserna lyfter upp och även förvaltningen svarar ska göras. Det är inte förvånande att remissinstanserna anser att befolknings-, bostads, infrastrukturutveckling är de delar av RUFS som är mest angelägna och nödvändiga att uppdatera. Tillsammans med klimat och miljöfrågan som måste tas på mer allvar med nödvändiga åtgärder för att nå riksdages klimatmål och tvågarders mål och där även mål om sårbarhet och resiliens ska ingå. Även det sociala perspektivet i hållbarhets begreppet måste vara en av grundstenarna i nästkommande RUFS. Utmaningarna i RUFS 2010 är relevanta och än mer akuta i dag än när RUFS 2010 skrevs.

Stockholms läns landsting

Landstingsstyrelsens förvaltning
Tillväxt, miljö och regionplanering

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2015-01-09

TRN 2015-0020
TRN 2015-0021

Handläggare:
Jessica Andersson
Roland Engkvist

Ankom
Stockholms läns landsting
2015 -02- 19
Dnr TRN 2015-0020
TRN 2015-0021

Tillväxt- och
regionplanenämnden

RUFS 2010 – en bedömning av aktualitet och användbarhet

Ärendebeskrivning

Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010, gäller formellt som Stockholms läns regionplan och regionala utvecklingsprogram (RUP). Planen gäller som regionplan i sex år, till och med augusti 2016, om inget annat beslutas. Landstingsfullmäktige beslutade den 11-12 juni 2013, i samband med budget 2014, att uppdra åt landstingsstyrelsen att under 2014 återkomma med resultat från aktualitetsbedömning av RUFS 2010, samt att följa upp erfarenheterna av att arbeta med handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS 2010. Dessa uppdrag ligger till grund för detta ärende.

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteutlåtande den 9 januari 2015

Samrådsredogörelse, RUFS 2010 – Underlag för att bedöma aktualitet och användbarhet, den 9 januari 2015

Utvärdering av handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS 2010, den 9 januari 2015

Inriktning för hantering av förändrade förutsättningar av betydelse för RUFS 2010, den 9 januari 2015

Inriktning för ett stärkt genomförande av RUFS 2010, den 9 januari 2015

Inriktning för arbetet med en ny regional utvecklingsplan, den 9 januari 2015

Förslag till beslut

Tillväxt- och regionplanenämnden föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna samrådsredogörelsen

att godkänna slutsatsen att RUFS 2010 är aktuell och ska fortsätta gälla under hela giltighetsperioden

att godkänna återrapporteringen om utvärderingen av handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS 2010

att godkänna inriktning för hantering av förändrade förutsättningar av betydelse för RUFS 2010

att godkänna inriktning för stärkt genomförandet av RUFS 2010

att godkänna inriktning för arbetet med en ny regional utvecklingsplan.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
SLL tillväxt, miljö och regionplanering (TMR) arbetade under 2013 med att bedöma RUFS 2010:s aktualitet och användbarhet. Under oktober till december genomfördes en remissomgång där regionens aktörer fick tillfälle att ge sin bild av hur planen används och vilka förutsättningar de eventuellt anser har förändrats. Det finns två syften med aktualitetsarbetet. Dels att kunna dra slutsatser kring RUFS 2010:s aktualitet och användbarhet, för att kunna göra genomförandet fram till år 2016 än mer kraftfullt. Dels att få in synpunkter som kan vägleda den inledande planeringen för en ny regional utvecklingsplan. Arbetet har hela tiden stämts av, och skett i samverkan, med länsstyrelsen och trafikförvaltningen.

Över 130 svar kom in från olika aktörer både i och utanför regionen. Sammanfattningsvis visar de inkomna svaren att RUFS 2010 är fortsatt aktuell i sina huvuddrag och att det finns en bred uppslutning kring den gemensamma visionen, målen och strategierna. RUFS 2010 bedöms kunna tjäna som underlag för ställningstaganden under resterande del av planens giltighetstid. RUFS 2010 har ett starkt stöd i regionen, liksom utanför länets gränser. Remissinstanserna understryker behovet av uthållighet i arbetet med att uppnå RUFS 2010:s rumsliga struktur och mål. De inkomna remissvaren summeras i en samrådsredogörelse. De ligger, tillsammans med TMR:s egna analyser och årliga uppföljningsrapporter, till grund för landstingets bedömningar av vilka förutsättningar av betydelse för RUFS 2010 som har förändrats, hur genomförandet kan stärkas samt vilka frågor och processer som behöver belysas inför uppstarten av arbetet med att ta fram en ny regional utvecklingsplan.

Utvärderingen av handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS 2010 genomfördes också under hösten 2013. Slutsatserna från det arbetet ska tas tillvara i genomförandearbetet under planens resterande

giltighetstid, och de redovisade erfarenheterna ska stärka och förtydliga handlingsprogrammens roll framöver.

Bakgrund
Det finns inga formella krav på att en regionplan ska aktualitetsprövas. Det är dock lämpligt att, minst i halvtid, stämma av planens innehåll och aktualitet mot regionens förväntningar på planen och på genomförandearbetet, samt gentemot de omvärldsförändringar som ägt rum.

Landstinget sände under hösten och vintern 2013 ut en remiss till regionens aktörer med frågor om deras syn på aktualitet och användbarhet, samt genomförde en utvärdering av hur arbetet med handlingsprogram som metod för genomförande hittills har fungerat och uppfattats. Aktualitetsarbetet ligger bland annat till grund för bedömningen av hur genomförandet skall kunna stärkas och vilka förutsättningar som har förändrats sedan RUFS 2010 antogs. Slutsatsen från arbetet är att RUFS 2010 är aktuell och skall fortsätta gälla under hela giltighetsperioden, d.v.s till augusti 2016.

Arbetet med att genomföra en dialog om RUFS 2010:s aktualitet och användbarhet har utgått från två beslut i landstingets budget för år 2014;

- Att landstingsstyrelsen under 2014 skall återkomma med resultatet av aktualitetsbedömningen av RUFS 2010 samt förslag angående utarbetandet av en ny regional utvecklingsplan.
- Att landstingsstyrelsen skall följa upp erfarenheter från arbetet med handlingsprogram kopplat till RUFS 2010, med ambitionen att nå fram till slutsatser om hur genomförandeprocesserna kan stärkas ytterligare i den komplexa storstadsmiljön.

RUFS 2010:s legitimitet bygger på att innehållet upplevs som relevant, aktuellt och användbart för regionens aktörer. Styrkan och användbarheten hos RUFS 2010 ligger i transparens i processer, bred förankring av innehållet och stark samverkan i genomförandet.

Remiss för att bedöma RUFS 2010:s användbarhet och aktualitet
En remiss var utsänd under perioden 1 oktober till 20 december 2013 till över femhundra aktörer såväl i som utanför länet, aktörer som på olika sätt var inblandade i framtagandet av RUFS 2010. Syftet med remissen har varit att dels kunna dra slutsatser kring RUFS 2010:s aktualitet och användbarhet för att genomförandet fram till år 2016 ska bli än mer kraftfullt, dels få in synpunkter som kan ge vägledning i den inledande planeringen av arbetet med en ny regional utvecklingsplan.

TMR ställde i remissen därför åtta frågor till regionens aktörer:

- Anger RUFS 2010:s vision och mål fortfarande regionens samlade vilja?
- Hur använder ni RUFS 2010 och på vilket sätt får planen genomslag i ert arbete?
- Hur bedömer ni genomförandet av RUFS 2010 fram till idag, och hur kan det stärkas ytterligare?
- Vad ser ni som RUFS 2010:s styrkor respektive svagheter, från ert perspektiv?
- Finns det delar i RUFS 2010 som inte är aktuella?
- Är utmaningarna i RUFS 2010 fortfarande relevanta?
- Vilka är de viktigaste utmaningarna för Stockholmsregionen framöver?
- Hur ser ni på den omvärldsbild som RUFS 2010 utgår ifrån?

Över 130 svar kom in. Inkomna synpunkter redovisas och kommenteras i en samrådsredogörelse. Sammanfattningsvis kan sägas att regionens aktörer i sina yttranden ger ett starkt stöd för RUFS 2010 som regionens samlade viljeinriktning och målbild. Man betonar att det krävs uthållighet i arbetet med långsiktiga mål samt att regional utvecklingsplanering berör långsamma processer som involverar många aktörer och kräver engagemang under lång tid.

Samordning med länsstyrelsen och trafikförvaltningen
Länsstyrelsen har, i egenskap av RUP-ansvarig myndighet, utsett en samordningsperson för kontakterna med landstinget under aktualitetsarbetet. Inom landstinget har trafikförvaltningen utsett en samordningsperson. Samordningspersonerna har under hela processen haft insyn i arbetet på TMR, och bidragit med synpunkter om process och upplägg. Parallellt med aktualitetsarbetet har samverkan med trafikförvaltningen skett mer specifikt kring den modelluppbyggnad och -utveckling som är nödvändig att förbereda inför en kommande planeringsomgång. Under programmeringen av arbetet med en ny regional utvecklingsplan är det viktigt att på motsvarande sätt samordna och koordinera andra delar av landstingets kompetenser och ansvarsområden.

Överväganden
Sammanfattningsvis visar de inkomna svaren att RUFS 2010 kan bedömas vara fortsatt aktuell. Det har inkommit många synpunkter på bland annat arbetet med genomförande och planens genomslagskraft. Men det finns en bred uppslutning kring den gemensamma visionen, målen och strategierna, liksom att den flerkärniga strukturen ska ligga fast som utgångspunkt för

avvägningar rörande regionens utveckling. RUFS 2010 bedöms kunna tjäna som underlag för ställningstaganden även under resterande del av planens giltighetstid. RUFS 2010 har ett starkt stöd i regionen såväl som utanför länets gränser. Många av remissinstanserna betonar att det krävs långsiktighet och uthållighet i arbetet med att utveckla en starkare flerkärnighet och att uppnå gemensamma mål. Utöver ett uttalat stöd för RUFS 2010 bidrar många av remissinstanserna med konstruktiva inspel, rörande både nya kunskapsunderlag och planeringsförutsättningar som bör tas omhand, och idéer om hur aktörer och frågor bättre ska fångas inom ramen för ett stärkt genomförande.

Utvärdering av arbetet med handlingsprogram som metod för genomförande
Den utvärdering av handlingsprogram som genomfördes under hösten 2013 visar att arbetsmetoden kan fungera som stöd för genomförandet av RUFS 2010. Syftet med handlingsprogram har varit att tillföra handlingskraft och förstärka det regionala arbetet inom utvalda områden. Tanken med metoden har varit att komplettera program och processer som redan drivs i regionen.

Utvärderingen, liksom inkomna remissvar under aktualitetsarbetet, ger en tydlig indikation på att arbetsmetoden handlingsprogram är ett fungerande verktyg. Samtliga intervjuade i utvärderingen framhåller handlingsprogram som fungerande metod för att underlätta genomförandet av RUFS 2010. Det kan också tillföra frågor status och engagemang. Handlingsprogram bör vara väl avgränsade i tid och rum samt vara väl förankrade, inte minst på politisk nivå.

Metoden behöver dock utvecklas för att göra största möjliga nytta för den regionala utvecklingsprocessen i linje med ambitionerna i RUFS 2010. Utveckling av metod och modell för arbetet med handlingsprogram bör tas omhand inom ramen för ett stärkt genomförande (se nedan). Sammanfattningsvis konstaterar förvaltningen att handlingsprogram bör användas selektivt för att öka slagkraften.

Förändrade förutsättningar
En förändrad förutsättning definieras som något som är beslutat och/eller implementerat och som bedöms påverka huruvida RUFS 2010 är ett aktuellt underlag för efterföljande beslut. Bedömningen är att RUFS 2010 kan tjäna som underlag för ställningstaganden och efterföljande beslut under resterande del av planens giltighetsperiod. I några avseenden har förändrade förutsättningar identifierats. För att ge regionens aktörer bästa möjliga underlag finns därför ett behov av att tydliggöra och kommunicera

nya förutsättningar – så att regionens aktörer har bästa möjliga underlag tillgängligt. En rutin för hantering av förändrade förutsättningar bör därför läggas fast. Rutinen omfattar i korthet:

- Förvaltningen ska löpande eftersöka och identifiera förändrade förutsättningar.
- När nya förutsättningar identifierats ska dessa tydliggöras.
- Nya förutsättningar ska kommuniceras.

De förutsättningar som identifierats och nu redovisas som förändrade förutsättningar är:

- Nya långsiktiga framskrivningar för befolkning och sysselsättning fram till år 2050.
- Ett nytt beräknat bostadstillskott för regionen, och per kommun, fram till år 2030.
- Nya rekommendationer om lägsta grundläggningsnivåer längs Östersjökusten och förslag på rekommendationer längs Mälarens stränder.
- För två av regionens viktigaste hamnar och depåer för flytande bränsle, vid Berg och Loudden, har Nacka kommun respektive Stockholms stad tagit initiativ till en avveckling av oljehanteringen för att istället kunna ta i anspråk de aktuella områdena för bostadsbyggande och stadsutveckling.
- Ändrat planeringssystem för transportinfrastruktur.
- Regional cykelplan för Stockholms län.
- Översyn av riksintresse för totalförsvaret, nya riksintresseområden för vindbruk samt översyn av Trafikverkets riksintresseområden.

Ovan noterade förändrade förutsättningar kommer att kommuniceras och tydliggöras gentemot de berörda aktörerna. De kommer också att analyseras och beaktas i arbetet med en ny regional utvecklingsplan.

Flera viktiga planer och program är för närvarande aktuella för beslut eller har beslutats under 2014. Det gäller exempelvis *Förslag till regionalt strukturfondsprogram för investeringar i tillväxt och sysselsättning i Stockholm 2014-2020* samt *Förslag till länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2014-2025*. Dessa har en tydlig utgångspunkt i RUFS 2010 och är att betrakta som viktiga genomförandeprogram och inte nya förutsättningar. Även resultatet från 2013 års Stockholmsförhandling om utbyggnad av tunnelbanan och ökat bostadsbyggande, liksom Jämställdhetsintegrering - strategi för Stockholms län 2014–2018 samt Stockholmsregionens innovationsstrategi 2025, är att betrakta som genomförande av RUFS 2010 och inte som nya förutsättningar.

Stärkt genomförande
Remissaktörerna uttrycker en önskan om att intensifiera arbetet med genomförande av RUFS 2010. Inriktningen för hur landstinget ska bidra till ett stärkt genomförande innehåller följande huvudpunkter:

- Uthållighet för genomslag i ordinarie genomförandeprocesser
- Fullfölj pågående handlingsprogram
- Förstärkt folkhälsoperspektiv i arbetet med att skapa täta miljöer
- Initiera nya handlingsprogram först när pågående program slutförts
- Dra nytta av erfarenheter från arbetet med handlingsprogram
- Tydliggör förutsättningar och verktyg för genomförandet
- Samverkan inom östra Mellansverige som stödjer genomförande
- Ökat fokus på bostadsfrågan
- Regional samling och systematisk uppföljning

Ny planeringsomgång
RUFS 2010 upphör formellt att gälla som regionplan i augusti 2016. Värdet av att ha en aktuell och gemensam plan för regionens utveckling framgår tydligt av remissynpunkterna. Därför ska landstinget inleda arbetet med en ny plan som på sikt kan ersätta RUFS 2010. Samtidigt kan konstateras att RUFS 2010 utgör en stabil grund att utgå ifrån. Flera förbättringsområden lyfts fram i remissvaren som rör både planinnehåll och planeringsprocess.

I arbetet med att upprätta ett program för en ny plan, och i därpå följande planeringsprocess, skall landstinget bland annat:

- Utveckla tidsperspektiven i planen och tydliggöra de olika tidsperspektivens funktion
- Belysa möjligheterna att etablera en mer kontinuerligt uppdaterad planering
- Se över RUFS 2010 målhierarki, med avsikt att förtydliga och förenkla
- Ytterligare förstärka och utveckla hållbarhetsaspekterna
- Stärka landsbygds- och skärgårdsfrågorna
- Integrera länets olika klimatmål

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets Miljöpolitiska program 2012-2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Peter Haglund
Direktör tillväxt, miljö och regionplanering

Landstingsstyrelsens förvaltning
Tillväxt, miljö och regionplanering

2015-01-09

TRN 2015-0020
TRN 2015-0021

Handläggare:
Jessica Andersson
Roland Engkvist

Samrådsredogörelse, RUFS 2010 – underlag för att bedöma aktualitet och användbarhet

Sammanfattning

Landstinget har mottagit över 130 svar från samtliga samhällssektorer, både lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Samtliga kommuner i Stockholms län finns representerade. Remissvaren visar på ett brett engagemang för regionala utvecklingsfrågor och ger sammantaget ett starkt stöd för RUFS 2010.

RUFS 2010 uppfattas som ett viktigt och användbart dokument för främst kommunerna i länet, men den används och får genomslag inom många samhällssektorer och även i ett större geografiskt perspektiv.

RUFS 2010 vision och mål anses motsvara regionens samlade vilja. Planen har en bred förankring i regionen och några aktörer nämner att det redan pågår ett intensivt genomförandearbete. Flera aktörer anser dock att efterlevnad och genomförande är svagt och behöver förbättras.

En av RUFS 2010:s styrkor är att den fungerar som ett samverkansverktyg för regionens aktörer. Planen utgör en regional plattform i arbetet mot gemensamma visioner och mål. Majoriteten av länets kommuner uttrycker ett mycket starkt stöd för processen och den dialog som leder fram till en regional samsyn och slutligen resulterar i en plan.

Den generella uppfattningen är att RUFS 2010 är aktuell när det gäller innehåll och dess fysiska struktur, med undantag för vissa frågor. Länets befolknings-, bostads- och infrastrukturutveckling anses vara de delar som är mest angelägna att uppdatera.

Majoriteten av remissaktörerna anser att utmaningarna i allra högsta grad är relevanta och kanske än mer i dag än när planen skrevs. Den utmaning som flest remissinstanser betonar är att åtgärda kapacitetsbrister när behoven växer. Befolkningsökningen nämns som en särskild utmaning som kräver nya ställningstaganden.

Många remissinstanser instämmer helt eller till stor del med omvärldsbilden i RUFS 2010. Majoriteten av kommunerna i Stockholms län påpekar att även om vissa ändringar kan behövas, som till exempel nya utgångspunkter kring frågor som rör klimat och miljö, är regionplanen som helhet aktuell och användbar.

Bakgrund

Stockholmsregionens regionala utvecklingsplan, RUFS 2010, ska bidra till att Stockholmsregionen blir Europas mest attraktiva storstadsregion. Planen uttrycker den gemensamma viljan för regionens utveckling fram till 2030 och blickar framåt mot 2050. I RUFS 2010 integreras en fysisk regionplan enligt plan- och bygglagen (PBL) och ett regionalt utvecklingsprogram (RUP) som styrs av förordningen för regionalt tillväxtarbete. Som regionplaneorgan leder landstinget arbetet med att ta fram en regionplan för Stockholms län, medan länsstyrelsen ansvarar för det regionala tillväxtarbetet och utvecklingsprogrammet.

Den 11 maj 2010 beslutade landstingsfullmäktige att godkänna RUFS 2010 och den 20 augusti fastställde länsstyrelsen RUFS 2010 som länets regionala utvecklingsprogram (RUP). Den 30 augusti 2010 vann regionplanen laga kraft.

RUFS 2010:s formella status som regionplan och regionalt utvecklingsprogram innebär att den styr den statliga planeringen i länet. Planen ligger till grund för bland annat kommunernas strategiska planering, regionala strukturfondsprogram och infrastrukturplaner. När nya program och insatser initieras, inte minst på nationell nivå, har RUFS 2010 en viktig funktion eftersom planen uttrycker Stockholmsregionens samlade vilja. Stockholms län utgör den administrativa gränsen för regionplanen, men ett regionalt utvecklingsarbete bedrivs också genom ett samarbete mellan olika aktörer och kringliggande län i östra Mellansverige. Visionen i RUFS 2010, att Stockholmsregionen ska bli Europas mest attraktiva storstadsregion, ska förena och utmana aktörerna i det regionala utvecklingsarbetet.

Arbetet med att ta fram RUFS 2010 påbörjades i mars 2006. Program- och planarbetet följde den formella planprocessen i plan- och bygglagen (PBL). Samtidigt genomfördes mer informella och dialogbaserade aktiviteter som ett svar på synpunkter från regionens aktörer i aktualitetsbedömningen och utvärderingen av RUFS 2001. Politikerna involverades i hög grad i arbetet och flera nya arenor för dialog skapades. Ett stort arbete genomfördes för

att kunna ta ett mer tvärsektoriellt grepp, framför allt för att integrera de sociala, ekonomiska och ekologiska frågorna med den fysiska planeringen på ett bättre sätt. RUFS 2010 är även den första regionplanen som har genomgått en fullständig miljöbedömning enligt miljöbalken.

Redan när planen arbetades fram, låg fokus på dialog och på att förbättra planens genomförande. Handlingsprogram påbörjades redan innan RUFS 2010 hade antagits för att sätta igång arbetet med prioriterade åtaganden. Planen innehåller även sammansatta strategier för att möta en alltmer komplex, snabb och föränderlig utveckling i regionen. RUFS 2010 utgår från sex utmaningar som regionen stod inför när processen startade. Utifrån dessa har mål och strategier arbetats fram som visar vad som ska uppnås och hur arbetet ska gå till.

Samrådet – en bedömning av aktualitet och användbarhet

Processen – en dialog om vår regionala utvecklingsplan

Styrkan och legitimiteten i RUFS 2010 bygger på att innehållet upplevs som relevant och aktuellt av regionens aktörer. Därför påbörjades 2013 ett arbete med att bedöma hur aktuell och användbar planen är. Resultatet ger en vägledning om regionens behov och har bidragit till att skapa förutsättningar för att påbörja programarbetet med en ny plan.

Två uppdrag i landstingets budget för 2014 har legat till grund för ovanstående arbete: att under 2014 redovisa resultaten från aktualitetsbedömningen av RUFS 2010 och att följa upp erfarenheterna av att arbeta med handlingsprogram. Den 19 september 2013 beslutade landstingets tillväxt- och regionplaneringsutskott att remittera "RUFS 2010 – underlag för att bedöma aktualitet och användbarhet" under perioden 1 oktober till 20 december 2013. Underlaget till remisshandlingen togs fram av en projektgrupp på landstingsstyrelsens förvaltning, funktionen för tillväxt, miljö och regionplanering (TMR), med stöd från Länsstyrelsen i Stockholms län och landstingets trafikförvaltning. I remisshandlingen gavs exempel på användbarhet, styrkor och svagheter i RUFS 2010 vilket bygger på information och erfarenheter som landstinget har tagit del av sedan planen antogs. Informationen har hämtats in genom olika dialoger, genomförandeprocesser, handlingsprogram och kommunala översiktsplaner, samt vid en workshop om aktualitet och användbarhet i juni 2013. Under 2013 genomförde TMR också ett omvärldsarbete och analys av de utmaningar som beskrivs i RUFS 2010.

I remissunderlaget ställdes åtta frågor till regionens aktörer. Synpunkterna som kom in utgör ett viktigt underlag för att öka användningen och göra genomförandet mer kraftfullt de återstående två år som RUFS 2010 gäller, samt i det inledande arbetet med att ta fram en ny regional utvecklingsplan.

Remissinstanserna ombads svara på följande frågor:
RUFS 2010 – användbarhet och aktualitet

- Anger RUFS 2010:s vision och mål fortfarande regionens samlade vilja?

- Hur använder ni RUFS 2010 och på vilket sätt får planen genomslag i ert arbete?
- Hur bedömer ni genomförandet av RUFS 2010 fram till i dag, och hur kan det stärkas ytterligare?
- Vad ser ni som RUFS 2010:s styrkor respektive svagheter, från ert perspektiv?

Vilka beslut och förändringar påverkar aktualiteten?

- Finns det delar i RUFS 2010 som inte är aktuella?

Stockholmsregionens utmaningar

- Är utmaningarna i RUFS 2010 fortfarande relevanta?
- Vilka är de viktigaste utmaningarna för Stockholmsregionen framöver?

Omvärld i förändring

- Hur ser ni på den omvärldsbild som RUFS 2010 utgår från?

Remissinstansernas svar på de åtta frågorna

Remissen skickades ut till de aktörer som var aktiva i framtagandet av RUFS 2010, totalt drygt 500 stycken. Remissmaterialet var också tillgängligt på TMR:s webbplats. Remissynpunkterna visar på ett brett engagemang för regionala utvecklingsfrågor. Sammanlagt 136 svar kom in från en bred skara aktörer. Två av svaren kom från nordiska aktörer, men de flesta har inkommit från den kommunala sektorn, följt av statliga myndigheter och kommunala bolag, högskolor och forskningsinstitut. Den privata sektorn finns också representerad, främst när det gäller frågor kring infrastruktur. Den ideella sektorn har främst besvarat frågor som är kopplade till klimat och miljö. Ett fåtal privatpersoner har också svarat.

Sammantaget har remissinstanserna lämnat många relevanta synpunkter och svar på de ställda frågorna. Samtliga kommuner i Stockholms län svarade på remissen. Engagemanget var stort även från angränsande kommuner och län där kommuner, kommunala samarbetsorgan, länsstyrelser och landsting har lämnat svar på remissen. Den statliga representationen var god och flera instanser inom Stockholms läns landsting svarade. Arbetet med att sammanställa och analysera svaren pågick under januari och februari 2014.

Redovisning av inkomna remissvar

Nedan följer en redogörelse av de åtta frågorna. Varje fråga inleds med en kort summering från det utskickade remissunderlaget. Därefter följer en

sammanfattning av remissvaren. Redovisningen avslutas med förvaltningens kommentarer.

RUFS 2010 – användbarhet och aktualitet

Anger RUFS 2010 vision och mål fortfarande regionens samlade vilja?

Sammanfattning av remissunderlaget

Regionplanering har sedan länge fyllt en viktig funktion i Stockholmsregionen. RUFS 2010 fyller flera funktioner: som vägledande för beslut, som utgångspunkt för regionala förhandlingar och som plattform för att initiera projekt, men även som kunskapsunderlag, dialogverktyg och för inspiration. En gemensam vision och mål, som regionens aktörer står bakom, är en betydelsefull förutsättning för ett kraftfullt och samordnat regionalt utvecklingsarbete.

Sammanfattning av remissvaren

En övervägande majoritet av remissaktörerna anser att den nuvarande visionen och de övergripande målen fortfarande anger regionens samlade vilja. Kommunerna i Stockholms län uttrycker sitt stöd för både vision och mål. Aktörerna efterfrågar inte ett nytt övergripande visionsarbete eller nya mål, men däremot finns det ett antal medskick i remissvaren.

Flera remissinstanser anser att visionen och de övergripande målen utgör en strukturerande överenskommelse som har, och bör ha, en längre giltighetstid än planperiodens sex år. Det anses mycket angeläget eftersom trovärdigheten hos RUFS 2010 bland både marknadsaktörer och offentliga aktörer är beroende av tydliga och långsiktiga spelregler.

Några aktörer lyfter behovet av att samordna visionen och målen i RUFS 2010 med nationella mål, regionaliserade nationella mål och EU-mål. Nacka kommun påtalar att målen i RUFS 2010 bör samordnas med länsstyrelsens klimat- och energistrategi från 2013. Samtidigt som den övergripande visionen och målen bör vara långsiktiga, efterfrågas kortsiktiga delmål och en tydligare uppföljning av olika åtaganden. Det anses viktigt för att stärka genomförandet av planen. Många remissinstanser påpekar också att målkonflikterna i RUFS 2010 behöver synliggöras, till exempel när det gäller trafikutveckling och hållbarhet, samt mellan RUFS 2010 och andra planer för regionen.

För att RUFS 2010 ska vara trovärdig och realistisk krävs därför tydligare ställningstaganden och prioritering av mål. Några aktörer påpekar att var för sig är målen givna och värda att eftersträva, men ibland uppstår målkonflikter eftersom regionplanen i dag saknar vägledning och prioritering av hur mål och åtaganden ska hanteras. Stockholms handelskammare påpekar att det är svårt, om ens önskvärt, att samtliga aktörer i regionen har liknande prioriteringar i så många olika frågor. I sig anser Handelskammaren därför att det är nästintill omöjligt att regionplanen ska kunna ge uttryck för hela regionens samlade vilja.

En allmän uppfattning är att visionen och målen, och därmed planens struktur, bör införliva nya rön om sårbarhet och resiliens för att stärka Stockholmsregionens beredskap inför exempelvis klimatförändringar och befolkningstillväxt. Flera aktörer saknar också fokus på den sociala dimensionen i hållbarhetsbegreppet och önskar ett fördjupat resonemang kring sociala normer och beteenden. Feministiskt initiativ Storstockholm anser exempelvis att RUFS 2010 bör bygga på ett uttalat utjämningsmål och Beijerinstitutet önskar en konkretisering av målet "god livsmiljö". Företagarna Stockholms län anser att RUFS 2010 utgår för mycket från förutsättningarna i Stockholms stad i stället för att se till hela länets bästa. Uppsala stift och Norrtälje kommun efterlyser ett mer balanserat perspektiv mellan regionens tätorter och lands- och glesbygden.

Majoriteten av aktörerna utanför Stockholms län anser att målbilden för den storregionala utvecklingen är bra, men för att nå utvecklingsmålet bör både målbilden och samverkan förstärkas när det gäller tillväxt och hållbar utveckling. Somliga nämner storregional flerkärnighet som en väg att stärka planens visioner och mål.

Några remissaktörer anser att visionen och målen misslyckas med att förmedla en helhetsbild av stadsplaneringen eftersom de inte beskriver hur olika sektorer – som bostadsbyggande, trafikplanering och samhällsservice – bör samverka. Naturskyddsföreningen anser att den regionala planeringen behöver bli mer tydligt målbaserad i stället för att baseras på prognoser.

Förvaltningens kommentarer:
Förvaltningen anser att frågan besvaras med ett tydligt ja: en överväldigande majoritet av remissinstanserna stöder visions- och målformuleringarna i RUFS 2010. I arbetet med en ny regional utvecklingsplan är det viktigt att beakta remissinstansernas medskick om att förtydliga hållbar utveckling, särskilt de sociala systemens robusthet och resiliens. Inom ramen för detta arbete ingår även en fördjupad analys av målkonflikter och målsy-

nergier. Förvaltningen noterar även att förutsättningarna för utveckling i regionens gles- och landsbygd bör få ett tydligare avtryck i kommande regionplan.

Förvaltningen bedömer att de tydligare prioriteringar som efterfrågas framför allt har bäring på planens strategier och de åtaganden som hör till dessa, samt till frågan om vilka handlingsprogram som bör initieras. Ett mål är att prioriteringarna i den fysiska strukturbilden i fortsättningen ska uttryckas på ett tydligare sätt. Att samordna visioner och mål med nationella mål och EU-mål är i det avseendet ett sätt att göra planen tydligare.

Hur använder ni RUFS 2010 och på vilket sätt får planen genomslag i ert arbete?

Sammanfattning av remissunderlaget

RUFS 2010 används på olika sätt, beroende på aktör och om den används i lokala, regionala eller storregionala sammanhang. Plandokumentet används aktivt av landstinget, länsstyrelsen, kommuner och andra aktörer i regionen som arbetar med utvecklings- och planeringsfrågor. För kommunerna i Stockholms län, och i viss mån i angränsande län, är RUFS 2010 ett centralt underlag för den översiktliga och strategiska planeringen. Planen är också en viktig utgångspunkt för regionala program och planer, till exempel den regionala transportinfrastrukturplanen, den regionala innovationsstrategin och delregionala strategier.

Sammanfattning av remissvaren

Det framgår av remissvaren att RUFS 2010 är ett viktigt och användbart dokument för främst kommunerna i länet, men den används och får genomslag inom många samhällssektorer och även i ett större geografiskt perspektiv. Det går att se en skillnad i hur olika aktörer känner till innehållet och använder planen. Generellt har offentliga aktörer en bred kännedom om RUFS 2010, medan kunskapsnivån är lägre hos intresseorganisationer och vissa privata aktörer.

Förutom att RUFS 2010 är vägledande och strukturerande i kommunernas arbete, anger de flesta att den regionala utvecklingsplanens främsta styrka är som kunskapsunderlag och som gemensam referensram. RUFS 2010 används också som utgångspunkt i olika strategiska sammanhang, för gemensamma ställningstaganden och för egna visioner och mål. I Stockholms län får RUFS 2010 det tydligaste genomslaget och gör störst avtryck i kommunernas översiktsplaner. Ett exempel på detta är att Stockholm Nordost (Vallentuna, Täby, Österåker, Danderyd och Norrtälje kommuner och Vaxholms stad) påpekar att samtliga översiktsplaner som har antagits de senaste åren präglas av planeringsinriktningen i RUFS 2010. Detsamma gäller översiktsplanerna Vaxholm och Norrtälje som antogs under 2013, liksom Danderyds som är i slutfasen.. Ett annat exempel är Lidingö kommun som anger att deras deltagande i arbetet med RUFS 2010 stärkt kunskapen om betydelsen av regional samverkan och därmed har påverkat planeringen inom kommunen.

Förutom påverkan på översiktplanerna anger flera kommuner att RUFS 2010 har betydelse som ett kunskaps- och planeringsunderlag när

det gäller den fysiska och sociala planeringen, samt i frågor som rör hållbar utveckling. Järfälla kommun utgår exempelvis från beskrivningen av de regionala stadskärnorna i RUFS 2010 vid detaljplaneringen av Barkarby och Jakobsberg och använder även planen som utgångspunkt för utvecklingsarbetet inom näringsliv, utbildning, miljö och rekreation. Stockholms stad påtalar att planen ofta används som ett referensunderlag och för rådgivning i stadens strategiska arbete. I frågor som rör näringsliv, miljö, energi och klimat används den främst som ett kunskapsunderlag. Stockholms stad har också använt RUFS 2010 i arbetet med framkomlighetsstrategin, den nya energiplanen för Stockholm, färdplanen för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050 och de tematiska tilläggen till stadens översiktsplan.

Sundbybergs kommun har använt delar av RUFS 2010 som stöd för enskilda beslut, samt som planerings- och diskussionsunderlag för mellankommunala och regionala frågor. Södertörnskommunerna (Botkyrka, Nykvarn, Nynäshamn, Haninge, Huddinge, Salem, Södertälje och Tyresö kommuner) använder RUFS 2010 i sitt samlade arbete med planering och utveckling, där planen utgör en gemensam plattform för Södertörns utveckling. För Stockholm Nordost är planen ett betydelsefullt underlag för gemensamma ställningstaganden till infrastruktursatsningar. Ett exempel är deras yttrande över planerna för transportinfrastruktur på nationell och regional nivå.

Flera kommuner i länet använder regionplanen när de tar fram sina kommunala planer. Stockholm Nordost lyfter fram exemplet med handlingsplanen för den regionala stadskärnan Täby-Arninge som togs fram av Täby kommun, i samverkan med övriga kommuner inom Stockholm Nordost. Arlandakommunerna (Knivsta, Sigtuna, Upplands Väsby och Vallentuna kommuner) anger att RUFS 2010 är en gemensam plattform och en betydelsefull utgångspunkt för en önskvärd delregional planering i Arlandaregionen. Ekerö kommun anser att RUFS 2010 är vägledande för kommunens beslut i övergripande frågor.

Aktörerna utanför länet, både kommuner och regionala samverkansorgan, framhåller att den storregionala målbilden för östra Mellansverige är en viktig utgångspunkt för samsynen i storregionala planeringsfrågor och samverkan. De anger att RUFS 2010 är användbar vid de olika storregionala samarbeten som bedrivs i Mälardalen, som exempelvis En Bättre Sits (EBS). RUFS 2010 har också betydelse för länets intresseorganisationer och inom forskningen, där exempelvis Hyresgästföreningen, HSO i Stockholm, Naturskyddsföreningen och Beijerinstitutet för Ekologisk Ekonomi lyfter fram olika användningsområden.

Länsstyrelsen i Stockholm anger att RUFS 2010 är ett viktigt underlag med flera olika användningsområden. Planen är utgångspunkt för länsstyrelsens prioriteringar inom det regionala tillväxtarbetet 2014–2020, för ärendehantering (plan och miljö) och för det strategiska utvecklings- och programarbetet, exempelvis innovationsstrategin och landsbygdsprogrammet. Några remissinstanser anger att RUFS 2010 inte används alls eller i mycket begränsad omfattning, alternativt att planen endast påverkar arbetet indirekt eftersom den inte används konkret i verksamheten.

När det gäller vilket genomslag RUFS 2010 har fått så är bilden något otydligare och här finns dessutom flera kritiska röster. Länets flerkärniga och fysiska struktur har fått genomslag i planeringen av transportinfrastrukturen och i det arbete som bedrivs av de berörda kommunerna, vilket nämns av bland andra Järfälla kommun, Stockholm Nordost och Södertörnskommunerna. Trafiknämnden i Stockholms läns landsting påpekar att trafikförvaltningen arbetar med de åtaganden som tillskrevs SL i RUFS 2010: kollektivtrafik, resurseffektiva transporter och trafiknät för flerkärnigheten, och visionen och målen i RUFS 2010 påverkar därigenom den långsiktiga trafikplaneringen i regionen. En del instanser påpekar att det är svårt att få ett starkt genomslag för RUFS 2010 när det saknas en regional beslutsstruktur. Men även andra orsaker lyfts, som bland annat att planen är svåranvänd, otydlig och att det saknas en tydlig prioritering och ansvarsfördelning. Trafikförvaltningen lyfter fram att genomförandet, som skulle kunna tolkas som ett genomslag för RUFS 2010, implementeras indirekt i de flesta aktörers utvecklingsarbete, både lokalt och regionalt.

Framför allt uppger de kommunala aktörerna att de använder sig av RUFS 2010 och att detta får genomslag i såväl deras fysiska som strategiska planering och utvecklingsarbete. Planen har även betydelse för övriga aktörer och ger avtryck i deras arbete, exempelvis Skanova som använder RUFS 2010 för strategisk planering av fiberutbyggnad och kapacitetsplanering. Locum beskriver att planen har haft inflytande på Framtidsplanen för Hälso- och sjukvården i Stockholms län som ligger till grund för många av Locums utvecklingsprojekt. Sörab har tagit fram en gemensam avfallsplan tillsammans med sina ägarkommuner. Målen i avfallsplanen ställs mot visioner och mål i RUFS 2010 och används som stöd och vägledning i vissa av frågorna. Flera statliga myndigheter, däribland Energimyndigheten, Statens Fastighetsverk och Länsstyrelsen i Västmanlands län, verifierar att RUFS 2010 har fått genomslag i exempelvis den kommunala översiktsplaneringen eller i den storregionala strukturen för det övergripande transportsystemet och de storregionala kärnorna. Tillväxtverket menar att RUFS 2010 är ett viktigt dokument för andra regioners utvecklingsarbete och använder planen som ett kunskapsunderlag i sin dialog med andra regioner.

RUFS 2010 är också vägledande för myndigheten i projektansökningar från Stockholmsregionen.

De kritiska synpunkter som framförs kan kopplas till om ett genomslag för RUFS 2010 kan kopplas till en faktisk måluppfyllelse eller inte. De remissinstanser som är kritiska anser att det krävs mer än vad som händer i dag. Avsaknaden av en regional beslutsstruktur förs av några fram som en orsak till planens svaga genomslag. Flera aktörer lyfter fram behovet av tydligare prioriteringar och ansvarfördelning, medan andra anser att planen är svåranvänd eller otydlig.

Förvaltningens kommentar:
Remissinstanserna ger en nyanserad bild av hur planen används och vilken funktion den har för olika aktörer. Med utgångspunkt från de synpunkter som har kommit in bedömer förvaltningen att RUFS 2010 i huvudsak är användbar. Förvaltningen anser dock att det i en ny plan är önskvärt med tydligare prioriteringar för att planen ska få ett ökat genomslag och kunna genomföras som planerat. Det är rimligt att anta att målen och strategierna i RUFS 2010 implementeras indirekt i utvecklingsarbetet hos regionens aktörer. Däremot saknas det i dag tydliga metoder för att mäta måluppfyllelsen i RUFS 2010 genom andra regionala aktörers utvecklingsarbete. I arbetet med en ny plan behöver förvaltningen analysera och överväga hur en måluppfyllelse kan synliggöras på ett tydligare sätt.

Hur bedömer ni genomförandet av RUFS 2010 fram till i dag och hur kan det stärkas ytterligare?

Sammanfattning av remissunderlaget

Genomförandet av planen sker genom en mängd insatser och aktiviteter som utförs av många aktörer. Som en del av landstingets genomförande används handlingsprogram. Det finns också andra regionala processer som drivs i samverkansform med RUFS 2010 som utgångspunkt. Utöver det är länsstyrelsens formella roll som tillsynsmyndighet avgörande, liksom landstingets egen formella roll när remisser besvaras med RUFS 2010 som utgångspunkt.

Sammanfattning av remissvaren

RUFS 2010 har en bred förankring i regionen och några aktörer nämner att det redan pågår ett intensivt arbete med att genomföra regionplanen. Flera aktörer anser dock att efterlevnaden och genomförandet av planen är svagt och behöver förbättras. Dessutom efterfrågas ett större regionalt mandat och att kretsen av aktörer som måste genomföra arbetet breddas.

I nuläget finns det ett starkt stöd för att hålla fast vid inriktningen i RUFS 2010 och att bibehålla fokus på genomförandet. För att RUFS 2010 ska få genomslag framhålls behovet av uthållighet och långsiktighet. Flerkärnigheten lyfts särskilt fram som ett område där det krävs långsiktighet för att nå resultat. Södertörnskommunerna anser att RUFS 2010 i första hand inte är en genomförandeplan, utan den ska ses som en samlad viljeriktning för den regionala utvecklingen. De menar att ett samlat genomförande är beroende av att alla berörda aktörer, såväl privata som offentliga, bidrar och att regionala och statliga organ agerar gemensamt.

Arlandakommunerna (Sigtuna, Upplands Väsby, Vallentuna och Knivsta kommuner) lyfter fram att det är viktigt att hålla fast vid den prioriterade utvecklingen av de yttre regionala stadskärnorna och kollektivtrafikens utbyggnad för att uppnå planens flerkärniga struktur. Botkyrka kommun menar att regionplaneringen på ett tydligare sätt måste arbeta med storskalig stadsförnyelse. För att lyckas nå visionen efterfrågar kommunen fler tydliga geografiska utvecklingsområden än enbart de regionala stadskärnorna. Vissa remissinstanser anser att plankartan och den rumsliga strukturen bör ligga fast, men att en uppdatering av åtaganden och planeringsunderlag bör göras, utan att den rumsliga strukturen och planens mål behöver arbetas

om. Sollentuna kommun framhåller att det underliggande materialet, exempelvis prognoser, behöver uppdateras kontinuerligt så att det pågående arbetet inte bygger på felaktiga förutsättningar. Samtidigt finns det en risk att alltför täta bearbetningar motverkar genomförandet av planen.

Många remissinstanser påpekar att RUFS 2010 behöver konkretiseras och att det är viktigt att det finns ansvariga aktörer för genomförandet av olika frågor. I nuvarande form leder RUFS 2010 inte till att åtaganden kan diskuteras utifrån ansvar och resurstilldelning. För att förbättra genomförandet och undvika att RUFS 2010 blir en "önskelista" efterfrågas tydligare prioriteringar. När det gäller den storregionala målbilden lyfter remissinstanserna utanför Stockholms län fram att samverkan behöver utvecklas. En tät dialog mellan alla inblandande aktörer anses vara avgörande för förankring och genomslag och flera instanser påtalar även vikten av handlingsprogram. Samarbetet En bättre sits lyfts fram som ett gott exempel på storregionalt samarbete, samtidigt som flera i östra Mellansverige efterfrågar ökad samverkan.

Flera aktörer för också fram förslag i syfte att öka genomförandet av RUFS 2010. När det gäller handlingsprogrammen är flera instanser i regionen tydliga med att de önskar fler och mer djupgående handlingsprogram. Järfälla kommun anser att handlingsprogrammen gör regionplanen betydligt mer genomförandeinriktad, men att det krävs en bredare förankring bland länets aktörer för att arbetet ska få genomslag. Nacka kommun föreslår att ansvaret för genomförandet kan fördelas i ett delregionalt perspektiv, att handlingsprogrammen skulle vinna på att målen konkretiseras och tidsätts, samt att ansvariga aktörer har ett tydligt mandat och ansvar för genomförandet. Arlandakommunerna och Huddinge kommun uttrycker att det är viktigt med konkreta handlingsprogram för att förverkliga utvecklingen av de regionala stadskärnorna. Kommunförbundet Stockholms län (KSL) efterlyser en bredare regional diskussionen om behovet av fler handlingsprogram och erfarenheterna av de program som finns. Andra ser handlingsprogrammen som en möjlighet att agera gemensamt i frågor där ansvaret och ledarskapet är otydligt. Det förs även fram förslag på nya handlingsprogram. Flera remissinstanser från östra Mellansverige föreslår exempelvis att handlingsprogrammen ska omfatta den storregionala nivån. Andra förslag omfattar sociala klyftor, klimatfrågor, de gröna kilarna och utvecklingen av IT-infrastrukturen. Förutom handlingsprogram för angelägna frågor föreslås även tematiska fördjupningar av RUFS 2010 som ett sätt att stärka utvecklingen. Sakfrågor som behöver ett stärkt genomförande är inte oväntat bostadsförsörjningen, men också klimat-, resiliens-, ekosystem- och klimatanpassningsfrågor.

Förvaltningens kommentarer:
Förvaltningen noterar att den regionala utvecklingsplanens avgörande funktion är dess betydelse som en samlad viljeriktning för den regionala utvecklingen. Det gäller i synnerhet planens rumsliga struktur. Remissinstansernas efterfrågan på långsiktighet och uthållighet i genomförandet av de regionala stadskärnorna ska beaktas. Samverkan inom östra Mellansverige bör i första hand utvecklas inom ramen för arbetet med en ny regional utvecklingsplan men kan också stärkas i det genomförandeinriktade arbetet. Förvaltningen bedömer att ett intensifierat genomförande förutsätter en ökad tydlighet när det gäller prioriteringen av vilka långsiktiga, strukturerade insatser som landstinget och regionens aktörer bör ha fokus på. Detta bör förtydligas i kommande regionala utvecklingsplan.

De regionala handlingsprogrammen kompletterar övrigt genomförande av RUFS 2010. Handlingsprogrammen spelar en viktig roll för att bredda aktörskretsen, dela kunskap och förankra resultat. Det kan därför vara lämpligt att initiera ytterligare något handlingsprogram under giltighetstiden för RUFS 2010. Innan nya handlingsprogram initieras av landstinget bör dock något av de pågående avslutas.

Den årliga konferensen Läget i Stockholmregionen är en arena som syftar till att synliggöra aktörernas gemensamma resultat. Förvaltningen bedömer att den kan utvecklas och även användas för att initiera gemensamma åtaganden.

Handlingsprogram som metod för genomförande introducerades när RUFS 2010 togs fram. De som har tagits fram hittills har varierat i utformning och upplägg. En utvärdering har nu genomförts av hur handlingsprogram som verktyg för genomförande har fungerat. Slutsatserna från utvärderingen presenteras tillsammans med aktualitetsbedömningen och ska ligga till grund för utvecklingen av det fortsatta arbetet med genomförandet, samt för eventuella beslut om att ta fram nya handlingsprogram.

Vad ser ni som RUFS 2010:s styrkor respektive svagheter, från ert perspektiv?

Sammanfattning av remissunderlaget

RUFS 2010 anses vara en bred och starkt förankrad plattform som tar sig an regionens komplexa utvecklingsbehov. Det är en utmaning att balansera mellan tydliga, regionala prioriteringar och en bred redovisning av alla frågor som har betydelse för målens genomförande. Vad som upplevs som styrkor och svagheter i plandokumentet beror på vem användaren är och hur dokumentet används.

Plandokumentets styrkor och svagheter skiljer sig också åt beroende på om det betraktas som strategidokument, kunskapsunderlag eller dialogverktyg. Det gäller oavsett om RUFS 2010 används i fysisk planering eller i ett bredare regionalt utvecklingsarbete. Styrkorna och svagheterna med RUFS 2010 kan bedömas och kommenteras från flera perspektiv och aspekter, som till exempel plandokumentets innehåll, form och målhierarki. Andra perspektiv och aspekter skulle kunna vara om de regionala prioriteringarna i planen är tillräckligt tydliga och om regionplanen möjliggör en uppföljning av regionens utveckling

Sammanfattning av remissvaren

En övervägande majoritet av remissinstanserna anser att en stor styrka med RUFS 2010 är att den fungerar som ett samverkansverktyg för regionens aktörer och dessutom skapar en regional plattform för att driva arbetet mot gemensamma visioner och mål. Majoriteten av länets kommuner uttrycker ett mycket starkt stöd för processen och den dialog som leder fram till en regional samsyn och slutligen resulterar i en plan. Ekerö kommun anser att den högre detaljeringsgraden i RUFS 2010 kan bidra till att strategiskt inriktade åtgärder verkligen kommer till stånd, eftersom den är ett stöd för länets kommuner när de står inför viktiga avvägningar i den översiktliga planeringen. De flesta, men inte alla, anser att dokumentet är väl förankrat hos regionens aktörer. En samlad uppfattning är dock att de konkreta förslagen behöver utvecklas för att de åtaganden som presenteras i RUFS 2010 ska kunna förverkligas. Många menar att intentionen med mål och åtaganden är god, men att dessa riskerar att bli tomma ord om det inte finns någon prioriteringsordning och ansvarsfördelning.

Sollentuna kommun påtalar att kopplingen mellan planen och konkreta projekt är vag och föreslår ett fortsatt arbete med handlingsprogram som är kopplade till planens strategier för att stödja genomförandet. Stockholms

stad anser att en svaghet är att RUFS 2010 inte kan redovisa förslag till prioriteringar och att framför allt infrastrukturutbyggnaden mer fungerar som en önskelista. Västerpartiet (SLL) anser att landstinget bör ansöka om att bli region för att ge den regionala planeringen ökad status.

Med sitt tvärsektoriella grepp bidrar RUFS 2010 med en värdefull helhetsbild och ett långsiktigt utvecklingsperspektiv, något som i sin tur främjar en social, ekonomisk och miljömässigt hållbar utveckling i länet. Det anses värdefullt att både den långsiktiga fysiska planeringen och tillväxt- och utvecklingsfrågor behandlas i ett och samma dokument. Många uttrycker också att RUFS 2010 ger en god lägesbeskrivning av Stockholmsregionen och flera aktörer använder RUFS 2010 som planerings- och kunskapsunderlag i sitt arbete. Trafikverket Region Stockholm lyfter även fram att de metoder och modeller som ligger till grund för planen bidrar till dess trovärdighet.

Ett par remissaktörer påpekar att den stora befolkningsökningen under de senaste åren inte bara påverkar behovet av bostäder och infrastruktur. Ytor och medel måste också avsättas för investeringar i kollektivtrafik, skolor, avfallshantering med mera. Även platser för miljöstörande verksamheter, logistikanläggningar och ballasthantering måste tas med i beräkningarna för en hållbar materialförsörjning när regionen expanderar. Skogsstyrelsen menar att ambitionsnivån när det gäller regionens tillväxtmål inte alltid står i relation till existerande resurser. Konsekvensanalyser kan därför behövas för vissa områden.

Många remissaktörer tar upp tidsperspektivet i RUFS 2010 – i vissa avseenden anses det för kort och i andra för långt. Arlandakommunerna, Värmdö kommun och Stockholm Nordost anser att strukturbildande satsningar som storregional trafikinfrastruktur och bebyggelseplanering kräver ett längre tidsperspektiv än vad som gäller i dag. Däremot kan utvecklingsinsatser som är kopplade till en ökad befolkning vinna på ett kortare perspektiv genom att uppdateringar av planeringsunderlagen görs regelbundet. Att sträva efter en långsiktigt hållbar utveckling kräver långsiktighet men även verktyg och metoder för att hantera snabba förändringar. Några aktörer föreslår att nästa plan utformas med en huvuddel som har ett längre tidsperspektiv och flera kortsiktiga, tematiska tillägg som uppdateras med jämna mellanrum. Det ligger i linje med önskemålet om en planering som uppdateras kontinuerligt och oftare än i dag.

En annan svaghet som tas upp är läsbarheten i RUFS 2010. Några aktörer påpekar att dokumentet är väl omfattande och därmed även svårt att överblicka. Den tvärsektoriella ansatsen välkomnas, men anses samtidigt för-

svåra läsningen av enskilda sakområden. Huddinge kommun menar att planens funktion som kunskapsunderlag i det dagliga arbetet försämras av detta.

Några mönster som kan utläsas är bland annat att remissaktörer utanför Stockholms län generellt önskar ett vidare geografiskt perspektiv i RUFS 2010. Stockholmsregionens betydelse för riket lyfts fram och förslag på hur Stockholmsregionen kan bli en mer aktiv samarbetspartner och resurs för andra delar av landet efterfrågas. Helsingfors stad för fram önskemål om ett mellanstatligt perspektiv för att på ett bättre sätta knyta planen till både EU och till baltstaterna. Stockholm Nordost, och särskilt Norrtälje kommun, anser att skärgårds-, landsbygds-, och småortsperspektivet måste förstärkas i regionplanen. Svenska kyrkan, Uppsala stift, för ett likande resonemang om hur områden utanför stråk och regionala stadskärnor kan och bör synliggöras i regionplanen.

När det gäller sakområden efterfrågas en bättre omfattning och belysning av natur- och kulturmiljöer (både som attraktionskraft och dess betydelse för att skapa en känsla av identitet och gemenskap hos invånarna), samt klimatfrågan. Trots de senaste årens fokus på energi och klimat, och trots att flera aktörer lyfter fram det positiva i att ett handlingsprogram för energi och klimat har tagits fram, efterfrågas fler insatser.

Uppsala stift efterfrågar ett tydligare ställningstagande när det gäller den värdegrund RUFS 2010 vilar på. KTH lyfter betydelsen av att inkludera beteende- och värderingsfrågor (konsumentval, resursanvändning och interaktionen mellan människor) för att påverka möjligheten att nå målen i RUFS 2010. I dagens samhälle finns det tendenser att fokusera för ensidigt på tekniska lösningar. Feministiskt Initiativ efterfrågar utjämningsmål och kvalitet på samhällsservice som utgångspunkter för planen och efterlyser större hänsyn och fokus på sociala frågor och miljö. Flera intresseorganisationer lyfter även fram önskemål om ett breddat perspektiv utifrån sina målgruppers fokusområden, exempelvis äldre, barn och funktionshindrade.

Förvaltningens kommentarer:
Förvaltningen noterar att RUFS 2010 fyller sin funktion som samverkansverktyg på ett tillfredsställande sätt. Förbättringspotentialen handlar om att prioritera och konkretisera planens åtaganden, öka läsbarheten och på ett tydligare sätt koppla ihop vision med mål, strategier och aktiviteter. Därutöver finns det behov av att konkretisera tidsperspektivet för planens olika åtaganden. Förvaltningen konstaterar att såväl handlingsprogram som andra åtgärder bör utvecklas för att konkretisera planens åtaganden på ett

bättre sätt. Detta gäller även en bredare syn på ytor och medel för annat än bostäder och infrastruktur.

Förvaltningen instämmer i att det är önskvärt att regionala prioriteringar inom exempelvis infrastruktur beskrivs på ett tydligare sätt. Med utgångspunkt i det nya planeringssystemet för transportinfrastruktur behöver prioriteringar framöver uttrycks mer som funktionsmål än som specificerade objekt.

Förvaltningen noterar önskemålen om att vissa sakfrågor bör lyftas fram ytterligare, exempelvis kultur, social välfärd, integration, utbildning och beteendefrågor. Förvaltningen menar att detta bör ske inom ramen för ett samlat arbete med att utveckla planens tvärsektoriella uppbyggnad.

Vilka beslut och förändringar påverkar aktualiteten?

Finns det delar i RUFS 2010 som inte är aktuella?

Sammanfattning av remissunderlaget

RUFS 2010 gäller i sex år och har ett innehåll och en form som ska ge regionens aktörer ett brett stöd för olika beslut och insatser. Regionen är i ständig utveckling och det viktiga är att bedöma vilka förutsättningar eller beslut som väsentligt påverkar planens aktualitet. Det handlar i första hand om frågor av fysisk karaktär som är kopplade till den strategiska mark- och vattenplaneringen och plankartan. Nya förutsättningar och beslut påverkar planens aktualitet på olika sätt.

Vissa förändringar har sådan karaktär att de väsentligt påverkar aktualiteten hos RUFS 2010, exempelvis ett ökat behov av nya bostäder. Andra beslut är en del av regionens kontinuerliga utveckling, till exempel nyligen antagna kommunala översiktsplaner. Aktualitetsarbetet syftar bland annat till att bedöma vilka frågor som har en avgörande betydelse för planens aktualitet som vägledande plandokument. Exempel på händelser eller ändrade förutsättningar som förts fram i remissdokumentet var bland annat kraftig befolkningstillväxt, länets nya klimat- och energistrategi och nya rekommenderade grundläggningsnivåer för Östersjökusten.

Sammanfattning av remissvaren

Den generella uppfattningen bland remissaktörerna är att RUFS 2010 är aktuell när det gäller innehåll och dess fysiska struktur, med undantag för vissa frågor. Länets befolknings-, bostads- och infrastrukturutveckling anses vara de delar som är mest angelägna att uppdatera. Några remissinstanser anser att plan- och temakartor bör uppdateras på grund av felaktigheter eller för att nya planeringsunderlag tillkommit. Behovet av tydligare ställningstaganden i planen när det gäller klimatanpassning och robusthet påtalas också.

Flera aktörer anser att planen bör anpassas och justeras utifrån omvärldsförändringar. En återkommande synpunkt är att gles- och landsbygdsfrågorna behöver utvecklas. Stockholm Nordost för fram att mindre uppdateringar av plankartan bör göras när det gäller bebyggelseutveckling och revideringar av kommungränser.

När det gäller den snabbt ökande befolkningen förs bland annat följande synpunkter fram: Stockholms stad anser att prognoser för transporter, varuflöden och avfallshantering måste justeras som en konsekvens av den kraftiga tillväxten. Sörab för ett resonemang kring avfallshanteringen och menar att planen i vissa delar är omodern och behöver ses över när det gäller både fysiska och strategiska åtgärder. Järfälla och Sollentuna kommuner, Regionförbunden för Sörmland och Östsam, samt Stockholms handelskammare, lyfter fram det växande behovet av att se över utbildningsområdet, kopplat till befolkningsökningen. Det handlar exempelvis om en ökad samverkan kring högre utbildning i ett storregionalt perspektiv, men även om att se över utbildningsinfrastrukturens kapacitet.

När det gäller den storregionala målbilden menar flera aktörer från omgivande län att planen behöver utvecklas och de efterfrågar ett storregionalt perspektiv på olika utvecklingsfrågor. Regionförbundet Sörmland efterfrågar en mer utvecklad presentation av målbilden för östra Mellansverige som inkluderar tematiska områden. Regionförbundet Östsam för fram liknande synpunkter och önskar också en mer formaliserad samverkan för att kunna samordna utvecklingsplaneringen för östra Mellansverige.

Det finns flera medskick från länets kommuner där de påtalar att specifika delar av RUFS 2010 inte är aktuella. Några av medskicken är av regionalt intresse, medan andra lyfter fram synpunkter av mer lokal karaktär. Nacka kommun har exempelvis sagt upp tomträttsavtalet för Bergs oljehamn och planerar att använda marken för bostäder, vilket kan påverka regionen som helhet. Norrtälje kommun önskar att öarna Söderöra och Gräskö i Roslagens skärgård som helhet definieras som kärnöar med Bromskär som replipunkt och Österskär som landfäste. Stockholm Nordost påpekar också att kriterierna för kärnöar och replipunkter är högt satta med hänsyn till den glesa skärgården i Roslagen och att kollektivtrafik på vatten bör inkluderas på ett tydligare sätt i planen. Dessutom anser de att planen inte tydliggör betydelsen av Kapellskärs hamn i tillräckligt hög grad, samt att de regionala cykelstråken bör uppdateras för att överensstämma med länets regionala cykelplan som färdigställdes 2013. Sundbybergs kommun påpekar att sedan regionplanen antogs har kommunens planer på nybyggnation i Kymlingeskogen tagits bort och önskemålet är att detta synliggörs i RUFS 2010. Ekerö kommun påpekar att kartan för riksintressen för totalförsvaret på Lovön är felaktig i RUFS 2010.

Föreningen Järvafälten lyfter fram att en översyn av riksintressen har påbörjats sedan planen antogs och att Järvafältet troligtvis kommer att pekas ut som riksintresse för naturvård och friluftsliv. Svenska kraftnät konstate-

rar att bilden över stamnätet för el inte är uppdaterad och påpekar att en översyn pågår av stamnätet och regionnätet. Ett beslut om kommande förändringar fattas under 2014. Naturskyddsföreningen i Stockholms län påpekar att den statliga utredningen Fossilfrihet på väg anger att RUFS 2010 behöver revideras för att den ska stödja övergången mot en fossiloberoende fordonsflotta och bidra till att regionen når klimatmålen. Föreningen menar att RUFS 2010 behöver revideras för att styra mot denna målbild och i det perspektivet omförhandla Stockholmsöverenskommelsen från 2007.

Länsstyrelsen påpekar att det ständigt kommer ny kunskap inom klimatområdet och att rekommendationer kring bebyggelse och översvämningsrisker i planen är inaktuella och bör uppdateras. Länsstyrelsens lyfter också bland annat att en ny klimat- och energistrategi antogs 2012, samt att planeringssystemet för transportinfrastruktur ändrades den 1 januari 2013. Den formella fysiska planeringen bör föregås av en åtgärdsvalsstudie, vilket medför att en regional utvecklingsplan i högre utsträckning bör identifiera behov och funktioner istället för särskilda objekt. Länsstyrelsen i Västmanlands län påpekar vikten av att se över klimatförändringarnas påverkan på Mälaren för att säkerställa aktualiteten i RUFS 2010.

Flera synpunkter som är kopplade till infrastrukturen i Stockholms län och östra Mellansverige har kommit in. Trafikverket Region Stockholm, Stockholms stad, samt Ekerö och Järfälla kommuner lyfter fram vikten av att inkludera resultatet av 2013 års Stockholmsförhandling och vilka konsekvenser den får, både för länet och för RUFS 2010. Exempelvis har sträckan Hagastaden – Arenastaden Solna inte markerats som spårreservat för tunnelbana i RUFS 2010. Sträckan Kungsträdgården – Nacka Forum, inklusive förgreningslinjen och sammanbindningslänken mellan Sofia – Gullmarsplan, har inte dimensionerande förutsättningar för spårutbyggnader, vare sig i den nationella planen för transportsystemet eller i RUFS 2010.

Landstingets trafiknämnd påpekar att det finns risker med att peka ut vissa kollektivtrafikobjekt i planen. Det skapar en hög förväntan bland regionens aktörer på utvecklingen av ett kollektivtrafikssystem som kanske inte är fullt genomförbart inom en viss tid, eller att vissa objekt ersätts av nya lösningar. Uppsala kommun påpekar att några av de kommunikationsstråk som diskuteras på längre sikt inte finns med på plankartan i RUFS 2010 och bör läggas till.

Flera aktörer lyfter fram synpunkter som är kopplade till godstransporter. Stockholms stad och Ekerö kommun påtalar den bristande kapaciteten på grund av befolkningsökningen. Regionförbundet Östsam, Gästrikerådet och Trafikverket Region Stockholm lyfter godsfrågan i ett storregionalt sam-

manhang. Godstransportrådet Östra Mellansveriges Godsstrategi och kunskapsunderlag från En bättre sits lyfts fram som viktiga kunskapskällor.

Samarbeidsalliansen Osloregionen påpekar vikten av att RUFS 2010 ställer sig bakom behovet av en utbyggnad av de skandinaviska länkarna i Den Nordiska Triangelns tranportkorridor, ett av EU:s prioriterade TEN-T projekt.

Förvaltningens kommentarer:
Prognoser för östra Mellansverige när det gäller befolkning, sysselsättning och inkomster uppdaterades 2012. Samma år redovisade landstinget en ny regional bedömning av behovet av nya bostäder i Stockholms län inom ramen för ett regeringsuppdrag. Att tillväxten under de gångna åren varit starkare än vad som anges i RUFS 2010 medför dock inte att planens målbild och struktur blir inaktuell. Förvaltningens bedömning är att remissynpunkterna om den stora befolkningsökningen inte påverkar den övergripande aktualiteten av RUFS 2010.

Förvaltningen vill dock understryka några frågors betydelse och eventuella koppling till arbetet med en kommande regional utvecklingsplan. Förvaltningen instämmer i att godstransporterna behöver en djupare regional analys och ett större erkännande i en kommande regionplan. Förvaltningen menar även i att landsbygdsfrågorna bör lyftas och noterar det politiska uppdraget i landstingets budget att under 2014 utveckla landsbygdsperspektivet i regionplaneringen. Inom ramen för detta bör tätare interaktion mellan stad och landsbygd främjas och bättre analyser och strategier utarbetas. Ett ökat landsbygdsfokus är även viktigt från ett livsvillkors- men också livsmedels- och robusthetsperspektiv.

Den storregionala målbilden och önskemålen om att utveckla samarbetet välkomnas. Förvaltningen bedömer att synpunkterna som förs fram om själva målbildskartan snarare hör hemma i den kommande planeringsprocessen, även om samverkan kring den befintliga regionplanen naturligtvis kan utvecklas i samband med genomförandet också.

Flera av de mer detaljerade frågor som har tagits upp av remissinstanserna – exempelvis ovanstående kommentarer om Kapellskär, kärnöar och Kymlingeskogen – noteras och kommer att beaktas inom ramen för arbetet med en ny regional utvecklingsplan. Flera aktörer lyfter fram pågående regeringsuppdrag och nyligen avslutade statliga utredningar som bör påverka regionplaneringen. Förvaltningen anser att det är viktigt att ta del av och följa statliga regeringsuppdrag och utredningar, men menar att det inte är

nödvändigt att förändra målbilden i planen utifrån förslagen i dessa. Däremot följer förvaltningen utvecklingen och beslutsfattandet och initierar lämpliga åtgärder när så behövs.

Förvaltningen delar uppfattningen om att det finns vissa risker med att peka ut kollektivtrafikobjekt i planen. Det är angeläget att det både finns en tydlig plan som anger önskvärd inriktning och samtidigt en öppenhet när det gäller vilken konkret lösning som kan tillgodose identifierade behov. Att tydliggöra och utveckla den regionala utvecklingsplanens roll i det nya planeringssystemet för transportinfrastruktur är därför en viktig ambition framöver.

Förvaltningen redovisar i en separat bilaga vad som bedöms utgöra förändrade förutsättningar för planering och vägledning under RUFS 2010 återstående giltighetstid.

Stockholmsregionens utmaningar

Är utmaningarna i RUFS 2010 fortfarande relevanta?

Sammanfattning av remissunderlaget

När Stockholmsregionens vision och mål sätts i relation till förutsättningarna, omvärldens påverkan och bedömningar om framtiden, blir ett antal långsiktiga utmaningar tydliga. Utmaningarna ligger till grund för planeringen och är centrala för de strategier och åtaganden som presenteras i RUFS 2010. I dessa fall är det viktigt att ta hänsyn till förändringar i regionen och i omvärlden som kan påverka utmaningarnas relevans.

De sex utmaningarna är:

- *att möjliggöra befolkningstillväxt och samtidigt förbättra regionens miljö och invånarnas hälsa*
- *att vara en liten storstadsregion och samtidigt internationellt ledande*
- *att öka tryggheten i regionen samtidigt som omvärlden upplevs som mer osäker*
- *att minska klimatpåverkan och samtidigt utveckla en tillgänglighet som möjliggör ekonomisk tillväxt*
- *att åtgärda kapacitetsbrister samtidigt som behoven fortsätter att växa*
- *att öppna regionen och samtidigt minska utanförskapet.*

Sammanfattning av remissvaren

Majoriteten av remissaktörerna anser att utmaningarna i allra högsta grad är relevanta och kanske mer i dag än när planen skrevs. Befolkningsökningen nämns som en särskild utmaning som kräver nya ställningstaganden. En del aktörer väljer att kommentera planen, vision och mål mer generellt och somliga lägger fram egna tolkningar av de viktigaste utmaningarna. Några lyfter sakintressen och i samband med det utmaningarnas relevans.

Flera aktörer menar att utmaningarna är relevanta, men påpekar att det krävs tydligare prioriteringar i det fortsatta arbetet. Både Skogsstyrelsen och Stockholms stad lyfter finansieringen som ett problem och efterfrågar bland annat ett större statligt engagemang i regionen. Även Tillväxtverket uppmärksammar att flera av Stockholmsregionens utmaningar bör ha betydelse för nationen, exempelvis när det gäller kapacitetsbrister och ökat

utanförskap. Det innebär att det krävs en bättre regional samordning och en nationell sektorssamordning.

Järfälla kommun lyfter särskilt fram att arbetet med att uppnå ett minskat utanförskap är en allt tydligare regional utmaning som omfattar hela regionen och alla dess aktörer. Järfälla efterfrågar samhällsekonomiska analyser för att kunna konsekvensbedöma kostnaderna för utanförskapet och hur ett arbete för att minska det skulle kunna kopplas tydligare till andra insatsområden.

Förvaltningens kommentarer:
Förvaltningens bedömning är att majoriteten av de synpunkter som har kommit in understryker relevansen av utmaningarna i RUFS 2010. Utmaningen för den kommande planeringsperioden handlar om lyfta blicken ytterligare och försöka identifiera utmaningar som behöver hanteras inom ramen för arbetet med en ny regional utvecklingsplan.

Stockholmsregionen beräknas få en relativt gynnsam demografisk utveckling i ett europeiskt perspektiv. Förvaltningen bedömer att utmaningen om befolkningstillväxt och miljöpåverkan därmed kvarstår, men att den omfattar fler aspekter än enbart miljöutmaningar. Det rör sig exempelvis om sociala mönster och beteendefrågor, innovationsmöjligheter och kapaciteten när det gäller olika slags infrastruktur, från tekniska försörjningssystem till IKT.

Vilka är de viktigaste utmaningarna för Stockholmsregionen framöver?

Sammanfattning av remissunderlaget

I remissunderlaget redovisades de sex utmaningarna i RUFS 2010, och ett antal nya frågeställningar presenteras.

Utmaning 1: Oavsett befolkningstillväxtens utveckling är regionens miljö och invånarnas hälsa stora utmaningar. Ohälsotalen ökar återigen i regionen och regionens miljö behöver även den förbättras. Bland annat kommer ett flertal av de regionala miljömålen bli svåra att nå.

Utmaning 2: Stockholmsregionen drar till sig världens intresse, då få andra regioner av samma storlek presterar lika bra. Samtidigt är konkurrensen stenhård. OECD-rapporten om grön tillväxt visar på hur regionen i flera avseenden leder omställningen till grön tillväxt.

Utmaning 3: Trygghet och tillit i Stockholmsregionen handlar mer om läget inom regionen än hur omvärlden upplevs. Ökande sociala klyftor behöver inte i sig leda till minskad upplevelse av trygghet, under förutsättning att regionen förmår stärka sammanhållningen.

Utmaning 4: Stockholmsregionen har visat att det inte behöver finnas några motsättningar mellan högre tillväxt, förädlingsgrad och negativ klimatpåverkan. Rätt utnyttjat kan den omställning som är nödvändig användas för att driva på tillväxten.

Utmaning 5: Många kapacitetsbrister i regionen är välkända. Utmaningen är snarast att få till nya sätt att hantera dem på, exempelvis samverkansmodeller, ansvarstagande och finansieringsformer, och samtidigt utveckla det offentligas roll som systemägare, förvaltare och kravställare.

Utmaning 6: Öppenhet och tolerans är en lika stor utmaning i dag. Det är långt kvar till en jämställd region, fri från diskriminering och ojämlikhet. Enskilda insatser mot vissa grupper räcker inte för att regionen ska vara attraktiv för alla.

Sammanfattning av remissvaren

Samtliga utmaningar tas upp i de inkomna remissvaren. Av de utmaningar som presenteras i RUFS 2010 lyfter remissinstanserna framför allt fram utmaning fem: att åtgärda kapacitetsbrister samtidigt som behoven fortsätter att växa. Mer än hälften av remissvaren lyfter fram denna utmaning och

kopplar den till frågor som rör regionens framtida befolkningsökning. I övrigt är det många som kommenterar utmaning två: att vara en liten storstadsregion och samtidigt internationellt ledande. Utmaning tre om ökad trygghet berörs i stort sett inte alls.

Somliga aktörer frångår utmaningarna som presenteras i RUFS 2010 och för fram sakfrågor eller utmaningar som kan relateras till genomförandet och som till exempel är kopplade till klimat och miljö, kompetensförsörjning, regionens robusthet, regionförstoringen och genomförandet av RUFS 2010. Fabege lyfter enskilda åtaganden som spänner över flera olika utmaningar och Länsstyrelsen tar upp långsiktig dricksvattenförsörjning som en av de större utmaningarna.

När det gäller svarsmönster lyfter kommunerna främst utmaning fem. Även angränsande kommuner och län lyfter utmaning fem, samt det storregionala perspektivet. En aktör utanför länet ser det som en utmaning att utveckla planeringssamarbeten över administrativa gränser på olika nivåer i hela östra Mellansverige, inklusive Stockholm.

För att öka relevansen i RUFS 2010 anser några remissinstanser att regionplanen bör utveckla ett resonemang om hur Stockholmsregionen förhåller sig territoriellt och ekonomiskt till Europa, Östersjön och övriga Norden, även avseende förändrade godsflöden och tillgänglighet.

Även Statoil Fuel & Retail Sverige AB (SFR) har en konkret synpunkt i fråga om regionens drivmedelsförsörjning som de menar är en bakgrundsfaktor till flera analyser i RUFS 2010. Enligt SFR måste landstinget och länsstyrelsen engagera sig för att få plan och verklighet att korrespondera genom att säkerställa en fortsatt drift vid regionens befintliga depåer.

Järfälla kommun lyfter särskilt fram utmaning sex: att minska utanförskapet. Kommunen efterlyser nya modeller för den socioekonomiska utvecklingen, samt hur dessa kan synliggöras för att stötta genomförandet av planen. Om Stockholmsregionen ska nå visionen om Europas mest attraktiva storstadsregion behöver utanförskap och situationen för de unga, med hög arbetslöshet och en svårtillgänglig bostadsmarknad, tas på största allvar. Den regionala utvecklingsplanen bör beskriva denna utmaning tydligare, till exempel genom att analysera vad stigande arbetslöshet och utanförskap kan kosta regionen samhällsekonomiskt och vilka andra oönskade konsekvenser detta kan medföra, samt koppla utanförskapet tydligare till andra insatsområden.

Förvaltningens kommentarer:
Förvaltningen noterar att frågan om framtida utmaningar är starkt kopplad till befolkningsutvecklingen. På grund av den snabba befolkningsökningen anser remissinstanser både inom och utom länet att utmaningen att åtgärda kapacitetsbrister, samtidigt som behoven fortsätter att växa, är större i dag än när RUFS 2010 antogs. Förvaltningen delar bedömningen att flera av strategierna i RUFS 2010 är mer relevanta i dag än när planen antogs. Framför allt följande strategier kan kopplas till befolkningsökningen: uthållig kapacitet och kvalitet inom utbildningen, transporterna och bostadssektorn, säkra värden för framtida behov, samt vidareutveckla en flerkärning och tät region.

Även om remissinstanserna främst har fokuserat på utmaning nummer två och fem, bedömer landstinget att det finns en stor samstämmighet när det gäller relevansen i samtliga utmaningar. Förvaltningen samlade bedömning är att det råder en samsyn kring regionens utmaningar. Däremot finns det frågor om kraften i genomförandet för att möta utmaningarna, bland annat när det gäller investeringar i befintlig och ny infrastruktur, samt de långsiktiga sociala riskerna med utanförskap.

Omvärld i förändring

Hur ser ni på den omvärldsbild som RUFS 2010 utgår från?

Sammanfattning av remissunderlaget

I RUFS 2010 identifieras och beskrivs ett antal påverkande omvärldsfaktorer. De är:

- *en globaliserad ekonomi*
- *Stockholm är en betydelsefull kunskapsregion i Europa*
- *en ledande storstadsregion i Europa*
- *en ledande storstadsregion i Östersjöområdet*
- *klimat och energiförsörjning i förändring*
- *sociala spänningar och förändrade värderingar.*

En preliminär bedömning är att samtliga trender och drivkrafter som ligger till grund för RUFS 2010 är fortsatt relevanta, i olika utsträckning. Vissa viktiga trender och drivkrafter har tillkommit eller förändrats.

Sammanfattning av remissvaren

Många remissinstanser instämmer helt eller till stor del med omvärldsbilden i RUFS 2010. Majoriteten av kommunerna i Stockholms län påpekar att även om marginella ändringar kan behövas, som till exempel nya utgångspunkter kring frågor som rör klimat och miljö, är regionplanen som helhet aktuell och användbar. Kommunförbundet Stockholms län och Stockholms stad vill särskilt lyfta fram att det framtida arbetet tar hänsyn till omvärldsfaktorerna globalisering, digitalisering, urbanisering och klimatförändringar. Vinnova påpekar att den globala konkurrenssituationen som Stockholmsregionen möter och omvandlingstakten i omvärlden snarare är snabbare och starkare än vad regionplanen har identifierat. Nynäshamns kommun påtalar vikten av en kontinuerlig omvärldsbevakning och menar att de nödvändiga uppdateringarna av planen fångas upp bättre av en kontinuerlig planering som tar ställning till hur ny kunskap påverkar utgångspunkterna.

Flera remissinstanser lyfter fram den snabba befolkningsökningen och påpekar att den kan innebära att vissa omvärldsfaktorer får en större betydelse. En remissinstans framför att det i dagsläget inte finns någon metodik för hur planen ska hantera förändringar i omvärlden och politiska beslut som påverkar innehållet.

Några aktörer påpekar att omvärldsbilden i RUFS 2010 främst speglar megatrender på europeisk och global nivå. De är i och för sig fortfarande relevanta och aktuella, men det är också viktigt att beakta att ett antal planeringsförutsättningar på nationell och regional nivå har förändrats sedan RUFS 2010 antogs. Några synpunkter handlar om klimatförändringar och de eventuella risker som dessa innebär, exempelvis höjda vattennivåer och behovet av säkerhet vid nybyggnation. Andra omvärldsfaktorer som nämns är peak car, återindustrialisering och en ökad betydelse av lokalsamhället om värderingen av minskad restid ökar. En remissinstans föreslår framtidsscenarier eftersom RUFS 2010 är ett framåtblickande dokument.

Förvaltningens kommentarer:
Förvaltningen konstaterar att det finns ett stort stöd för den omvärldsbild som RUFS 2010 vilar på.

Synpunkterna medför inga problem när det gäller planens aktualitet. Det finns snarare en förväntan på att RUFS 2010 ska ligga i framkant när det gäller omvärldsanalys och trendbevakning.

Inkomna remissvar

Samtliga remissvar finns publicerade i sin helhet på SLL Tillväxt miljö och regionplanerings hemsida, www.tmr.sll.se.

Arbetsgruppen Rädda Grimstaskogen
Arboga kommun
Arkitektur- och designcentrum, f.d. Arkitekturmuseet
Arlandakommunerna (Knivsta, Sigtuna, Upplands Väsby, Vallentuna)
Beijerinstitutet för Ekologisk Ekonomi
Botkyrka kommun
Boverket
Centrum för Arbets- och Miljömedicin
Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin
Cykelfrämjandet
Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening
Ekerö kommun
Energimyndigheten
Enköpings kommun
Eskilstuna kommun
Fabege
Feministiskt initiativ Storstockholm
Formas
Föreningen Rädda Järvafältet
Företagarna i Järfälla
Företagarna Stockholms län
Försäkringskassan
Gnesta kommun
Gästrikerådet
Hallsbergs kommun
Hallstahammars kommun
Helsingfors stad
HSO i Stockholms län
Huddinge kommun
Huge Fastigheter AB
Hyresgästföreningen region Stockholm
Hälso- och sjukvårdsnämnden
Jernhusen
Järfälla kommun
Karolinska institutet
Katrineholms kommun
Kista Science City AB
Klimataktion Stockholm

Kollektivtrafikant Stockholm
Kommerskollegium
Kommunförbundet Stockholms Län
Konstfack
Kulturnämnden
Kulturnämnden i Stockholms stad
Kumla kommun
Kungliga Tekniska Högskolan, KTH
Kungsörs kommun
Käppalaförbundet
Landstinget i Uppsala län
Landstinget Västmanland
Lidingö stad
Lindesbergs kommun
Livrustkammaren m.fl.
Livsmedelsverket
Locum
Läkemedelsverket
Länsstyrelsen Gävleborg
Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsen i Södermanland
Länsstyrelsen i Västmanlands län
Malmö stad
Miljöpartiet de Gröna i Lidingö
Miljöpartiet de gröna i Värmdö
Nacka kommun
Naturskyddsföreningen i Stockholms län
Norrtälje kommun
Norrvatten
Nyköpings kommun
Nynäshamns kommun
Post- och telestyrelsen
PostNord
Privatpersoner A, B, C, D
PRO Stockholms län
Region Gävleborg
Region Skåne
Regionförbundet Sörmland
Regionförbundet Uppsala län
Regionförbundet Örebro
Regionförbundet Östsam
Rädda Barnen
Samarbeidsalliansen Osloregionen

Samhall
SIKO
Sjöfartsverket
Skanova
Skogsstyrelsen
SMHI
Sollentuna kommun
Solna stad
SRV Återvinning AB
Statens fastighetsverk
Statens folkhälsoinstitut
Statens maritima museer
Statistiska centralbyrån
Statoil Fuel & Retail Sverige AB
Stockholm Nordost (Danderyd, Norrtälje, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Österåker)
Stockholms Byggmästareförening
Stockholms Handelskammare
Stockholms Stad
Stockholms Stadshus AB
Stockholms universitet
Stokab
Strängnäs kommun
Sundbybergs stad
Surahammars kommun
Swedavia
Svenska Institutet
Svenska Kraftnät
Svenska kyrkan Uppsala stift
Svenska Petroleum och Biodrivmedelinstitutet
Sveriges Bergmaterialindustri
Sveriges geologiska undersökning
Sveriges Pensionärsförbund, Stockholmsdistriktet
Söderköpings kommun
Södertörns högskola
Södertörnskommunerna (Botkyrka, Södertälje, Haninge, Tyresö, Nynäshamn, Huddinge, Salem, Nykvarn)
SÖRAB
Tillväxtverket
Trafiknämnden
Trafikverket Region Stockholm
Täby kommun
Universitets- och högskolerådet

Upplands-Bro kommun
Uppsala kommun
Vinnova
Vänsterpartiet i Stockholms läns landsting
Värmdö kommun
Västerås stad
Västmanlands Kommuner och Landsting
Västra Götalandsregionen
Åtvidabergs kommun
Örebro kommun
Österåkers kommun

Landstingsstyrelsens förvaltning
Tillväxt, miljö och regionplanering

2015-01-09

TRN 2015-0020
TRN 2015-0021

Utvärdering av handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS 2010

Sammanfattning

Regionplane- och trafiknämnden, föregångare till Tillväxt- och regionplaneringsutskottet (TRU) i landstinget, beslutade år 2009 om principer för handlingsprogram under RUFS 2010.

Handlingsprogram behövs, enligt principärendet, för åtaganden där ingen självklar aktör eller program finns för genomförande, eller där det finns ett särskilt behov av samverkan och koordinering mellan flera aktörer. Syftet med handlingsprogrammen är att tillföra handlingskraft och förstärka det regionala arbetet. Tanken är att de ska komplettera de program och processer som redan drivs i regionen och vara en central del av genomförandet av planen.

Sex handlingsprogramsprocesser har initierats. De gäller följande ämnen:

1. Regionala stadskärnor
2. Energi och klimat
3. Kunskapsregion Stockholm
4. Mångfaldsorientering
5. Kreativa Stockholm
6. Innovationsupphandling

Det har nu blivit dags att sammanfatta erfarenheterna av att arbeta med handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS. Därför har denna utvärdering genomförts, i enlighet med beslut i Landstingsfullmäktige.

Utvärderingen baseras i första hand på intervjuer med företrädare för aktörer utanför Tillväxt, miljö och regionplanering (TMR) med erfarenhet av att arbeta i de ovan nämnda sex handlingsprogrammen, samt med programansvariga på TMR. 37 intervjuer har genomförts. De flesta intervjuade har själva deltagit i styrgrupp eller liknande för någon av handlingsprogramprocesserna. Remissvaren över RUFS aktualitetsbedömning har också gåtts igenom för att se vad remissinstanserna har sagt om handlingsprogram. En genomgång har

dessutom gjorts av vad som sägs om handlingsprogram i de RUFS-uppföljningar som Landstingsfullmäktige tagit ställning till under de tre senaste åren. De synpunkter som kommit fram analyseras och slutsatser dras i avsnittet Analys och slutsatser sist i rapporten.

Samtliga intervjuade uttrycker sig i varierande grad positivt kring handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS. De flesta är tydligt och i många fall oreserverat positiva. Man tycker att det är ett sätt att hålla RUFS levande, att kopplingen till RUFS-handlingsprogram ger frågorna status och tillför engagemang.

Intervjuerna visar att de handlingsprogram som initierats hittills inte tillsammans kan ses som någon rätlinjig process. Även om det finns ett ”tänk” bakom handlingsprogram som metod framstår initierade/antagna program som en tämligen brokig samling initiativ såväl till bakgrund och process som till innehåll och form.

Det finns intervjuade som talar om att en kommande RUFS borde bli ett mer strategiskt dokument eller ett kort, slagkraftigt visionsprogram, med mindre detaljrikedom. Erfarenheten av handlingsprogramarbetet hittills talar dock för att det än så länge inte går att förlita sig till att konkretion i själva planen skulle kunna ersättas av handlingsprogram eller andra genomförandeprocesser.

En stor majoritet av de intervjuade förespråkar att handlingsprogramprocesserna ska vara få, förbehållas regionens allra mest avgörande frågor, och bara sättas igång om politiker i central position och andra ledande företrädare är beredda att avsätta resurser och, i avgörande skeden, egen tid.

De flesta intervjuade vill ha korta handlingsprogramprocesser och varnar för att engagemanget annars kan avta. Det ska vara en formell process, förankring, tydliga mål från början och återkoppling av resultat. Det är bl.a. viktigt att göra ett ordentligt avslut – till exempel genom en stor konferens och signerande av en överenskommelse under massmediebevakning.

De intervjuade är i de flesta fall positiva till att enskilda kommuner och andra aktörer tar ledarskap i regionala processer. Men man vittnar också om svårigheterna och om vad som krävs. En slutsats kan vara att i de flesta fall behöver landstinget eller någon annan kraftfull regional aktör, med resurser och erkänd legitimitet, leda processen eller åtminstone ge ett kraftfullt stöd.

Signaler från politisk nivå och från hög tjänstemannanivå hos landstinget och andra viktiga aktörer behöver vara tydliga för att projektledning och styrgrupp ska känna själva, och upplevas av andra som att man har det mandat som behövs för att åstadkomma resultat. När det kommer till förhandlingsmoment och åstadkommande av överenskommelser mellan aktörer så kan resultat normalt inte åstadkommas på handläggar- eller mellanchefsnivå, utan frågorna måste lyftas högt upp i organisationerna.

Utvärderingens slutsatser vad gäller utvärderingsuppdragets tre huvudfrågor kan sammanfattas med följande:

1. Nytta och effektivitet av handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS
Samtliga intervjuade uttrycker sig positivt kring handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS. Flera remissinstanser i aktualitetsbedömningen, bland dem Kommunförbundet Stockholms Län (KSL), anser att genomförandet har stärkts genom handlingsprogram, fler bör tas fram och resultaten bör spridas.

2. Genomförande i relation till hur det var tänkt
I stort har handlingsprogramprocesserna genomförts i enlighet med de ursprungliga tankarna. Det har dock blivit mindre fokus på förhandling och överenskommelser mellan aktörer, vilket har samband med vilka åtaganden som har valts ut för handlingsprogram, mandat som inte varit helt tydliga och att man för att åstadkomma det hade behövt engagera beslutsfattare på hög nivå.

Det har också förekommit att handlingsprogramprocesser dragit ut på tiden mer än avsett.

3. Värdering av handlingsprogram i relation till annat genomförande av RUFS
Handlingsprogrammetoden har hittills haft en begränsad roll i det totala genomförandet av RUFS, även om flera av dem spelat en roll inom respektive ämnesområden. Det strider inte mot de ursprungliga tankarna. Enligt principärendet skulle handlingsprogram komplettera de program och processer som redan drivs i regionen.

En slutsats av utvärderingen är att handlingsprogramprocesserna bör vara få, förbehållas regionens allra mest avgörande frågor, och bara sättas igång om politiker i central position och andra ledande företrädare är beredda att

avsätta resurser och, i avgörande skeden, egen tid.
Handlingsprogrammetoden bör således uppvärderas i relation till annat genomförande, men detta ställer krav på fokusering och engagemang från viktiga aktörer.

Inledning

Vem ska ta tag i vart och ett av de knappt 60 åtaganden som finns i den regionala utvecklingsplanen, RUFS 2010? Hur ska det gå till att få till stånd ett "kraftfull regionalt utvecklingsarbete" som det står i planen? De frågorna tas upp i utvecklingsplanens kapitel 6 Genomförande och uppföljning. Handlingsprogram är en av rubrikerna. Det konstateras att dåvarande Regionplane- och trafiknämnden, RTN, (senare ersatt av Tillväxt- och regionplaneringsutskottet, TRU) redan året innan, 2009, beslutat om principer för handlingsprogram som ska utarbetas utifrån utvecklingsplanen. [1]

För att stötta genomförande av vissa åtaganden i RUFS 2010 behövdes särskilda insatser. Att organisera arbetet i ett handlingsprogram var en sådan åtgärd. Handlingsprogram behövdes för åtaganden där ingen självklar aktör eller program fanns för genomförande, eller där det fanns ett särskilt behov av samverkan och koordinering mellan flera aktörer.

Syftet med handlingsprogrammen är att tillföra handlingskraft och förstärka det regionala arbetet. Tanken är att de ska komplettera de program och processer som redan drivs i regionen och vara en central del av genomförandet av planen.

Genomförandeprocesser med regionplaneringen som grund hade givetvis funnits tidigare, även om de inte kallats handlingsprogram. Ett bra exempel är Stockholmsförhandlingen, den trafiklösning för Stockholmsregionen som togs fram år 2007 under Carl Cederschiölds ledning. Det arbetet hade väldigt tydligt sin utgångspunkt i att förverkliga trafiksystemet enligt RUFS 2001.

Sex handlingsprogram omfattas av utvärderingen

Dåvarande Regionplane- och trafiknämnden beslöt, på förvaltningens förslag, att tre handlingsprogram skulle förberedas under 2009. De skulle under året slutföra den första fasen i arbetet med ett handlingsprogram: avgränsnings- och direktivfasen. För flertalet av dessa handlingsprogram borde arbetet ha hunnit så långt att nämnden under 2009 skulle kunna ta ställning till direktivförslag. De tre programmen var

---

[1] Regionplane- och trafiknämnden, senare Regionplanenämnden, var en nämnd inom landstinget med egen förvaltning. Nämnden ersattes efter 2010 års val med ett utskott under Landstingsstyrelsen, Tillväxt- och regionplaneringsutskottet (TRU). Förvaltningen ersattes av Tillväxt, Miljö och Regionplanering (TMR), ett funktionsområde inom Landstingsstyrelsens förvaltning.

- Handlingsprogram Regionala stadskärnor
- Handlingsprogram Energi och klimat
- Handlingsprogram Kunskapsregion Stockholm

Senare har ytterligare tre handlingsprogramsprocesser med koppling till RUFS-åtaganden initierats:

- Handlingsprogram Mångfald
- Handlingsplan Kreativa Stockholm
- Handlingsprogram Innovationsupphandling

Handlingsprogram Mångfald har, liksom de tre förstnämnda, tillkommit på initiativ av Tillväxt- och Regionplaneringsutskottet eller dess föregångare.

Handlingsplan Kreativa Stockholm är sprunget ur projektet Creative Stockholm. Botkyrka kommun tog initiativet och leder även arbetet.

Handlingsprogram Innovationsupphandling är ett delprojekt i det av Länsstyrelsen ledda Innovationskraft Stockholm. Projektet har inte officiell status som RUFS-handlingsprogram, men leds från landstinget och är kopplat till ett åtagande i RUFS 2010.

Utvärderingsuppdraget

Sweco Strategys uppdrag har varit att sammanfatta erfarenheterna av att arbeta med handlingsprogram som metod – nytta och effektivitet för att initiera och stärka genomförandet av RUFS 2010. Metod-/underlagsmässigt baseras detta främst på intervjuer med företrädare för aktörer utanför Tillväxt, miljö och regionplanering (TMR) med erfarenhet av att arbeta i handlingsprogrammen, samt med programansvariga på TMR. Uppdraget har däremot inte varit att utvärdera själva handlingsprogrammen, deras resultat eller effekter.

I uppdraget har också ingått att gå igenom de ursprungliga tankarna – och ärendena – om hur handlingsprogrammen skulle genomföras. Därtill att kartlägga hur de olika handlingsprogrammen genomförts i relation till "hur det var tänkt" samt en värdering av hur viktiga handlingsprogrammen är i relation till "annat" genomförande av RUFS 2010. Uppdraget har därför inkluderat en genomgång av tre årliga uppföljningsrapporter samt remissvar som inkommit i aktualitetsbedömningen av RUFS 2010.

Så var det tänkt – de ursprungliga tankarna kring RUFS handlingsprogram under RUFS 2010

I mars 2009 beslöt Tillväxt- och regionplaneringsutskottets (TRU) föregångare Regionplane- och trafiknämnden att godkänna principer för arbetet med handlingsprogram under RUFS 2010. Man beslöt också godkänna förslag om vilka handlingsprogram som skulle förberedas under 2009.

Tankarna om handlingsprogram hade fått starkt stöd under det då nyss avslutade samrådet kring RUFS 2010. Att handlingsprogram utarbetas för genomförande av planens åtaganden fick stöd av bland annat Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms stad, Södertörnskommunerna, Vägverket och Handelskammaren. Exempelvis skrev Södertörnskommunerna i sitt samrådsyttrande att man välkomnar förslaget i RUFS att arbeta med handlingsprogram för genomförande av regionala åtaganden. Länsstyrelsen skriver att det är lämpligt och bra att gå vidare med handlingsprogram kring angelägna frågor, där det saknas givna aktörer.

Vilka frågor är relevanta för handlingsprogram?

Enligt ärendet till Regionplane- och trafiknämnden ansågs handlingsprogram relevanta att initiera för frågor som är högt prioriterade och/eller där ansvaret är delat på många aktörer. De ska komplettera de program och processer som redan drivs i regionen. I samrådsförslaget för RUFS 2010 hade hävdats att för vissa åtaganden är det tydligt vilka som är de ansvariga aktörerna. Sådana åtaganden har goda förutsättningar att föras vidare till en operativ nivå inom ramen för den ansvarsfördelning som redan finns. För andra åtaganden finns inget operativt program eller någon aktör som naturligt tar vid.

Handlingsprogram ansågs därför lämpliga för åtaganden där det är särskilt angeläget att komma till skott och för åtaganden som inte har en given koppling till befintliga program och aktörer på en operativ nivå. Det kan också handla om områden med en större aktörskrets och där det finns ett särskilt behov av samverkan och koordinering för att åtgärder ska få effekt. Handlingsprogram ska alltså komplettera de program och processer som redan drivs i regionen.

Det sas i ärendet att handlingsprogram under RUFS 2010 skulle ”ha en glasklar koppling till åtaganden i planen”. Urvalet av åtaganden som skulle prioriteras för handlingsprogram borde ske utifrån att ett handlingsprogram ska kunna tillföra handlingskraft och att åtagandets

genomförande ska vara av stor betydelse för regionens utveckling. För att kunna tillföra handlingskraft är det nödvändigt att det finns intresse från strategiska aktörer att medverka. Att ge signaler om och att identifiera åtaganden som bör prioriteras för handlingsprogram är en central del i det uppföljningsarbete som planeras för RUFS 2010.

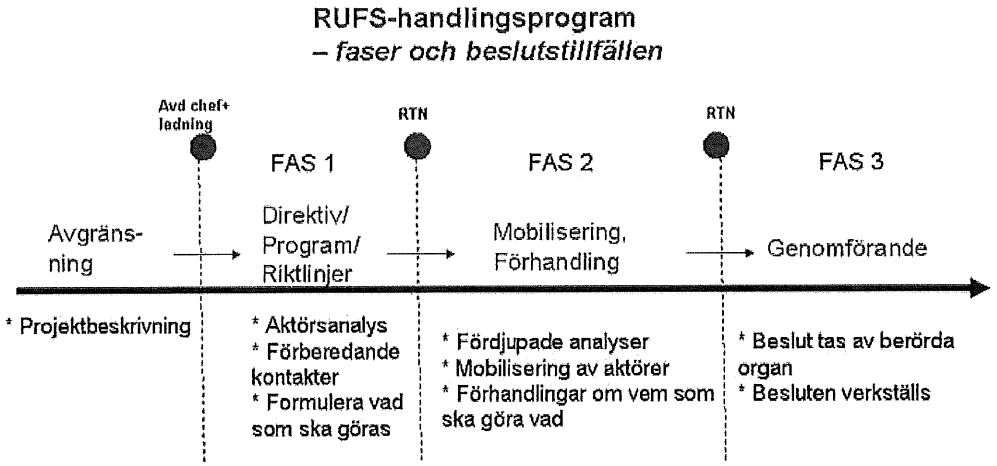
Som grundprincip borde ett handlingsprogram omfatta ett åtagande. Men det konstaterades att generellt sett är åtagandena i RUFS 2010 relativt omfattande uppgifter att ta itu med. Det kan därför i vissa fall vara lämpligt att ett handlingsprogram endast omfattar att genomföra/fullfölja en del av ett åtagande. Att genomföra flera åtaganden inom ett handlingsprogram ansågs sannolikt vara en väl stor uppgift, men i enstaka fall skulle det kunna vara effektivt att organisera arbetet så.

När i tiden ska handlingsprogram initieras?
Eftersom RUFS 2010 ska ha en lång giltighet borde handlingsprogram ligga utanför den formella planen – av både formella och praktiska skäl. En regional utvecklingsplan kan inte bli alltför detaljerad om den ska fungera som ett övergripande strategiskt dokument.

Man ansåg att handlingsprogram borde initieras under hela planperioden och bli en central del av genomförandet av planen där regionens aktörer aktivt deltar.

Vem ska ta initiativ till handlingsprogram?
Vilken aktör som skulle ta initiativ till handlingsprogram ansågs inte givet. Det konstaterades dock i ärendet att Regionplane- och trafiknämnden som huvudman för RUFS-processen har en viktig roll också för arbetet med RUFS-handlingsprogram, även om dessa bör initieras av flera olika aktörer.

Hur ska processen se ut när TRU tar initiativ?
I de fall där Regionplane- och trafiknämnden tar initiativ till ett handlingsprogram skulle grundprincipen vara att processen genomförs i tre steg, vilket skulle ge förutsättningar för två tydliga beslutstillfällen för den politiska nämnden, se figur:



Arbetet skulle inledas med en avgränsnings- och direktivfas där aktörsanalyser genomförs och där förslag till direktiv för arbetet utarbetas. Kontakter med de aktörer som är särskilt strategiska för handlingsprogrammets genomförande tas av chefen för Regionplane- och trafikkontoret, RTK (nu TMR) för att säkerställa deras intresse och medverkan. När ett direktivförslag finns färdigt läggs det fram för behandling av nämnden/utskottet som då har tillfälle att besluta om arbetet med handlingsprogrammet ska inledas eller inte. Vid positivt beslut i nämnden/utskottet går arbetet in i en fas med fördjupade analyser, mobilisering av aktörer och eventuella förhandlingar. Denna fas resulterar i ett förslag till överenskommelse eller annan typ av lösning med fokus på vilken aktör som ska göra vad i en viss fråga. När ett sådant förslag till överenskommelse/lösning finns tas denna upp för behandling i nämnden/utskottet, för att få ett godkännande. Vid positivt beslut ska sedan uppgörelsen fullföljas av respektive part.

Vad ska gälla när någon annan aktör tar initiativ?
I fall där andra aktörer tar initiativ till handlingsprogram kan nämnden/utskottet ge TMR i uppdrag att på olika sätt understödja arbetet. Det nämndes att TMR i många fall har haft en sådan understödjande roll

när andra aktörer leder processer, t.ex. inom den delregionala planeringen som kommunerna driver.

Det konstaterades att RTN ansvarar för planering och har små resurser att bidra med i genomförandet – på annat sätt än att leda genomförandeprocesser. Andra delar av landstinget kan bli mer frekventa som genomförandeaktörer. RTN:s godkännande av en uppgörelse/lösning som nåtts av andra aktörer inom ramen för ett handlingsprogram kommer därför i första hand vara en bekräftelse på att lösningen stämmer överens med intentionerna i RUFS 2010.

Det är önskvärt att även andra aktörer än RTN tar initiativ till handlingsprogram för genomförandet av åtaganden RUFS 2010. I dessa fall får RTN en mindre styrande roll – särskilt om det gäller åtaganden där RTN inte heller har en genomföranderoll. Även i dessa fall bör dock RTN – som RUFS-huvudman – bekräfta när en uppgörelse/lösning nåtts av andra aktörer, som stämmer överens med intentionerna i RUFS 2010.

Vilka faktorer är viktiga för att lyckas?
I ärendet pekades också på vilka förutsättningar som i tidigare studier visat sig viktiga för att regional samverkan ska leda till framgång. Det behövs:

- **politisk förankring** – en samverkansprocess måste ha god förankring inom de medverkande organisationerna
- **tydlig ledning och organisation** – samverkan måste ledas operativt
- **rätt aktörer** – det är viktigt att rätt aktörer engagerar sig i arbetet
- **mervärde för aktörerna** – professionella kontakter och ny kunskap skapar mervärden för både individen och organisationen
- **bra personliga relationer** – det tar tid att etablera en bra plattform för samverkan
- **transparens och delaktighet** – viktigt i informella samverkansprocesser
- **konkreta och återkommande resultat** – viktigt att visa på konkret nytta som avspeglas i effektivare vardagsarbete
- **bättre omvärldsorientering** – genom samverkan kan gemensam kunskap om omvärldsförhållanden tas fram och analyseras

Genomför som strukturfondsprojekt där det är möjligt
Som en kompletterande riktlinje angavs att när det är möjligt ska handlingsprogram genomföras som strukturfondsprojekt för att säkerställa att dessa resurser knyts än mer till RUFS. Det sågs också som en fördel att involvera strukturfondspartnerskapet i de viktiga frågor som föreslås för handlingsprogram.

Så tyckte de intervjuade

37 intervjuer har gjorts för denna utvärdering. De allra flesta intervjuade har själva deltagit i styrgrupp eller liknande för någon av handlingsprogramprocesserna. Sex personer har erfarenhet från flera av processerna. Sju intervjuade är eller har varit medarbetare på Tillväxt, Miljö och Regionplanering inom landstinget (TMR) och har haft ansvar för projektledarskap eller liknande för något av handlingsprogrammen. Övriga 31 kommer från andra parter – kommuner, länsstyrelse, organisationer, företag m.m.

Merparten av intervjupersonerna är mellanchefer eller handläggare i sina organisationer. Några få har eller har haft ledande positioner, som kommundirektör, VD eller dylikt.

RUFS betydelse

Samtliga intervjuade är positiva till att det finns en regional utvecklingsplan i Stockholmsregionen. De flesta tycker att RUFS är mycket viktig. Flera vittnar om att man i deras organisation tar avstamp i RUFS och använder planen som vägledning i sitt arbete.

Några pekar också på risker eller ofullkomligheter. Någon tycker att det kan bli ett satellitperspektiv, en abstrakt nivå, att det ibland stannar vid prat och diskussioner. Flera pekar på att aktörer inte alltid känner sig förpliktigade, ser risk att RUFS förlorar i status och nämner särskilt att Stockholmsförhandlingen 2013 (tunnelbaneuppgörelsen) enligt deras uppfattning inte hakades upp på RUFS. Man menar att detta har givit spänningar i regionen.

Handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS

Samtliga intervjuade uttrycker sig i varierande grad positivt kring handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS. De flesta är tydligt och i många fall oreserverat positiva.

Bland argumenten för handlingsprogram finns att

- Handlingsprogram samlar regionala aktörer kring viktiga frågor.
- Det är ett systematiskt sätt att tänka.
- Det är bra att ha paraplyet RUFS och program under det.
- Det är ett sätt att hålla RUFS levande.
- Det är ett sätt att vinna engagemang.
- Det är ett sätt att säkerställa att RUFS genomförs.

- RUFS är erkänd som regional arena och alltså bör man använda sig av den.
- Kopplingen till RUFS är viktig för legitimiteten.
- Ett handlingsprogram ger en viss status åt frågorna.
- Det är en styrka att kunna peka på att det finns ett antaget handlingsprogram.
- Arbetssättet ger stor möjlighet för aktörer att påverka.

Ett antal av de intervjuade har dock reservationer eller pekar på problem:

- Men gör det operativt!
- Det finns för många styrande dokument. Men ändå positivt.
- Fortfarande är handlingsprogrammetoden okänd för de flesta. Men bättre försöka än att inte göra det.
- Ja och nej. Vad vill man åstadkomma som inte RUFS åstadkommer? Vilket ytterligare steg vill man ta? Hade man haft kvar en regionplanenämnd hade förutsättningarna varit bättre.
- Svårigheten är att det är komplext, en del vet man inte när och om man kan genomföra, man kanske spiller krutet.
- Det räcker inte med prat. Det krävs tydligt mandat och tydlig start- och målpunkt.
- Om RUFS är abstrakt spelar handlingsprogram en roll. Behovet av handlingsprogram beror på hur tydlig RUFS är.
- Jag bryr mig inte om vad det kallas, bara man anstränger sig att genomföra RUFS.
- Handlingsprogram är inte så tydligt som metod, svår att prata om generellt.

Vilka frågor är relevanta för handlingsprogram?
Ungefär en fjärdedel av de intervjuade har framfört åsikter om vilka frågor som är lämpliga för handlingsprogram.

Principen att frågor som väljs för handlingsprogram under RUFS ska vara tydligt kopplade till åtagande i RUFS får stöd av några, och ingen säger motsatsen. Några tar upp, och ansluter sig därmed till de ursprungliga tankarna kring handlingsprogram, att man bör välja frågor där det finns en målkonflikt eller oklarhet om ansvar och roller. Genomförandeprojekt där det finns rätt förutsättningar och instrument faller på plats genom aktörernas eget agerande.

Flera betonar att man bör välja frågor där man har rådighet – annars finns risken att dränera instrumentet handlingsprogram. Man bör satsa på frågor

som är viktiga och där det går att komma vidare – annars blir det frustrerande.

Någon betonar att handlingsprogram bör ha form, status, ha genomgått viss process, viss beredning. Det leder till kvalitetsstämpel. Att det sker uppföljning och får förankring i på förhand givna steg har ett värde. Därför bör man fråga sig vilka områden som lämpar sig för en sådan process och har den statusen.

Om det finns statliga pengar som man behöver enas om hur de ska användas, eller krav som gemensamt ska riktas mot staten, så blir det lättare att väcka intresse på politisk nivå, enklare att avgränsa i tiden och bättre förutsättningar att åstadkomma ett resultat som går att kommunicera.

Flera konstaterar att det är lättare att göra handlingsprogram i ”hårda” frågor än i ”mjuka”. Ett skäl till det kan vara att det är lättare att få till en förhandlingssituation och lösa ett problem i frågor som är genuint kollektiva i ett regionalt perspektiv, eller åtminstone över kommungränser. Samtidigt betonar många av de intervjuade att det är viktigt att göra handlingsprogram för både ”hårda” och ”mjuka” frågor. Men för de svårare, ”mjuka” frågorna blir det extra viktigt att politiker engagerar sig om handlingsprogramprocessen ska bli framgångsrik.

Några enskilda intervjuade har nämnt särskilda frågor som lämpliga för handlingsprogram. De som nämnts är trafik, bostäder och hållbar urban utveckling.

Många handlingsprogram eller få?

En stor majoritet bland de intervjuade talar för få handlingsprogram av stor betydelse. Endast en intervjuad tycker att man kan ha ett handlingsprogram för varje del i RUFS, eftersom det är olika människor som är engagerade på olika sakområden.

Motiveringarna för få handlingsprogram är däremot delvis olika:

- 3-5 stycken, så att beslutsfattarna är engagerade och så att de går att kommunicera.
- Hellre få och stora handlingsprogram, gärna 3 som vi ska kraftsamla kring under de närmaste åren.

- Man ska inte ha många små handlingsprogram. De ska hålla viss kvalitet, ha viss status. Det ska vara väl förankrat, ha viss process, ha tydligt ägarskap.
- Inte för många, man kan inte göra allt samtidigt.
- Forcera inte fram fler program. Se istället på vad som kan bli av dem som redan är igång.
- Det bör inte vara för många handlingsprogram. Regionen behöver ställa in sig på de stora utmaningarna. Handlingsprogram ska ha viss status.
- Reservera handlingsprogram för större, strategiska frågor. Ha inte fler handlingsprogram än man mäktar med, i varje omgång åtminstone. Men de behöver inte vara så få att man kan räkna upp dem.
- Några större handlingsprogram, ödesfrågor för regionen, som man lägger fokus på, Men därutöver kan man ha andra handlingsprogram också.
- Ha 3-4 stora handlingsprogram i fokus – sedan kan man ha många fler handlingsprogram därutöver.

Vem ska initiera och leda?
Vem som skulle ta initiativ till handlingsprogram ansågs inte givet i ärendet till Regionplane- och trafiknämnden 2009. Det beskrevs som önskvärt att även andra aktörer än nämnden tar initiativ till handlingsprogram för genomförandet av åtaganden RUFS 2010.

De flesta av de handlingsprogramarbeten som har satts igång har initierats av Tillväxt- och regionplaneringsutskottet eller dess föregångare. Men Botkyrka kommun tog initiativ till och tog på sig ledarskapet för Handlingsprogram Kreativa Stockholm.

För handlingsprogram Kunskapsregion Stockholm togs initiativet av nämnden och projektledarskapet sköttes av Regionplanekontoret/TMR. Men för ordförandeskapet för de två delprojekten engagerades chefen för Stockholms Akademiska Forum (StAF) respektive ordföranden i Stockholms Studenters Centralorganisation (SSCO).

De intervjuade är i de flesta fall positiva till att enskilda kommuner och andra aktörer tar ledarskap i regionala processer som handlingsprogram och flera tycker att det var roligt att Botkyrka tog initiativ och ledarskap för ett handlingsprogram. På fråga om vilket råd man skulle ge en kommun som funderar på att ta ett motsvarande initiativ var de flesta som svarade

på frågan positiva och flera kommunrepresentanter såg möjligheter att den egna kommunen skulle kunna ställa sig i spetsen för en regional process. Men man pekar samtidigt på förutsättningar som krävs och svårigheter som kan uppstå:

- Ja, vår kommun skulle kunna ta ledningen, men då måste vi vara säkra på att det finns grund.
- Ja, om man mäktar med. Det är krävande att driva och administrera.
- Det kan bli ensamt.
- Kommuner ser att landstinget har stort ansvar övergripande för RUFS, men det är inte säkert att man ska ha det när man bryter ner i handlingsprogram. Det var bra att Botkyrka tog ledarskapet.
- En kommun är ofta inte tillräckligt legitim.
- Olika politisk majoritet i kommunerna kan påverka hur legitimt en kommuns ledarskap anses.
- Man har kanske inte den legitimitet som om man är en regional aktör. Det finns en tradition i kommunerna i länet att vara lite missunnsam mot varandra.
- Om landstinget, länsstyrelsen och Stockholms stad är överens så blir det tufft för övriga. Om de tre kör sidoprocesser så tycker andra inte att det är kul längre.
- Det är bra om handlingsprogram samordnas av landstinget, men projekt kan enskilda kommuner vara i spetsen för.
- Bra att andra aktörer får leda processer, men för kontinuitet är det bra om TMR är med.
- Länsstyrelsen och TMR uppfattas ofta som neutrala parter. För- och nackdelar med att andra leder regionala processer.
- Det vore ultimat om det var delat projektägande, en kommun och en regional företrädare gemensamt.
- Det gick bra med extern ordförande för delprojekt. Och det var bra för den organisation som tog på sig det.
- Det beror på sakområde. Är det ett intressant ämne? Vilken bonus ger det oss? Finns det resurser? Men från början ska man ha skriftligt beslut på att man ska ta ansvar. Ledartröja kräver kommunstyrelsebeslut!
- What's in it for us? Det behöver man vara klar över.
- Det bör vara avgränsat, tydligt, man ska kunna bidra men också få någonting tillbaka, t.ex. som marknadsföring av kommunen.
- Man bör gemensamt beskriva syfte, upplägg.
- Det ska vara ett projekt med en början och ett slut, inget som man kan hålla på med hur länge som helst.
- Man bör i så fall tidigt vara klar över vad man vill uppnå.

- Det måste vara tydligt vad man åtar sig.
- Viktigt hur man riggar och tar in folk.
- Bli i så fall konkret så snart som möjligt. Ägna inte lång tid åt att prata.

Vilka faktorer är viktiga för att lyckas?

Process, kommunikation, återkoppling, resultat

De intervjuade har höga krav på att det ska vara en formell process, förankring, tydliga mål från början, kommunikation om vad som händer och återkoppling av resultat.

- Det bör vara en rätt formell process. Process är ju RUFS styrka! Man bör också samlat kunna redovisa handlingsprogrammen och uppföljningar av dem.
- De kan inte förklara vilka tydliga mål man vill uppnå med det här, det är mer att prata. Det har lett till viss frustration hos mig. Handlingsprogram är egentligen en god idé, men innan man sätter igång bör man tydliggöra vad vi vill tillsammans ha ut, se det som samlar, ge extra tyngd och klara ut hur detta förhåller sig till alla andra processer vi har.
- Avgörande är hur man lägger upp aktörsförankring, från början till slut. Att man har förstått, att man har accepterat, att man tar på sig en roll.
- Lägg förväntningarna rätt från början.
- Vem som är mottagare av resultatet – tydliggör det från början.
- Acceptans är avgörande. Om man har rätt lösning men inte får acceptans blir det ingen effekt av ett förändringsarbete.
- Ge information och uppdatera vad det blir av handlingsprogrammen. Följ upp och kommunicera, bl.a. till dem som var med.
- Det behövs extern förankring av innehållet, så att regionala aktörer erkänner vikten och att ägarskapet ligger hos rätt regionala aktörer. Tillmäts handlingsprogrammen ingen vikt i regionen är det svårt att lyckas.

Att ha en början och ett avslut

Grundprincipen för processen skulle enligt principärendet 2009 vara att processen genomförs i tre steg, vilket skulle ge förutsättningar för två tydliga beslutstillfällen för den politiska nämnden. Fas 3 ”Genomförande”

skulle handla om att beslut tas av berörda organ och att besluten verkställs och uppgörelser fullföljs av respektive part.

Bilden av hur det blivit i praktiken med de handlingsprogram som satts igång är olika från program till program och beroende på vem man intervjuar. Men gemensamt är att man tycker att det är viktigt med tydlig start och avslut och att detta kommuniceras:

- Det krävs tydlig start- och målpunkt.
- Handlingsprogramarbetet började med ett rådslag och avslutades med ett rådslag. Det var bra. Det var alltså inte bara den slutna kretsen, utan det lyftes till en öppen diskussion. Avslutningsrådslaget gav ord på vägen inför fortsättningen. Det är viktigt att kunna avsluta och det gjorde man.
- Innan man sätter igång markera, deklarera från t.ex. landstinget att nu startar en regional process. För kommunsektorn behövs statement innan man sätter igång.
- Det har varit otydligt för mig hur arbetet kommer att avslutas.
- Man bör fundera på hur och när ett handlingsprogram ska avslutas. Det är mycket som är oklart kring detta.
- Får vi inte till formalian så finns det risk att arbetet rinner ut i sanden. Men får vi till det så att t.ex. en internetsajt måste underhållas så blir det ju inte ett avslut utan en avtrappning.
- Efter handlingsprogram behöver någon form av process för genomförande ta vid, där man mäter, följer upp. Någon bör ta ansvar för det.

Ekonomiska och personella resurser

Vikten av att det finns ekonomiska resurser såväl för själva handlingsprogramarbetet som för genomförandet av det man kommer fram till betonas av många.

Flera tar också upp bekymret med att få tillräckligt mycket verkstad i samarbetskonstellationer av tjänstemän. Tendensen är att när man inte har huvudansvar för en process så kommer man på möten för att lyssna av och bevaka den egna organisationens intressen, men har inte mandat eller incitament att ta på sig arbetsuppgifter.

- Finansieringsfrågor landar man till slut alltid i.
- Aktörer avsatte medel, inte bara snack.
- Det krävs engagemang och en hel del pengar.
- Höj kraven på att handlingsprogram ska vara konkreta, att kommuner och andra ska avsätta resurser.

- Tänk igenom processen och vilket stöd man behöver.
- Det var bra att vi hade ekonomiska resurser som inte var öronmärkta, detaljlåsta. Man har varit relativt fri att kunna satsa på sådant som varit angeläget. Det är ofta svårt att veta exakt från början vart det kommer att ta vägen. Om inte ekonomiska resurser funnits hade det kunnat bli hyllvärmare. Genom ekonomiska resurser blev det handlingskraft, meningsfullt.
- Resursfrågan har betydelse. Hur resurssätter man när arbetet börjar ta tid i anspråk?
- Om man representeras av personer som inte har linjeansvar så blir det trögare process när det gäller att resurssätta.
- Det är svårt att veta vilka som kommer – kommer bara hälften faller engagemanget snabbt. Det inte någon överenskommelse om tilldelning av resurser. Det borde funnits en överenskommelse, ”10 timmar per månad” som resp. chef fått skriva på. Då blir det tydligt för individen vad man bör prioritera.
- Jag tvivlar på att formella överenskommelser om hur många timmar man ska sätta av är något framgångsrecept.
- De kommer och lyssnar. Men när man frågar om arbetsuppgifter tittar de ner och gör något med sina mobiltelefoner.

Att använda EU:s strukturfonder

I ärendet med principer för handlingsprogram från 2009 sägs att när det är möjligt ska handlingsprogram genomföras som strukturfondsprojekt för att säkerställa att dessa resurser knyts än mer till RUFS. Det är också en fördel att involvera strukturfondspartnerskapet i de viktiga frågor som föreslås för handlingsprogram.
Bland de intervjuade finns det blandade uppfattningar om hur detta har utfallit:

- Strukturfondsarbete är en möjlighet. Jag rekommenderar att koppla till strukturfonder.
- Koppla resurser till processen. Vi hade turen att ha EU-pengar.
- Efteråt sökte vi socialfondsbidrag. Det var sprunget ur handlingsprogramsarbetet.
- EU-pengar med tight tidsgräns är farligt. Det gav problem att det var EU-pengar i botten. Det blev en administration som gjorde oss låsta.
- EU-projekt kostar generellt ofta mer än de smakar. Därför är vi försiktiga att delta. Det blir också mycket projektifiering, konstgjort, med EU-projekt.

Tydliggör vad som är ett handlingsprogram

Det är ganska vanligt bland de intervjuade att man inte varit helt medveten om att det projekt man deltagit i syftar till ett handlingsprogram under RUFS 2010, eller att man inte tycker att det är avgörande. Projektet är bra i sig och det är det viktiga, för många av de som medverkar.

Ha med rätt aktörer och lagom många

Frågan om vilka aktörer och hur många man ska involvera i ett handlingsprogramarbete har inte något självklart svar. Å ena sidan bör relevanta aktörer involveras, å andra sidan behöver man av praktiska skäl ha en inre kärna som inte är för stor i det praktiska arbetet.

- Det är betydelsefullt att ha med viktiga aktörer och att inte få de allra största emot sig.
- Man hade önskat att fler kommuner hade varit med.
- Svårt att få fokus med många aktörer inne i arbetet. Det behöver inte vara ett problem, men man måste klara ut vem som ansvarar för vad.
- Det var bra att vi var max tio personer.
- Inte för stora grupper med folk.
- Allt kan inte lösas regionalt, ge staten en tydlig roll. Ha följsamhet mot den statliga politiken.
- Det finns begränsningar hur många möten privata aktörer har tid med. Man ska vara tydlig med vilka andra som är inbjudna när man bjuder in dem.

Engagemang från högsta beslutande nivåer

Särskilt om man vill ha få, stora och betydelsefulla handlingsprogram som får stort genomslag, så måste ledande beslutsfattare engageras på olika sätt:

- Vi fick med ledande politiker. Viktigt!
- De bör kliva fram och ta ansvar. Det ska tillskjutas resurser, ställas krav, ges möjligheter.
- Det är viktigt att ha med en kritisk mängd av höga beslutsfattare. Inte i det operativa arbetet, men för att sätta mål, riktlinjer, vision, utmaningar, göra prioriteringar. Man behöver kanske inte skapa särskilda organ för det – det finns ju konstellationer, befintliga strukturer.
- Jag kände inte kopplingen till politiker. Det är alltså osäkert vilket mandat handlingsprogramarbetet hade.
- I handlingsprogramarbetet har vi inte sett några politiker. Jag är säker på att de funnits i bakgrunden, men de borde ha varit med

mycket mer i början av processen. Det måste finnas ett ägarskap, ett mandat i en process.
- Det är inte lätt att få ihop politiker och få till möten.
- Det gäller att få status på handlingsprogram. De ska ha tyngd och uppmärksamhet.
- Man bör tänka igenom vad man driver och få med kommunstyrelseordföranden, kommundirektörer.
- Cederschiöld hade (i Stockholmsförhandlingen 2007) ett antal sittningar med alla kommunalråd. Det kände sig lite viktiga. Det var på allvar.
- Bjud in både majoritet och opposition.
- Det gäller att pricka rätt. Det är inte alltid generalisterna kommunstyrelseordföranden och kommundirektören som det fungerar att vända sig till. Ibland är nästa nivå den rätta, de som har engagemang för sakfrågan.

Involvera rätt nivåer och ge mandat

Ett vanligt problem är att handläggare som arbetar i regiongemensamma processer inte har mandat att fatta beslut, eller ens mandat och incitament att lova ut egna arbetsinsatser. Därför efterfrågas av en del intervjuade mer engagemang från chefer i olika positioner:

- Det är OK om de som arbetar med handlingsprogram är snäppet under politiker och landshövding. Men de måste ha stor förståelse för politiska processer.
- Man bör veta vad projektet har för mandat, inriktning, mål, resurser. Man ska veta att det är toppstyrt i kommunerna – där behövs tydlighet om detta, om man ska vara beredd att arbeta med det.
- Det är handläggarnivå i det här handlingsprogramarbetet och det är olika vilka mandat man har med sig in i diskussionerna.
- För många som sitter med är det många nivåer tills man kommer upp till beslutsfattare. Då blir det mer att man producerar material, men om det inte finns en mottagare så uteblir resultatet. Om man kopplade på beslutsfattare skulle det ge en helt annan effekt.
- Det var inte tillräckligt förankrat hos de som bestämmer, inte politiskt förankrat ens i de organisationer som var med.
- Man måste ha mandat att fatta beslut, kunna ge och ta under en förhandlings gång.
- Om man skulle skicka någon så blev det en lägre tjänsteman som framförde egna, inte sin organisations, åsikter. Det är risk att de företräder sig själva ibland, inte sin arbetsgivare.

- Vid en slutkonferens är det bra att ha med VD-ar eller liknande. Men i genomförandearbetet behöver man operativt aktiva chefer, inte de högsta utan avdelnings-/enhetschefer.

Rollfördelning och rollförståelse

Ofta är det inte givet vem som tar ledningen och vilka roller organisationer och individer har i en process:

- Det är en komplikation med icke tydligt ledarskap.
- Man bör jobba igenom rollfördelningen, det blev otydligt för mig vad som förväntades.
- Var och en ska veta varför man själv och andra aktörer är där.
- Rollförståelse är väldigt viktig – det finns ömma tår, fast man många gånger är överens om sakfrågan. Det gäller att projektledningen är medveten och noga, så inte handlingsprogramarbetet blir en ökenvandring.

Tydliggör tidplan och undvik långa processer

Planerare är ofta vana vid långa processer, medan andra är mer otåliga. En del ser behov av att ta sig tid att komma fram till en gemensam bild, medan andra vill ta itu med att lösa problem. Det finns en oro för att handlingsprogramarbeten tappar kraft och betydelse om det drar ut på tiden:

- Intresset var stort första året, sedan avtog det. Det långa arbetet gjorde att det inte blev lika uppmärksammat. Dela in arbetet på årsbasis.
- Handlingsprogram bör pågå 1-2 år, inte längre – särskilt om man vill att kommuner ska hålla i det.
- Man behöver se ett handlingsprogram som en långsiktig process – mer än 2 år. Då finns förutsättningar för att det kan få betydelse.
- Om det blir en lång period för ett handlingsprogramarbete så lägg in milstolpar där man mäter.
- Man måste vara snabbare! Förfärligt långa och sega processer.
- De privata aktörerna vill ha snabba resultat och vill inte ha långa processer.
- Ägna inte två år åt att prata. Om du har en deadline så bli konkret snabbt. Och det är farligt att inte ha en deadline.
- Processen startade inte tillräckligt snabbt och slutprodukten snoddes ihop sista halvåret.
- Man flyter omkring på en abstraktionsnivå som inte stämmer med vardagen.

- Handlingsprogramarbete är inte en agenda 1,2,3. Utan det handlar om vägen dit – att få enighet om hur bilden är, eller enighet om att man har alternativa bilder.
- Det finns en övertro på mingel. Man måste ha konkreta projekt som man jobbar med. Gör det operativt!
- Det blev för mycket experimentverkstad, lite lekstuga i början, på bekostnad av resultat.

Välj rätt frågor i handlingsprogrammet, gärna med ett förhandlingsmoment

I ett handlingsprogramarbete kan finnas ambition att ta ett brett och heltäckande grepp. Men flera varnar för att greppa över för mycket:

- Ta med frågor där det finns rådighet, där det är möjligt att göra strukturella insatser. Annars blir det papperstigrar.
- Det var stort och smått, smörgåsbord – man kunde se aktörers särintressen. Det saknades sammanhållet strategiskt tänk.
- Det är viktigt att hitta största frågan, att inte ta med småttigheter. Förhandling ger parterna ett ansvar. Det man har kommit överens om har man ansvar för.
- Förhandlingsmomentet har inte blivit som det var tänkt i handlingsprogramsformatet. Vad ska man egentligen förhandla om och med vilket mandat? Det lät bra, men är svårt att genomföra.

Kontinuitet och kompetens är viktigt

Flera pekar, av praktisk erfarenhet, på hur sårbart arbetet med handlingsprogram är när det blir personskiften på grund av att någon byter jobb, blir sjuk eller går på barnledighet. Man varnar för att ansvar och insikt i arbetet i för hög grad vilar på en enda person. Vid långa processer blir detta extra påtagligt:

- Projektledarna har gjort ett jättebra jobb, proffsigt. Viktigt!
- Fundera på hur man säkrar att folk inte byts ut under processen.
- Flera personer lämnade sina jobb på kort tid. Jätteviktigt i handlingsprogramarbete att resurserna är säkrade!

Landstingets engagemang och TMR:s roll och insatser

Det är inte så många av de externt intervjuade som kommenterat landstingsledningens engagemang för RUFS och för handlingsprogram, men de som uttalar sig har inte så positiv syn på hur landstinget i sin egen verksamhet efterlever och genomför RUFS. Man menar också att politikens

intresse har varit svalt. För TMR:s insatser på tjänstemannanivå finns det mest lovord. Exempelvis att TMR haft en proaktivt coachande roll och att tjänstemännen på TMR givit ett bra stöd.

Om handlingsprogram i remissvaren över RUFS aktualitetsbedömning

Bedömning av RUFS 2010:s aktualitet och användbarhet har genomförts och aktörer såväl inom som utanför länet har lämnat remissvar under senhösten 2013. RUFS-genomförande i form av handlingsprogram tas upp i några av remissvaren, mer eller mindre explicit.

Flera remissinstanser inom Stockholms län kommenterar handlingsprogram:

Kommunförbundet Stockholms Län (KSL): "Genom handlingsprogram som tagits fram av KSL, Länsstyrelsen och TMR har genomförandet stärkts. En bredare regional diskussion bör inledas för att ta fram förslag på vilka fler delar av RUFS 2010 som kan behöva handlingsprogram med effektiva åtgärder. Resultatet av handlingsprogrammen behöver utvärderas, och resultaten spridas."

Sollentuna kommun: "RUFS lider, liksom många andra strategiska dokument, av att kopplingen till de konkreta projekten tenderar att vara vag. Ett fortsatt arbete med handlingsprogram kopplade till planens strategier är ett sätt att stödja arbetet med att få en starkare koppling till genomföranden. Bostadsbyggandet kan vara ett exempel. Det lönar sig knappast att än en gång beskriva problembilden, det finns inget att invända mot hur RUFS gör det i gällande plan. Däremot är regionen i starkt behov av att det utvecklas genomtänkta handlingsprogram istället för de ofta starkt förenklade lösningar som passerar revy.

Nynäshamns kommun: "En mer kraftfull RUFS kan skapas genom en rullande planering med kompletterande planer och fördjupningar." "Processarbetet hittills har varit mycket värdefullt och behöver fortgå. Fler handlingsprogram behöver tas fram och de som finns behöver konkretiseras. Komplettera där det finns brister. I det regionala utvecklingsarbetet behövs fortlöpande ställningstaganden kring aktuella regionala frågor och vägvalsbeslut för länets utveckling."

Järfälla kommun: ”Efter att RUFS 2010 antogs har landstinget arbetat med att ta fram handlingsprogram för genomförande av de olika strategierna. Järfälla deltar aktivt i genomförandet av handlingsprogrammet för en flerkärnig och tät region. Handlingsprogrammen gör regionplanen betydligt mer genomförandeinriktad, men de kräver en bredare förankring bland länets aktörer för att få genomslag. Det regionala planeringsarbetet behöver under de närmaste åren vara inriktat på att mobilisera regionens aktörer för ett än mer kraftfullt samarbete kring gemensamma aktiviteter och handlingar.”

Nacka kommun: ”Inom en del handlingsplaner bör man våga sig på att i högre grad uttrycka kvantitativa, mätbara mål. Inom upphandling, innovation, samarbete mellan högskola/övriga offentliga aktörer/näringsliv, bostadsförsörjning/studentbostäder går det alldeles för långsamt. Men mätbarhet, tid för leverans samt vilka som ges en tydlig och bred sanktion avseende genomförandeansvaret måste framgå tydligare. Varför inte dela upp vissa ansvar ur ett delregionalt perspektiv?”

Stockholms Handelskammare: ”Det är också svårt att veta vad nya uppdrag och handlingsprogram, som tagits fram efter RUFS antagande, får för status i förhållande till grunddokumentet. Detta material borde, genom aktiva kommunikationsinsatser göras mer lättillgängligt, så att det kommer regionens aktörer till del.

Trafiknämnden i Stockholms läns landsting: ”Av de fem handlingsprogram som finns idag är Trafikförvaltningen delvis ansvarig för ett av dem som berör Regionala stadskärnor, med fokus på att utveckla tillgängligheten för de regionala stadskärnorna. Förhoppningen är att stomnätsstrategin tillsammans med den kommande åtgärdsvalstudien för framkomlighetsåtgärder för stombusstrafiken kan bidra till att konkret förbättra tillgängligheten för de regionala stadskärnorna. För ett gott genomförande måste det ske i samverkan med kommunerna och Trafikverket.”

I flera remissvar från Östra Mellansverige utanför Stockholms län tas genomförande av RUFS upp, och man önskar bli mer involverade. De som tydligast kopplar med särskilda program är Regionförbundet Sörmland, Västmanlands Kommuner och Landsting och Strängnäs kommun:

Regionförbundet Sörmland ”bedömer att kännedomen om genomförandet, däribland handlingsplanerna, är svagt och att aktörer i Sörmland har haft en låg aktivitet i det direkta genomförandet av RUFS

2010. Däremot kan deltagande ha förkommit i aktiviteter som ligger i linje med innehållet i RUFS 2010. Kommunikationen samt involveringen i de handlingsplaner som tagits fram för att genomföra RUFS 2010 bör således utökas, sett från ett sörmländskt perspektiv.... Om RUP-delen vore fristående skulle till exempel gemensamma handlingsplaner och aktiviteter kunna utvecklas och uppföljning ske gemensamt. På samma gång finns en risk att helhetssynen innebärande en tydlig koppling mellan regionalt tillväxtarbete och fysisk planering, RUFS 2010:s största styrka, går förlorade med denna uppdelning".

Västmanlands Kommuner och Landsting (VKL) anser att vision, mål, strategier och utmaningar i RUFS 2010 är aktuella och relevanta. Man anser därför inte att en process för att upprätta en ny RUFS är nödvändig. En aktualisering bör i stället leda till ett mer genomförandeinriktad program. Ett program som integrerar samverkan i ÖMS-området och som möjliggör gemensamma mål och strategier för tidssatta aktiviteter i hela den funktionella ÖMS-regionen. RUFS bör uppdateras med ny kunskap utifrån befolkningsframskrivningar, situationen på bostadsmarknader och i transportsystemen.

Strängnäs kommun ser sig som en "kommun som i flera avseenden har starkare samband med Stockholms län än med det län Sörmland som kommunen tillhör. I praktiken visar det sig dock svårt för Strängnäs; en mindre kommun utanför länet att följa de handlingsplaner med mera som är knutna till Stockholms regionala utvecklingsprogram, RUFS."

Hur handlingsprogram behandlas i de årliga RUFS-uppföljningarna

Årliga uppföljningar av RUFS 2010 har tagits fram av TMR och behandlats av Landstingsfullmäktige åren 2011, 2012 och 2013. Vart och ett av åren har man fokuserat på två av de sex strategierna i RUFS 2010.

Sammantaget kan konstateras att de handlingsprogram som har satts igång tas upp som åtgärder för att genomföra åtaganden i RUFS. De ges inte någon dominerande plats i uppföljningarna. Mest framträdande är beskrivningen av Handlingsprogram Energi och klimat och vad som åstadkommits i detta. Vilken uppmärksamhet som ges åt enskilda handlingsprogram har givetvis samband med när uppföljningen görs och hur långt den enskilda handlingsprogramprocessen har hunnit.

Det finns inte någon diskussion i uppföljningarna eller de åtföljande tjänsteutlåtandena om huruvida nya handlingsprogram borde sättas igång med anledning av de brister i regionen som konstateras. Detta hänger troligen samman med hela upplägget av uppföljningarna, som stannar vid att för varje åtagande beskriva bakgrund och vad som görs. Förslag läggs inte om vad som därutöver borde göras. Så sker inte heller under avsnittet Överväganden, eller i att-satserna, i tjänsteutlåtandena. I förslag till beslut från enskilda partier vid den politiska behandlingen finns däremot förslag till uppdrag om att återkomma med förslag till åtgärder.

2011 års uppföljning

2011 års uppföljning fokuserade på strategierna Utveckla idéer och förnyelseförmåga och Vidareutveckla en flerkärnig och tät region.

I genomgången av vad som hänt med olika åtaganden i RUFS under strategin Utveckla idéer och förnyelseförmåga kommenteras utvecklingen när det gäller innovationsupphandlingen under Åtagande 3: Använd offentlig upphandling för att främja innovationer. Handlingsprogramarbetet på området nämns inte, av den enkla anledningen att det ännu inte påbörjats när rapporten gjordes.

Under åtagande 4: Uppmuntra nytänkande i offentliga organisationer berättas att det regionala handlingsprogrammet om att göra organisationer mångfaldsorienterade nyligen har beslutats inom landstinget.

Det som senare blev Handlingsprogramarbetet "Kreativa Stockholm" kommenteras dels under Åtagande 7: Skapa förutsättningar för ett kulturliv i världsklass, dels i det inledande avsnittet Sammanfattande bild av läget. Det konstateras att med stöd av regionalfonden bedrivs det treåriga samverkansprojektet Creative Stockholm, som är knutet till RUFS 2010.

Handlingsprogram Regionala stadskärnor bildar utgångspunkt för beskrivningen av vad som görs under strategin Vidareutveckla en flerkärnig och tät region, Åtagande 2: Utveckla regionala stadskärnor i Stockholmsregionen. Det skrivs att handlingsprogrammet är en pågående process som i samverkan med berörda kommuner verkar för att utveckla de regionala stadskärnorna som är utpekade i RUFS 2010.

2012 års uppföljning
2012 års uppföljning koncenterades på strategierna Frigör livschanser och Öka uthållig kapacitet och kvalitet inom utbildningen, transporterna och bostadssektorn.

I tjänsteutlåtandet nämns inte handlingsprogram. I uppföljningsdokumentet, under strategin Frigör livschanser, Åtagande 3: Göra organisationerna mångfaldsorienterade skrivs att Landstinget i Stockholms län har tagit initiativ till ett handlingsprogram för mångfaldsorientering.

I uppföljningsrapporten redogörs för Handlingsprogram Kunskapsregion Stockholm under strategin Öka uthållig kapacitet och kvalitet inom utbildningen, transporterna och bostadssektorn, Åtagande 3: Bygga ut och effektivisera den högre utbildningen i regionen. Detta handlingsprogram tas upp även under Åtagande 6: Anpassa bostadsmarknadens funktionssätt för att nå hög kapacitet och kvalitet i byggprocessen – där med fokus på studentbostadsfrågan.

2013 års uppföljning
2013 års uppföljning hade fokus på strategierna Säkra värden för framtida behov och Stärk sammanhållningen.

I tjänsteutlåtandet framhölls att "inom området klimat, energi och transporter finns ett omfattande samarbete mellan regionens aktörer. Handlingsprogrammet för energi och klimat har varit en del i

genomförandet av RUFS 2010. Bland annat har handlingsprogrammet varit framgångsrikt i att få igång insamling av matavfall."

I uppföljningsrapporten tas Handlingsprogram Energi och klimat upp under Åtagande 8: Effektivisera energiförsörjningen och ställ om till förnybara energikällor. Det anförs bland annat att handlingsprogrammet är en viktig del i genomförandet av RUFS 2010. Handlingsprogrammet tas även upp under Åtagande 11: Minska avfallsmängden och använd avfall som resurs.

Analys och slutsatser

Tankarna om handlingsprogram hade fått starkt stöd under samrådet om RUFS 2010. Planen är, trots att den har stort omfång och brett innehåll, inte konkret i vem som ska göra vad och en del tycker att den till viss del blir en önskelista. Många önskar att fler steg tas mot genomförande i eller i anslutning till RUFS-processen. Idén om handlingsprogram uppfattades som ett sätt att komma vidare i angelägna frågor och få bättre samverkan i regionen.

Den uppfattningen finns fortfarande, att döma av intervjuerna i denna utvärdering. Samtliga intervjuade uttrycker sig i varierande grad positivt kring handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS. De flesta är tydligt och i många fall oreserverat positiva. Man tycker att det är ett sätt att hålla RUFS levande, att kopplingen till RUFS-handlingsprogram ger frågorna status och tillför engagemang.

Ändå visar intervjuerna att de handlingsprogram som initierats hittills inte tillsammans kan ses som någon rätlinjig process. Även om det finns ett ”tänk” bakom handlingsprogram som metod framstår initierade/antagna program som en tämligen brokig samling initiativ såväl till bakgrund och process som till innehåll och form. Det råder viss oklarhet hos en del och skilda uppfattningar bland andra kring vad ett handlingsprogram egentligen är, skall eller borde vara – inte minst i förhållande till andra initiativ i genomförandet av RUFS.

Synen på handlingsprogram hänger också samman med vilket slags regional utvecklingsplan regionen ska ha i fortsättningen. Samtidigt som RUFS 2010 mött stor uppskattning, både för processen och den färdiga planen, så finns det intervjuade som talar om ett mer strategiskt dokument eller ett kort, slagkraftigt visionsprogram, med mindre detaljrikedom. Andra vill att RUFS ska bli konkretare, med bl.a. kostnadsberäkningar för åtaganden.

Behovet av genomförandeprocesser som är tydligt kopplade till RUFS, blir större om själva planen är mindre konkret och heltäckande. Erfarenheten av handlingsprogramarbetet hittills talar för att det än så länge inte går att förlita sig till att konkretion i själva planen skulle kunna ersättas av handlingsprogram eller andra genomförandeprocesser. Den bild som ges i de årliga uppföljningsrapporterna är att handlingsprogrammen har en begränsad roll i det totala genomförandet av RUFS.

Stora samverkansprocesser i regionen, som Stockholmsförhandlingen 2013 och Innovationskraft Stockholm, har engagerat ledande företrädare för regionen, men har inte rubricerats Handlingsprogram och sambandet med RUFS har heller inte tydliggjorts kraftfullt på annat sätt.

En stor majoritet av de intervjuade talar för att handlingsprogramprocesserna bör vara få och av stor betydelse. Man betonar också att detta kräver att ledande beslutsfattare engageras på olika sätt och att det avsätts ekonomiska och personella resurser. Resursfrågans betydelse blir extra stor av att de flesta intervjuade vill ha korta processer. Erfarenheten är att även om de som arbetar med en process tycker att det måste få ta tid för att bli bra, så finns inte det tålamodet i omvärlden.

Ett råd som återkommer är att dela in arbetet i faser med beslutstillfällen. Skapa uppmärksamhet i starten, men gör framför allt ett ordentligt avslut – till exempel genom en stor konferens och signerande av en överenskommelse under massmediebevakning. En genomförandefas bör vidta därefter, med uppföljning och kommunicerande av resultat. Men denna fas bör inte beskrivas som en del av handlingsprocessen. En del intervjuade var nu, trots att de själva var engagerade i arbetet, oklara över om handlingsprogrammet var klart och om processen fortfarande pågick. Man bör inte onödigtvis bidra till ett intryck av att en process rinner ut i sanden.

När det gäller vilka frågor som är relevanta för handlingsprogram så betonas i intervjuerna att det ska vara frågor som är viktiga för regionen och står högt på agendan (bl.a. nämns bostadsbristen). Man ska välja frågor där regionen har rådighet, annars urholkas instrumentet. Det ska vara en formell process, förankring, tydliga mål från början och återkoppling av resultat.

I en stor och komplex region finns det många aktörer och det har inte ansetts som givet vilken organisation som ska ta initiera och leda handlingsprogramprocesser. De intervjuade är i de flesta fall positiva till att enskilda kommuner och andra aktörer tar ledarskap i regionala processer. Men man vittnar också om svårigheterna och om vad som krävs.

En slutsats kan vara att i de flesta fall behöver landstinget eller någon annan kraftfull regional aktör, med resurser och erkänd legitimitet, leda processen eller åtminstone ge ett kraftfullt stöd. Tillväxt, Miljö och Regionplanering inom landstinget (TMR) har som huvudansvarigt tjänstemannaorgan för RUFS-processen en viktig roll, men har begränsade

resurser. Flera av de TMR-medarbetare som intervjuats för fram att man kanske tagit på sig större roll än vad som är realistiskt sett till vad man kan göra som aktör i nuvarande handlingsprogram. Frågan om kontinuitet tas upp som viktig såväl av TMR-medarbetare som av intervjuade från andra aktörer. Det är en nackdel att de flesta handlingsprogramprocesser är knutna endast till en medarbetare på TMR. Motsvarande problem redovisas också hos andra aktörer. När någon slutar, blir sjuk eller går på barnledighet så riskeras hela processen.

Signalen från politisk nivå och från hög tjänstemannanivå hos landstinget och andra viktiga aktörer behöver vara tydlig för att projektledning och styrgrupp ska känna själva, och upplevas av andra som att man har det mandat som behövs för att åstadkomma resultat. När det kommer till förhandlingsmoment och åstadkommande av överenskommelser mellan aktörer så kan resultat normalt inte åstadkommas på handläggar- eller mellanchefsnivå, utan frågorna måste lyftas högt upp i organisationerna.

Bilden bland många av de intervjuade är att, med RUFS som undantag, samarbetsklimatet inte är särskilt utvecklat i Stockholmsregionen. Några tycker att vi på den punkten ligger efter regioner Skåne och Västra Götaland. En förklaring som nämns är att aktörer har bilden att det går bra för regionen och att man har råd att prioritera den egna organisationens intresse före det gemensamma. Olika aktörer låter sig representeras av medarbetare som inte har mandat hemifrån eller incitament att göra en aktiv insats. På det sättet blir samarbetsprojekt ofta tröga och drar kanske totalt sett mer resurser än vad det är värt med tanke på resultatet. Är det kanske så att samarbetsprojekten i regionen snarare än att vara fler borde vara färre, för att fokusera på de allra viktigaste?

Avslutningsvis sammanfattas här utvärderingens slutsatser när det gäller utvärderingsuppdragets tre huvudfrågor:

1. **Nytta och effektivitet av handlingsprogram som metod för genomförande av RUFS**

Samtliga intervjuade uttrycker sig positivt kring handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS. Flera remissinstanser i aktualitetsbedömningen, bland dem Kommunförbundet Stockholms Län (KSL), anser att genomförandet har stärkts genom handlingsprogram, fler bör tas fram och resultaten bör spridas.

2. **Genomförande i relation till hur det var tänkt**

I stort har handlingsprogramprocesserna genomförts i enlighet med de ursprungliga tankarna. Det har dock blivit mindre fokus på förhandling och överenskommelser mellan aktörer, vilket har samband med vilka åtaganden som har valts ut för handlingsprogram, mandat som inte varit helt tydliga och att man för att åstadkomma det hade behövt engagera beslutsfattare på hög nivå.

Det har också förekommit att handlingsprogramprocesser dragit ut på tiden mer än avsett.

3. Värdering av handlingsprogram i relation till annat genomförande av RUFS

Handlingsprogrammetoden har hittills haft en begränsad roll i det totala genomförandet av RUFS, även om flera av handlingsprogrammen har spelat en roll inom respektive ämnesområden. Det strider inte mot de ursprungliga tankarna. Enligt principärendet skulle handlingsprogram komplettera de program och processer som redan drivs i regionen.

En slutsats av utvärderingen är att handlingsprogramprocesserna bör vara få, förbehållas regionens allra mest avgörande frågor, och bara sättas igång om politiker i central position och andra ledande företrädare är beredda att avsätta resurser och, i avgörande skeden, egen tid.
Handlingsprogrammetoden bör således uppvärderas i relation till annat genomförande, men detta ställer krav på fokusering och engagemang från viktiga aktörer.

Intervjuförteckning

Företrädare för aktörer utanför TMR

Jeanette von Arnold, projektledare kreativa näringar, Stockholm Business Region (HP Kreativa Stockholm)

Said Ashrafi, handläggare, Kommunförbundet Stockholms Län (HP Energi och klimat)

Sara Bergendorff, planeringschef, Strategisk utveckling, Trafikförvaltningen, Stockholms läns landsting (HP Regionala stadskärnor)

Elisabet Blaus Rendahl, utredare Stockholms Universitet, f.d. verksamhetschef Stockholms Akademiska Forum (HP Kunskapsregion Stockholm, HP Kreativa Stockholm)

Johan Blaus, projektledare KTH Näringslivssamverkan (HP Innovationsupphandling)

Anders Börjesson, näringslivsdirektör Nacka kommun (HP Innovationsupphandling, HP Kreativa Stockholm)

Lennart Dahlberg, f.d. VD Kommunförbundet Stockholms Län (HP Energi och klimat)

Anki Elken, Public Affairs & Head of Public MarketProffice AB (HP Mångfald)

Michael Erman, översiktsplanerare, Stockholms stad, f.d. programansvarig på TMR (HP Energi och klimat)

Anne-Marie Flood, enhetschef Arbetsmiljöforum (HP Mångfald)

Gustav Fridlund, utvecklingsledare, Botkyrka kommun (HP Kreativa Stockholm)

Ulrika Gellerstedt, personalstrateg, SLL Personal och utbildning, Stockholms läns landsting (HP Mångfald)

Emelie Grind, stadsbyggnadsstrateg, Järfälla kommun (HP Regionala stadskärnor)

Vladimir Guala, utvecklingsledare, enheten för arbetsmarknads- och rättighetsfrågor, Länsstyrelsen (HP Mångfald)

Peter Huledal, sektionschef, Trafikverket Region Stockholm (HP Regionala stadskärnor)

Vesna Jovic, kommundirektör, Huddinge kommun (HP Regionala stadskärnor)

Per Lagheim, stadsarkitekt, Täby kommun (HP Regionala stadskärnor)

Oscar Lavelid, borgarrådssekreterare Stockholms stad, f.d. ordförande Stockholms Studenters Centralorganisation (HP Kunskapsregion Stockholm)

Morgan Lindhé, affärsutvecklare/Projektledare SLL Innovation, Stockholms läns landsting (HP Innovationsupphandling)

Brita Lundström, omvärldsanalytiker Stockholms Akademiska Forum (HP Kunskapsregion Stockholm och HP Kreativa Stockholm)

Anders Nordborg, utvecklingsledare, Tillväxtavdelningen Länsstyrelsen (HP Kreativa Stockholm, HP Kunskapsregion Stockholm) utvecklingsledare på Tillväxtavdelningen, enheten för näringslivsutveckling

Lennart Nordfors, konsult, Gullers Grupp (HP Mångfald)

Lars Nyberg, seniorrådgivare, länsledningens stab, Länsstyrelsen (HP Energi och klimat)

Kerstin Olander, t.f. chef Kulturförvaltningen, Stockholms läns landsting (HP Kreativa Stockholm)

Jens Sjöström, kommunalråd, Botkyrka kommun (HP Kreativa Stockholm)

Bengt Svenander, kommundirektör, Haninge kommun (HP Regionala stadskärnor)

Beatrice Torgnyson Klemme, VD Biogas Öst (HP Energi och klimat)

Berit Svedberg, Kulturdirektör, Stockholms stad (HP Kreativa Stockholm)

Karina Uddén, enhetschef Enheten för näringslivsutveckling vid Tillväxtavdelningen, Länsstyrelsen (HP Kunskapsregion Stockholm, HP Innovationsupphandling)

Hans Ullström, f.d. chef Kulturförvaltningen Stockholms läns landsting (HP Kreativa Stockholm)

Chris Österlund, VD Stiftelsen Stockholms Studentbostäder (HP Kunskapsregion Stockholm)

Programansvariga inom TMR

Ylva Disheden (HP Kunskapsregion Stockholm och HP Kreativa Stockholm)

Roland Engkvist (HP Mångfald)

Evert Kroes (HP Mångfald)

Cecilia Lindahl (HP Innovationsupphandling)

Ulrika Palm (HP Energi och klimat)

Gunilla Rosenqvist (HP Regionala stadskärnor)

Landstingsstyrelsens förvaltning
Tillväxt, miljö och regionplanering

2015-01-09

TRN 2015-0020
TRN 2015-0021

Handläggare:
Jessica Andersson
Roland Engkvist

Inriktning för hantering av förändrade förutsättningar av betydelse för RUFS 2010

Aktualitetsremissen visar att RUFS 2010 är fortsatt aktuell och har ett brett stöd bland regionens aktörer. Få remissinstanser har redovisat några förutsättningar som på ett mer påtagligt sätt påverkar möjligheten att utgå från RUFS 2010. Men inom några specifika delar finns förändrade förutsättningar som behöver uppmärksammas. En förändrad förutsättning definieras här som något som är beslutat och/eller implementerat och som bedöms *påverka huruvida RUFS 2010 är ett aktuellt underlag för efterföljande beslut.*

Som regionplaneorgan är det viktigt att landstinget hanterar förändrade förutsättningar på ett systematiskt sätt. Som regionplaneorgan behöver landstinget löpande och på lämpligt sätt identifiera, tydliggöra och kommunicera förändrade förutsättningar som är relevanta för länets regionala utvecklingsplan. Det är av stor betydelse för att stärka den planens aktualitet och användbarhet och kan ses som en service till regionens aktörer.

Nedan anges rutin för hantering av förändrade förutsättningar samt vilka förutsättningar som nu har identifierats.

Rutin för hantering av förändrade förutsättningar

- Förvaltningen ska löpande eftersöka och identifiera förändrade förutsättningar. Förändrade förutsättningar definieras här som något som är beslutat och/eller implementerat och som bedöms påverka huruvida RUFS 2010 är ett aktuellt underlag för efterföljande beslut.

- När nya förutsättningar identifieras ska dessa tydliggöras. Det innebär att den nya förutsättningen ska beskrivas så att den blir förståelig för regionens aktörer. Det kan t.ex. handla om att det beslut som den förändrade förutsättningen handlar om refereras och sätts in i

ett större sammanhang. Att tydliggöra nya förutsättningar innebär inte per automatik att göra nya ställningstaganden.

- Nya förutsättningar ska kommuniceras. En enkel och naturlig plattform för att tillgängliggöra underlag avseende nya förutsättningar är att komplettera den befintliga RUFS-sidan på webben. Därutöver kan riktade insatser göras gentemot aktörsgrupper som är särskilt berörda av en viss ny förutsättning.

- Som regionplaneorgan ska landstinget i sin egen planering beakta de förändrade förutsättningarna.

Förändrade förutsättningar

Nedanstående förändrade förutsättningar har nu identifierats. Fler kan tillkomma under återstoden av planens giltighetsperiod.

- Det finns nya långsiktiga framskrivningar (Befolkning, sysselsättning och inkomster i östra Mellansverige - reviderade framskrivningar till år 2050, Rapport 1:2012). Dessa innebär en snabbare tillväxt än vad som anges i RUFS 2010 och benämns "RUFS +5%".
- På grund av att regeringen gav Stockholms läns landsting i uppdrag att göra en ny regional bedömning av behovet av nya bostäder i regionen finns det ett nytt beräknat bostadstillskott för regionen och per kommun fram till 2030. Den nya regionala bedömningen av behovet av nya bostäder genomfördes 2012 utifrån nya framskrivningar av befolkningen och baserades på demografi och modeller om hushållsbildning och bostadsefterfrågan, samt tog hänsyn till ett möjligt uppdämt behov av byggda bostäder. I samråd med länets kommuner fördelades sedan den regionala bedömningen per kommun, som ett årligt behov av bostadstillskott 2010-2030 enligt ett högt och ett lågt alternativ. Redovisningen är godkänd i landstingsfullmäktige.
- Nya rekommendationer om lägsta grundläggningsnivåer längs Östersjökusten liksom för Mälarens stränder har utarbetats av Länsstyrelsen och innebär att rekommendationerna för bebyggelse och översvämningsrisker som redovisas i RUFS 2010 har setts över. Beslut om nya rekommendationer är att vänta efter de remisser som Länsstyrelsen genomfört under 2013 och nu under 2015.
- För två av regionens viktigaste hamnar och depåer för flytande bränsle, vid Berg och Loudden, har Nacka kommun respektive Stockholms stad tagit initiativ till en avveckling av oljehanteringen för att istället ta i anspråk de aktuella områdena för bostadsbyg-

gande och stadsutveckling. I RUFS 2010 betecknas både Berg och Loudden som områden där depåer för flytande bränsle ska finnas kvar under planperioden till 2030. Nacka kommun har sagt upp tomträttsavtalet för Bergs oljehamn och avser att använda marken för i huvudsak bostäder. I Stockholm stads översiktplan ingår Loudden i ett av stadens stadsutvecklingsområden.

- Ändrat planeringssystem för transportinfrastruktur. Den formella fysiska planeringen bör nu föregås av en förberedande studie som innebär en förutsättningslös och transportslagsövergripande analys, en så kallad *åtgärdsvalsstudie*. Med detta följer att en regional utvecklingsplan i högre utsträckning bör identifiera behov och funktioner, snarare än att ange specifika objekt på det sätt som görs i RUFS 2010. Det innebär även att de objekt som ligger i närtid i RUFS 2010 behöver genomgå en åtgärdsvalsstudie om en sådan inte redan är genomförd.
- En regional cykelplan för Stockholms län har tagits fram som ett delprojekt i SATSA II. Planen ska i fortsättningen användas framför den beskrivning av regionala cykelstråk som finns i RUFS 2010.
- Översyn har skett av riksintresse för totalförsvaret och nya riksintresseområden för vindbruk har tagits fram. Trafikverket genomför årlig översyn av sina riksintresseanspråk.

Landstingsstyrelsens förvaltning
Tillväxt, miljö och regionplanering

2015-01-09

TRN 2015-0020
TRN 2015-0021

Handläggare:
Jessica Andersson
Roland Engkvist

Inriktning för ett stärkt genomförande av RUFS 2010

Till grund för nedanstående inriktning för hur genomförandet bör stärkas och fortgå, ligger främst den genomförda aktualitetsremissen, landstingets årliga uppföljning av arbetet med RUFS 2010, samt utvärderingen av handlingsprogram som arbets- och genomförandemetod. Tidsperspektivet sträcker sig över de år som återstår av RUFS 2010:s giltighetstid, d v s till 2016, och vad som ska göras under dessa återstående år. Fokus ligger på landstingets egna möjligheter att stärka genomförandet.

Uthållighet för genomslag i ordinarie genomförandeprocesser

En viktig utgångspunkt för fortsatt genomförande är att många remissinstanser understryker betydelsen av att regionens aktörer är uthålliga i arbetet med att nå målen i RUFS 2010. Det krävs uthållighet för att en långsiktig plan ska uppfattas som trovärdig och få genomslag i efterföljande beslut hos offentliga och privata aktörer. Det gäller i synnerhet för planens funktion som underlag för kommunal översikts- och detaljplanering. Uthållighet är även viktigt för det genomförande som sker inom ramen för ordinarie genomförandeprocesser eftersom det tar tid att få genomslag i de olika aktörernas egen planering. Det är därför avgörande att inriktningen i RUFS 2010 kan ligga fast och att landstinget bidrar till att RUFS 2010 utgör utgångspunkt för ordinarie genomförandeprocesser (t ex översiktsplanering, strukturfondsprogram, infrastrukturplanering m m).

Fullfölj pågående handlingsprogram

De handlingsprogram som hittills har initierats skall fullföljas. Hittills är det endast handlingsprogrammet för energi och klimat som formellt har avslutats. De övriga handlingsprogrammen som landstinget initierat och som pågår är Regionala stadskärnor, Kunskapsregion Stockholm samt Mångfaldsorientering. Därutöver driver landstinget ett handlingsprogram för Innovationsupphandling som initierats inom ramen för ett samarbete

som länsstyrelsen leder, benämnt Innovationskraft. I utvärderingan av handlingsprogram som metod för genomförande betonas vikten av ett "ordentligt avslut". Detta är viktigt att beakta när flera av handlingsprogrammen nu går in i sin slutfas.

Förstärkt folkhälsoperspektiv i arbetet med att skapa täta miljöer

Flera remissinstanser lyfter betydelsen av ett folkhälsoperspektiv. Det är relevant i arbetet med handlingsprogrammet för flerkärnighet och andra insatser för att skapa täta urbana miljöer. När täta och urbana miljöer utvecklas är det viktigt att frågor om exempelvis buller, luftkvalitet och möjlighet till fysisk aktivitet beaktas. Insatser som syftar till att skapa täta och urbana miljöer ska därför ha ett tydligt folkhälsoperspektiv.

Initiera nya handlingsprogram först när pågående program slutförts

Landstinget har för närvarande fyra pågående arbeten med handlingsprogram (Regionala stadskärnor, Kunskapsregion Stockholm, Mångfaldsorientering samt Innovationsupphandling). I utvärderingen av handlingsprogram som metod för att genomföra RUFS 2010 konstateras att handlingsprogrammen *bör vara få*. Bedömningen är därför att ytterligare något handlingsprogram bör slutföras – utöver handlingsprogrammet för Energi och klimat som slutförts under år 2013 – innan landstinget tar initiativ till ett nytt handlingsprogram. Det är dock aktuellt att redan nu påbörja diskussionen om vad i RUFS 2010 som bör tas som utgångspunkt för ett nytt handlingsprogram. Remissinstansernas synpunkter från aktualitetsarbetet på vad som är viktigt att mobilisera kring är då en viktig utgångspunkt.

Dra nytta av erfarenheter från arbetet med handlingsprogram

Med utgångspunkt från utvärderingen av de regionala handlingsprogrammen och aktualitetsremissen kan konstateras att handlingsprogram som metod fungerar för att underlätta genomförandet av RUFS 2010. Handlingsprogrammen har hittills tillfört status och engagemang som är värdefullt för de regionala utvecklingsfrågorna. När nya handlingsprogram initieras ska de erfarenheter som nu finns och som redovisas i utvärderingen nyttjas. Det innebär att handlingsprogram bör vara väl avgränsade i tid och rum, väl förankrade inte minst på politisk nivå, samt användas selektivt för att öka slagkraften. De bör alltså vara få till antalet, endast omfatta regionens allra mest avgörande frågor och bara introduceras om berörda politiska

och andra ledande beslutsfattare är beredda att avsätta resurser och – i avgörande skeden – egen tid. Den grundmodell för arbete med handlingsprogram som lades fast redan år 2009 kan fortsätta att gälla. En viktig del i denna är ett fasindelat upplägg av arbetet med handlingsprogram som möjliggör flera politiska beslutstillfällen och inte minst ett tydligt avslut.

Tydliggör förutsättningar och verktyg för genomförandet

Olika aktörers intressen, ekonomiska begränsningar samt synergier och konflikter mellan olika insatser och är exempel på avgörande förutsättningar för genomförande av åtaganden i RUFS 2010. Dessa förutsättningar behöver tydliggöras ytterligare som underlag för nya genomförandeinitiativ. Prioritet bör ges till åtaganden där förutsättningar för genomförande bedöms som gynnsamma. Att tydliggöra förutsättningar för genomförande är en viktig fråga i arbetet med en ny plan, men det är en angelägen uppgift även i pågående arbeten med handlingsprogram. Att tydliggöra regionala och statliga intressen är också viktigt för dialog och förhandling med staten om insatser i länet, med utgångspunkt i RUFS 2010. Det finns också ett behov av att utveckla en tydligare verktygslåda för genomförande, samt förtydliga och utveckla var mellankommunal samverkan är ett effektivt verktyg.

Samverkan inom ÖMS-samarbetet som stödjer genomförande

Flera regionala aktörer lyfter fram betydelsen av samverkan i den storregionala kontexten östra Mellansverige (ÖMS). Samarbetet inom ÖMS fokuserar i nuläget mycket på gemensam kunskapsutveckling och gemensamma långsiktiga bedömningar även om det i storregionen också sker konkret samarbete kring kollektivtrafikens utveckling. Den gemensamma kunskapsutvecklingen har stor betydelse för gemensamma storregionala målbilder och ställningstaganden, och därmed för ett stärkt genomförande. Samverkan ska ge viktigt stöd för genomförandet av de länsbaserade uppdrag som utvecklingsaktörer i respektive län har. I arbetet med en ny plan är det viktigt att överväga vilka planeringsfrågor som tjänar på ett storregionalt perspektiv och samarbete. Det kan exempelvis handla om vatten, kultur, gods och högre utbildning.

Ökat fokus på bostadsfrågan

Flera remissinstanser lyfter utmaningarna med den ökade befolkningstillväxten kopplat till behovet av fler bostäder. Den starka befolkningstillväx-

ten ställer stora krav på regionens bostadsmarknad och bostadssituationen i Stockholmsregionen utgör ett hinder för regionens tillväxt och attraktivitet. Ett ökat byggande (och en ökad rörlighet på bostadsmarknaden) kombinerat med en hållbar urban utveckling av huvudstadsregionen krävs. Här kan förvaltningen bidra genom att sprida och kommunicera befintliga, samt ta initiativ till nya, kunskapsunderlag relaterade till bostadsfrågan. Förvaltningen ska också bidra till staliga initiativ för att förättra bostadssituationen i storstadsregionerna.

Regional samling och systematisk uppföljning

En kontinuerlig uppföljning är en förutsättning för att det regionala utvecklingsarbetet ska kunna effektiviseras och leda till måluppfyllelse. Det uppföljningssystem som finns ska utvecklas med ambitionen att tydligare mäta om genomförda åtaganden och aktiviteter leder till uppfyllelse av målen i RUFS 2010. Den kvalitativa uppföljning som görs ska trots det inte underkattas. Ett effektivt sätt att synliggöra resultat av regionens samlade utvecklingsarbete är den årliga RUFS-konferensen som hittills genomförts vid tre tillfällen. Konferensen är fortsatt viktig för att bidra till regional samling och överblick över läget i regionen, och i synnerhet för att inspirera och uppmana till fortsatt genomförande av RUFS 2010.

Landstingsstyrelsens förvaltning
Tillväxt, miljö och regionplanering

2015-01-09

TRN 2015-0020
TRN 2015-0021

Handläggare:
Jessica Andersson
Roland Engkvist

Inriktning för arbetet med en ny regional utvecklingsplan

RUFS 2010 upphör formellt att gälla som regionplan i augusti 2016. Värdet av att ha en aktuell och gemensam plan för regionens utveckling framgår tydligt av inkomna remissynpunkter. Därför ska landstinget inleda arbetet med en ny plan som på sikt kan ersätta RUFS 2010. Enligt nya PBL (2010:900) gäller en regionplan i åtta år. Landstingets egen årliga uppföljning och inkomna remissvar indikerar att det finns potential för förbättring och effektivisering av både planinstrument och arbetsprocess. Denna potential ska tas tillvara i arbetet med en ny plan. I landstingets budget för 2015 ges uppdraget att påbörja arbetet med att ta fram en ny plan som på sikt kan ersätta RUFS 2010.

Program för en ny planeringsomgång

Ett program för en ny planeringsomgång bör finnas klart för politisk behandling under 2015. Programarbetet ska etablera en stabil grund och tydliga spelregler för den kommande planprocessen, fram till dess att en ny regional utvecklingsplan antas. Programmet ska belysa både förslag till arbetssätt genom hela processen och de frågor som behöver analyseras, fördjupas och inkluderas i planeringsarbetet. Programmet ska även inkludera förslag om hur en ny regional utvecklingsplan kan understödja landstingets egna mål och planer.

Programmet ska redovisa tidplan, deltagande och intressenter, huvudsakliga fokus, delmål och förväntat resultat av processens olika delfaser på vägen mot färdig plan. Programmet ska utformas med hänsyn till resultatet av aktualitetsarbetet. Den kommande planprocessen ska bidra till att utveckla formerna för en mer kontinuerlig planering och planprocess, samt lägga grunden för ett effektivt, samordnat och kraftfullt genomförande. När omvärlden förändras i allt snabbare takt och regionens utmaningar förstärks, behöver både arbetsmetoder, uppföljningssystem och målstyrning utvecklas.

Utifrån aktualitetsremissen konstaterar landstinget att en ny regionplan ska bygga vidare på den stabila grunden i RUFS 2010. Det medför att nästa plan bör vara en uppdatering av RUFS 2010, snarare än en helt ny fysisk struktur och plan. En synbar och stringent förbättring av RUFS 2010, men med hög igenkänningsfaktor, bör vara ledorden i arbetet. En förenkling och ökad läsbarhet ska eftersträvas i plandokumentet, men utan att planeringsfrågornas komplexitet förminskas.

Nästa plan – både regionplan och RUP

Ända sedan 2001 har den regionala utvecklingsplanen förenat fysisk planering med regionala utvecklingsfrågor. I och med RUFS 2010 integrerades regionplanen formellt med det regionala utvecklingsprogrammet (RUP). Utgångspunkten är att en ny regionplan enligt plan- och bygglagen även i fortsättningen ska vara regionens utvecklingsprogram, enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete. Detta kräver en överenskommelse mellan landstinget och Länsstyrelsen i Stockholms län om former för styrning och samverkan i ett tidigt skede. Samverkan har etablerats för att göra samverkan så effektiv som möjligt. Hänsyn behöver tas till regeringens strategi för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020 som har presenterats under 2014.

I den kommande planprocessen kan landstinget också behöva ta hänsyn till resultat från den parlamentariska kommitté som under 2015 förväntas presentera slutsatser och eventuella förslag till förändringar i regelverken som styr den fysiska planeringen och framställningen av de regionala planeringsunderlag som behövs för att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet och en långsiktigt hållbar utveckling i alla delar av landet.

Planinnehåll och planeringsprocess

I följande avsnitt redovisar landstinget sin bedömning av de frågor och inriktningar som bör finnas med när arbetet med en ny planeringsomgång inleds. Bedömningen bygger på resultatet från aktualitetsremissen, men även på landstingets årliga uppföljning av RUFS 2010 och erfarenheter från det löpande regionplanarbetet, med bäring på både innehållet i planen och på planerings- och genomförandeprocesserna.

Fortsatt dialog och sammanhållen regional planeringsprocess

Den dialogbaserade planeringsprocess som låg till grund för framtagandet av RUFS 2010 ska vara förebild även för nästa planeringsomgång. Delak-

tigheten i planeringsprocessen har varit avgörande för den uppslutning som nu finns bakom de gemensamma målen i RUFS 2010.

En analys av intressenter och av hur förankring och dialog kan bedrivas ska göras i en inledande fas av den kommande planeringsprocessen. Det finns en ambition att öka samverkan ytterligare i nästa planeringsomgång, samt att bredda deltagandet i det regionala samtalet som är en bärande del i utvecklingen av en ny regional utvecklingsplan. I egenskap av regionplaneorgan ska landstinget verka för att bredda aktörskretsen till det civila samhället och utveckla samverkan mellan kommuner, regionala aktörer, näringsliv, akademi och ideell sektor.

Planens tidsperspektiv och planeringshorisont

Inför nästa plan ska tidsperspektiven i planen utvecklas. Det kan vara lämpligt att definiera och tydliggöra tre olika planeringsperspektiv: kort, mellanlång och lång sikt, och vad de innebär.

Genom att tydligt lyfta fram vad som ska åstadkommas på kort sikt för att uppnå de långsiktiga målen och visionen kan genomförandet stärkas. Exempelvis bör planeringsmål och det som i RUFS 2010 kallas för åtaganden ha kortare tidsperspektiv, för att betona att långsiktiga förändringar ofta förutsätter ett genomförande på kort sikt. Tydliggörande, och prioritering, av genomförandeinsatser bör också kopplas till detta kortare tidsperspektiv.

Däremot bör visionen och vissa sakområden ha en längre tidshorisont än i nuvarande RUFS 2010 för att skapa tydliga och långsiktiga spelregler för regionens aktörer. I planeringsarbetet bör man blicka bortom nuvarande planeringshorisont med målår 2030.

Möjligheter till kontinuerlig planering

I det kommande planarbetet ska en systematisk genomlysning göras av vilken metod och modell som är bäst för Stockholmsregionens behov av en mer kontinuerligt uppdaterad regional utvecklingsplanering. I dagsläget finns begränsade formella förutsättningar eller stöd i lagstiftningen för att kontinuerligt uppdatera en regionplan. Likväl kan det finnas möjligheter att gå i riktning mot en mer kontinuerlig planering.

Frågor som bör analyseras är bland annat:

- för- och nackdelar med en tydligare åtskillnad mellan den politiskt beslutade planen och planeringsunderlaget

- om tematiska tillägg till regionplanen, eller andra metoder och dokument, kan användas för att uppdatera den långsiktiga planen på ett enklare sätt
- metoder för konsekvensbedömningar av uppdateringar av en regional utvecklingsplan
- möjligheten att i ännu högre utsträckning göra plandokumentet digitalt baserat för att öka användarvänligheten

Förslag på former och metoder för en mer kontinuerlig planeringsprocess bör arbetas fram och stämmas av med ansvariga politiker och regionens aktörer.

Planens målhierarki och tydligare prioriteringar
Det finns ett brett stöd i regionen för målhierarkin (vision, mål och strategier) i RUFS 2010. Samtidigt efterlyses tydligare mål och bättre prioriteringar mellan målen. Kommande planarbete måste ha ambitionen att förenkla och förtydliga systemet med vision, mål, strategier, planeringsmål och åtaganden. I allmänhet behöver målkonflikter och målsynergier analyseras och hanteras. Detta gäller både inom RUFS 2010 och mellan kommande plan och andra planer och strategier av betydelse för regionen. Ambitionen är att planen tydligare ska uttrycka de regionalt mest prioriterade åtgärderna och deras koppling till tillgängliga resurser och finansieringsmöjligheter.

Förbättrad uppföljning för ett stärkt genomförande
I arbetet med RUFS 2010 finns ett system för uppföljning som till stor del är inriktat på en kvalitativ utvärdering av det arbete som görs i regionen. I den årliga uppföljningen redovisas också hur Stockholmsregionen utvecklas genom ett femtiotal indikatorer. Kopplingen mellan indikatorer, målen i RUFS 2010 samt genomförandet bör förtydligas i arbetet med att förbättra uppföljningssystemet. Ambitionen är att än bättre kunna följa utvecklingen mot regionens och planens långsiktiga mål.

För att öka sannolikheten att uppnå synergier och för att landstinget tydligare ska kunna arbeta för att nå målen ska det, inom ramen för nästa planeringsprocess, tidigt arbetas fram ett system för uppföljning. Målet är att utveckla indikatorer och eller delmål som är starkt kopplade till de övergripande målen och som underlättar styrning och genomförande.

Ett utvecklat och förändrat omvärldsperspektiv
Stockholmsregionen bör på ett tydligare sätt placeras i globala, europeiska och storregionala perspektiv än vad nuvarande RUFS 2010 ger uttryck för. Frågor och samverkan som rör övriga Norden, Östersjöregionen och EU måste utvecklas till att bli en mer naturligt integrerad del av den kommande planen. Det är särskilt intressant att inkludera Stockholmsregionens integration och nätverk med andra nordeuropeiska beslutsfattarregioner, inte minst de nordiska huvudstadsregionerna. Likväl som planen måste bygga på en utvecklad och relevant omvärldsanalys, måste också Stockholmsregionens syn på sin egen roll i en omvärldskontext framgå på ett tydligare sätt. Detta bör återspeglas i den fysiska strukturen, i målen och i strategierna. En del av omvärldsanalysen bör göras genom en strukturerad samverkan och utbyten med andra storstadsregioner och i den storregionala samverkan. Här kan ingå att belysa målsynergier med nationella och europeiska strategier, såsom EU2020, och att använda de senare mer strategiskt i samverkanskonstellationer.

Samverkan i östra Mellansverige kring storregionala frågor
Integrationen med omkringliggande län i östra Mellansverige (ÖMS) har bidragit till att Stockholmsregionen allt mer kan betraktas som en av flera delar i ett storregionalt sammanhang. Detta bör avspeglas i samverkan. Samarbetet inom ÖMS ger kunskaper och fakta som har stor betydelse för gemensamma storregionala målbilder och ställningstaganden. Liksom vid utvecklingen av arbets- och bostadsmarknaden ser landstinget att fler funktioner bör övervägas i ÖMS-samarbetet – exempelvis vatten, kultur, gods och högre utbildning. Samverkan ska understödja de länsbaserade uppdrag som respektive län har och förbättra möjligheterna att implementera ett storregionalt perspektiv.

Fler aspekter att belysa och ett breddat perspektiv
En regional utvecklingsplan kan få större användning och ett ökat genomslag om fler aspekter och frågor förs in. Samtidigt finns en risk att den blir för omfattande och svårtillgänglig, samt att fokus på regionens viktigaste frågor försvagas. Det bör därför i programarbetet övervägas noga hur den balansen lämpligen avvägs. Bland remissynpunkterna i aktualitetsremissen finns en rad exempel på nya frågor och kompletterande perspektiv som kan övervägas.

Fokus på stärkt hållbarhet

Hållbar utveckling är stommen i RUFS 2010. Hela planen bygger på en tvärsektoriell ansats utifrån synsättet att olika system – ekonomiska, sociala, miljömässiga – hänger ihop och påverkar varandra, och därför kan de inte hanteras enbart sektoriellt. Hållbar utveckling ska alltså inte ses som ett väldefinierat slutmål, utan som en förändringsprocess på alla nivåer och i alla sektorer av samhället. Att systemen är hållbara innebär att de har återhämtnings- och anpassningsförmåga (resiliens eller dynamik) när de påverkas av något negativt, samt att de kan klara påfrestningar, störningar och hot (robusthet). Inom planeringen innebär det att belysa vilka processer eller förhållanden som hindrar grupper och sektorer att minska sin sårbarhet och på vilka sätt den regionala utvecklingsplaneringen kan bidra till förbättringar i detta avseende. I den kommande planen ska landstinget verka för hållbar tillväxt och utveckling i Stockholmsregionen genom att:

- förstärka hållbarhetsansatsen utifrån resiliens- och robusthet
- fortsätta utveckla metoder för att integrera den långsiktiga fysiska planeringen och utvecklings- och tillväxtfrågor, i samverkan med länsstyrelsen
- vidareutveckla metoderna för att konsekvensbedöma planen så bedömningen utöver ekologiska/miljöaspekter även omfattar sociala och ekonomiska aspekter
- ta tillvara erfarenheterna av den regionala jämställdhetsstrategin och jämställdhetsintegrering.

Redovisade förändrade förutsättningar

I arbetet med en ny plan ska de förändrade förutsättningarna i relation till RUFS 2010 och som redovisas som en särskild del av detta ärende vara en självklar och integrerad del av arbetet.

Landsbygds- och skärgårdsfrågor

Det är uppenbart att olika delar av regionen har olika behov och förutsättningar som måste ges utrymme i den framtida planeringen. Landsbygdens särskilda utvecklingsförutsättningar och kvaliteter ska därför belysas, liksom dess betydelse ur ett sårbarhetsperspektiv när det exempelvis gäller livsmedelsförsörjning och klimatanpassning.

Förutsättningarna för en hållbar utveckling av länets landsbygd ska belysas. Med början under programfasen ska de särskilda förutsättningar som gäller för den stadsnära landsbygden inventeras och ligga till grund för arbetet med en ny plan. Landstingets samlande roll för att ta till vara skärgårdens utvecklingspotential skall också integreras tydligare i kommande plan.

Samordnade mål för en klimatneutral Stockholmsregion

Under 2014 har Stockholms läns landsting påbörjat arbetet med en regional klimatfärdplan som visar hur regionens klimatmål för 2030 ska nås, samt hur Stockholmsregionen går mot att inte längre har några nettoutsläpp av växthusgaser 2050. Landstingets klimatfärdplan bör också vara tydligare kopplad till uppföljning och kontrollstationer än i dag och den bör ses som en förberedelse och en integrerad del av arbetet med att ta fram en ny regional utvecklingsplan. Landstingets arbete för en klimatneutral Stockholmsregion behöver samordnas med länsstyrelsens uppdrag inom klimat- och energiområdet.